

ከ፲፱ አስከ ፳፱ ዓ.ም.

ደርሰት

የሠርቱ ምክት ፡ ሦብርዕ ምርት

ክፍል ፩

በዘመን ፡ ግሰገሳ ፡ ዕድሜያቸን ፡ ተማርኩ ፡
ያለፍነው ፡ እኛ ፡ እንጂ ፡ ጊዜ ፡ አይደለም ፡ ኮ ።

ከ፲፱ ፡ ሚኒኤል ።

ጳጳሳዊ ፡ ፫ ቀን ፡ ፲፱፻፺፱ ዓ.ም.

ማወቅ

አንደ፡ መግቢያ 2

አ. መንፈሳዊ

- ፩. መልክ፡ ገድልና፡ ነገረ፡ መለኮት 3
- ፪. የአንድምታ ትርጓሜ 6

በ. ሥጋዊ

- ፩. ትምህርት 7
- ፪. ታሪክ 8
- ፫. ቋንቋ 13
- ፬. ግጥምና፡ ቅኔ 15
- ፭. ልቦለድ 18
- ፮. ተውኔት 20
- ፯. ቤሳና፡ ዐጭር፡ ልቦለድ 23
- ፰. ወግ 24
- ፱. ተረቶችና፡ ቀልዶች 24
- ፲. ሥነ-ልቦናና ሳይንስ 24
- ፲፩. ሥነ-መንግሥትና፡ ፕሊቲክ 25
- ፲፪. ፍልስፍናዊ፡ እሳቤ 25
- ፲፫. ሴት ጸሐፊት 26
- ፲፬. ትርጉም 27
- ፲፭. በልሳነ-እንግልጣር የጣፉ 30
- ፲፮. የኢትዮጵያ ጥናት 31

- ገ. ምርጫዎቻችን 34
- ደ. የመቋጠሪያ፡ ሐሳብ 59
- ፳. ምንጭ 60

ያሠርቱ ምእት ፡ የብርዕ ፡ ምርት ።

እንደ ፡ መግቢያ።

ግርማ ፡ ሞገስ ፡ ያለው ፡ እጅግ ፡ የሚያኮራ ፤
 በ'ጅ' ፡ ያልተቀረጸ ፡ በሰው ፡ ያልተሠራ ፤
 ከ'ስክንድር' ፡ ምሰሶ ፡ በቁመት ፡ የላቀ ፤
 ባ'ሠራሩም ፡ ቢኾን ፡ ይበልጥ ፡ የረቀቀ ።
 ሐውልት ፡ አቁሜያለሁ ፡ ለመታሰቢያዬ ፤
 ለሚመጣው ፡ ትውልድ ፡ ከወደኋላዬ ።
 ወደዚህም ፡ ቦታ ፡ ሰዎች ፡ ይመጣሉ ፤
 የሐውልቱን ፡ መንገድ ፡ እየተከተሉ ።
 የማይፈርሰውና ፡ የማይበሰብሰው ፤
 ረቂቅ ፡ መንፈሴም ፡ ሥጋ ፡ የለበሰው ።
 እንደ ፡ መሰንቆ ፡ ምት ፡ ወይ ፡ እንደበገና ፤
 ይኖራል ፡ ወደፊት ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ ገና ።
 ቅኔ ፡ ዐዋቂ ፡ እስካለም ፡ ከሰማይ ፡ በታች
 የኔን ፡ ስም ፡ ይጠራል ፡ ሰርክ ፡ ሳይሰለች ።
 ኩሩው ፡ ስላቸዋል ፡ ትዕቢተኛው ፡ ፊንም ፤
 አረመኔው ፡ ንጉሥ ፡ ወኔያሙ ፡ ካልምክም ።
 ዝናዬ ፡ ተስፋፋቶ ፡ በሩሲያ ፡ ሙሉ
 ሲነገር ፡ ሲዘከር ፡ ኹሉም ፡ ይሰማሉ ።
 የማይጠፋ ፡ ብርሃን ፡ ስለሰጠኝ ገብቻው ፡
 ስሜን ፡ ያነሣሉ ፡ በየበኩላቸው ።
 ልብ ፡ እንደሚነካ ፡ የሙዚቃ ፡ ቃና ፤
 በማነሣሣቱ ፡ በሰዎች ፡ ሕሊና ፤
 ኹሉም ፡ ይወዱኛል ፡ ያፈቅሩኛል ፡ ገና ።
 በዚያ ፡ ባሰቃቂው ፡ በክፉ ፡ ዘመን ፤
 የነጻነት ፡ ትግል ፡ እንዲያገኝ ፡ ብይን ።
 ለተበደሉና ፡ አቅም ፡ ላነሳቸው ፤
 ጠበቃቸው ፡ ኾኜ ፡ ስለቆምኹላቸው ።
 የማያስታውሰኝ ፡ የማይጠራኝ ፡ የለም ፤
 ነገም ፡ ከነገውዲያም ፡ ዛሬም ፡ ለዘለዓለም!!!

ኢ. ፑሸጊንግ

መቼም ፡ ቅርሳችን ፡ ነው ፡ በምንለው ፡ በግእዝ ፡ ፊደል
 የተጣፈውን ፡ ነዋሪውንና ፡ አኹን ፡ ያለውን ፡ ያ'ገራች
 ንን ፡ የድርሰት ፡ ድክነት ፡ ማንም ፡ ተላላፊ ፡ ኹሉ ፡ የ
 ሚያውቀው ፡ መራር ፡ 'ውነት' ፡ ነው ። እንደ ፡ ፊደላች
 ን ፡ ዕድሜ ፡ የሚያኮራ ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ሀብት ፡ በየመ
 ልኩ ፡ የለንም ። በዚህ ፡ ረጅም ፡ የእግዚእና ፡ ነጻነት ፡ ዘ
 መን ፡ የካበተው ፡ አንዱ ፡ ዘርፍ ፡ መንፈሳዊው ፡ ድርሰ
 ት ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይኸም ፡ ቢኾን ፡ ቅኔው ፡ ብቻ ፡ ሲቀ
 ር ፡ ሌላው ፡ ካ'ንድ ፡ ያ'ዱኛ ፡ ዘመን ፡ በኋላ ፡ መስጫቶ
 ቀርቷል ። ያስቆጣል ።

1 አያልነህ ፡ ሙላት ፡ እንደተረጎመው ።

የዚህ ፡ ጥሑፍ ፡ ዓላማ ፡ ባለፈው ፡ ጳጳስ ፡ ዘመን ፡ ውስጥ
 እነማን ፡ ምን ፡ ሠሩ ፡ ብሎ ፡ ማበላለጥ ፡ ለሚሻ ፡ ወገን ።
 በዚህ ፡ ጥሑፍ ፡ አቅራቢዎች ፡ ዘንድ ፡ ዋጋ ፡ ያላቸው ፡
 ናቸው ፡ ተብለው ፡ የተገመቱትን ፡ የመንፈሳዊና ፡ ዓለ
 ማዊ ፡ መጻሕፍት ፡ ስም ፡ ከሞላ ፡ ጎደል ፡ መነጋገሪያ ፡
 ይኾኑ ፡ ዘንድ ፡ መጠቆም ፡ ነው ።

መለኪያችንም ፡- አንድ፡- ምንም ፡ ዐይነት ፡ የድርሰት ፡
 ቅርሶች ፡ ኾነው ፡ የዘመናትን ፡ ወገኖቻቸው ፡ ስንጥቀው ፡ አ
 ቋርጠው ፡ እስከ ፡ ዘመናችን ፡ ለመድረስ ፡ የበቁትን ፤
ኹላት ፡- ሥነ-ጽሑፍዎ ፡ ረብ ፡ ባይኖራቸው ፡ ተርታ ፡
 ሥራ ፡ ቢኾኑም ፡ እንኳን ፡ ስለታሪካዊ ፡ ዋጋቸው ፡ ሲባ
 ል ፡ በየዘርፉ ፡ ፈር-ቀዳጅ ፡ ወይ ፡ መንገድ-ጠራጊ ፡ የ
 ኾኑትን ፤ **ሦስት** ፡-በነበሩት ፡ ጥቂት ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ሒ
 ሰኞች ፡ የተሰጡትን ፡ ግምገማዎች ፡ በከፊል ፡ ወይ ፡ በ
 መሆኑ ፡ በመንተራስ ፡ ነው ።

እንደሚታየው ፡ መመዘኛዎቻችን ፡ የበዘፈቀደ ፡ ናቸ
 ው ፡ ስሜት ፡ ላይ ፡ የቆሙ ። ለዚህ ፡ ምክንያቱ ፡ ግል
 ጥ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ መሥሪሪያ ፡ ላይ ፡ ተመርኩዘ
 ው ፡ ድርሰትን ፡ በሥርዐት ፡ አስተንትነው ፡ ዋጋና ፡ ደረ
 ጃ ፡ የሚሰጡ ፡ የበቁ ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ገምጋሚ ፡ ባለ
 ሙያዎች ፡ የሉንም ፡ ማለት ፡ ይቻላል ። ያሉቱም ፡ ቢኾ
 ኑ ፡ ሙያውን ፡ ጉሮሯቸውን ፡ ለመዝጋት ፡ የዕለት ፡ ቁ
 ራሽ ፡ ዳቦዎቻቸውን ፡ ለማሸነፍና ፡ ያው ፡ የፈረደበትን ፡ የ
 ተቋም ፡ የማዕረግ ፡ ዕርክን ፡ ለማግኘት ፡ ከሚጫጭሩት ፡
 የላውቅይቦሽ ፡ ጨዋታ ፡ ውጭ ፡ በሙያው ፡ እዚህ ፡ ግ
 ባ ፡ የሚባል ፡ ድርሻ ፡ የላቸውም ፤ ወይ ፡ የተዳሎ ፡ የተ
 ለባብሶ ፡ የተሸፋፍኖ ፡ ኑሮ ፡ ፍልስፍናም ፡ ሠልጥኖባቸ
 ዋል ፡ አልያም ፡ እንደቆየው ፡ ልማድ ፡ የጥሑፍ ፡ ነገር ፡
 ሲነሣ ፡ ወገባቸውን ፡ ይይዛቸዋል ፤ ወይ ፡ ደግሞ ፡ የነሱ
 ን ፡ 'ወርቅ ፡ ብርዕ' ፡ የሚያስነሣ ፡ ወርቅ ፡ ሥራ ፡ አልቀ
 ረበም ፡ ማለት ፡ ነው ። የይህን ፡ መካንነት ፡ ምክንያት ፡
 እሱ ፡ ይወቅ!

ይህንን ፡ በተለይ ፡ የሚያነቃ ፡ የሚያተጋ ፡ የሚያደራጅ
 መንግሥታዊ ፡ ኾነ ፡ ሕዝባዊ ፡ ተቋም ፡ ቀድሞም ፡ አል
 ነበረም ፤ አኹንም ፡ የለም ። እንደሌላው ፡ ሀገር ፡ ጥበብ
 ን ፡ የሚያፈቅርና ፡ ለዕድገቷ ፡ የተጋ ፡ ወይ ፡ የሚያተጋ
 የሚያበረታታ ፡ የሚቆረቆር ፡ የጥበቢቱ ፡ ጭላንጭላ ፡ የ
 ታየው ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ባለጊዜ ፡ እንደነበረ ፡ እንዳለ ፡ አ
 ላየንም ፤ ወይ ፡ አልሰማንም ። ስለዚህም ፡ ብዙዎቹ ፡ የ
 ድርሰት ፡ ሥራዎቻችን ፡ ምርት ፡ ይኾኑ ፡ ግርድ ፡ አይ

ታወቅም ። ገና፡ ተበጥረው፡ ተንጠርጥረው፡ አልተንገ
ዋለሉም ። ዘመን፡ አንፍሶ፡ ያበጥራቸዋል፡ ያጠራቸዋ
ል ። ያ፡ ጊዜ፡ ይናፍቀናል ።

ለእጅግ፡ ጥቂቶቹ፡ ምስጋና፡ ይድረሳቸውና፡ በዚህ ች
ሀገር፡ ቀድሞም፡ ኾነ፡ አኹን፡ በተማረው፡ ሙያ፡ የ
ፈደደ፡ ሥራ፡ የከወነ፡ የለም ። ዝቅ፡ ብሎ፡ እንደሚታ
የው፡ ለማካተት፡ የተሞከረው፡ በ'ኛ፡ ልባዊ፡ አስተያየ
ት፡ ላ'ገር፡ የሚበጅና፡ ለወገን፡ የሚተርፍ፡ በጎ፡ ሥ
ራ፡ ለመሥራት፡ ጥረው-ግረው፡ ያ'ሻራቸውንና፡ የፈ
ለጋቸውን፡ አሠር፡ የተወልደንን፡ ነው ። ቅር፡ የሚለን፡
አንድ፡ ነገር፡ ቢኖር፡ ባ'ገር፡ ውስጥም፡ ኾነ፡ በባሕር፡
ማይ፡ ባ'ማርኛ፡ በ'ንግሊዝኛ፡ በሌሎችም፡ ቋንቋዎ
ች፡ ተጽፈው፡ የታተሙ - 'የስደተኛ ሥነ-ጽሑፍ'፡
የሚባሉቱ - ማለፊያ፡ ሥራዎች፡ ኾነው፡ ሳለ፡ ወደሀ
ገር፡ ቤት፡ ባለመዝለቃቸው፡ ከ'ኛ፡ ዳሰሳና፡ እይታ፡
ያመለጡ፡ እንዳሉ፡ በማወቃችን፡ ነው ። እነሱ፡ ባለ
መካተታቸው፡ እናዝናለን ። እንደማንኛውም፡ ደምበ
ኛ፡ የመረጃ፡ ጥራት፡ ጠራቶቹ፡ የኖሩበትና፡ ሥራዎ
ቻቸው፡ የታተሙበት፡ ዘመን - የብዙዎቹ ሲቻል
- በጥድፈያው፡ ምክንያት፡ አልተካተተም - ይህ፡ ሌ
ላው፡ የቅርታችንና፡ የሐዘናችን፡ ምንጭ፡ ነው ።

በጊዜ፡ ቅደም፡ ተከተል፡ ማዘጋጀቱን፡ በወደድን፤ ነገ
ር፡ ግን፡ አኹንም፡ ጥድፈያው፡ ማጠናቀቅ፡ አላስቻለ
ንም ። እኒህን፡ መጽሐፍት - ከአማካይ፡ በላይ፡ የኾኑ
ቱን - 'ኛ፡ የመረመርናቸው፡ ናቸው ። እያንዳንዱ፡
ሰውና፡ ሥራው፡ ብጥር፡ ካለ፡ ሐታታ፡ ጋር፡ ቢጣፍ፡
ጠብደል፡ ስንክሳር፡ እንዳይኾንም፡ ሠጋን ። በዚህም፡
ግርድፍነትና፡ ጎዶሎነት፡ ይሰማናል ። ስለዚህ፡ በየዘር
ፉ፡ ሰዎቹንና፡ ሥራቸውን፡ ያለምንም፡ ማብራሪያ፡ በ
ድፍረት፡ እንደ'ድር፡ የባ'ር፡ መዝገብ፡ ደረደርነው ።
'እብድና፡ ዘበናይ'፡ አይደል፡ እሚዳፈር?!

ሐሳባችንን፡ ከመቋጠራችን፡ በፊት፡ በ'ኛ፡ ቤት፡ ያለ
ፉቱ፡ ያ'ሠርቱ፡ ምእት (፲፫)፡ የድርሰት፡ ሰዎች፡ እ
ኒህ፡ ቢኾኑስ፡ የምንላቸውን፡ ስም፡ እንሰጣለን ።

አ. መንፈሳዊ

ያንድ፡ ዘመን፡ የግእዝ፡ ሥነ-ጽሑፍ ችን፡ ለድፍን፡ ዓ
ለሙ፡ ለተወሰኑ፡ መጣፍት፡ ብቸኛ፡ መገኛ፡ ነበረ፤

እነመግራ - ሐምሽን፡ ከጉላሌን፡ የጥራት፡ ማደብርን፡ ሰርገተ
ኪሳይያሰንና፡ ሌሎቹንም፡ ያስታውሷል ። የሊቃውንቱን
ም፡ ያ'ይምሮ፡ ጥልቀትና፡ ምጥቀት፡ ለመናገር፡ እነሱ
ን፡ መኾን፡ ያሻል፤ አልያም፡ እኩል፡ ከፍታ፡ ላይ፡
መቆም፡ ያስፈልጋል ። በምናባቸው፡ ሰባተኛውን፡ ሰ
ማይ፡ ተመርተው፡ ተመላልሰውበታል፤ ገደለ፡ ሎንጊኑ
ሰንና፡ ገደለ፡ ነገርሰቶሰ፡ ሰምራን፡ ላብነት፡ ይመለከቷል ።

፩. መልክእ ፡ ገድልና ፡ ነገረ-መለኮት

ብዙ፡ የተጻፈበት፡ የመንፈሳዊው፡ ድርሰት፡ ዘርፍ፡ ነ
ው ። ለየቅዱሳን፡ ሰማዕታቱ፡ ዐርኬው፡ ተደርድሯል ።
የጨዋ፡ ግምት፡ ለመስጠት፡ ከ፪፻፶-፫፻፫፡ ያላነሱ፡ መ
ልካ'መልኮች፡ አሉ ። ገድላቱም፡ ድርሳናቱም፡ እንዲ
ሁ ።

አንዳንዶች፡ የተጻፉበትን፡ ትክክለኛ፡ ዘመን፡ መናገር
ይከብዳል፡ ስለዚህም፡ በአቅራቢያው፡ ጊዜ፡ እንመድ
ባቸው፡ ዘንድ፡ ተገደናል ።

ዐ% ዐምደጽዮን⁴ (፲፫፻፯-፲፫፻፴፯)

- ክብረ ነገሥት
- መጽሐፍ ምስጢር ሰማይ ወምድር
- ግብረ ሐማማት
- ፊክሽን⁵
- ዜና እስክንድር
- ካህ ማርያም
- መጽሐፍ ግንዘት
- ድርሳነ ያዕቆብ ዘሰሩግ
- ኤኮኖሚ ብዙ ገድካት...

ደብረሐይቅ፡ እስጢፋኖስ⁶

- ገደካ ሰማዕታት

²ጋዩስ ሎንጊኑስ፡ ክርስቶስን፡ አይሁዶች፡ ከመስቀል፡ አውርደው፡ ከ
ትክተው፡ ከመግደላቸው፡ በፊት፡ ከሥቃይ፡ ለመገላገል፡ ቶሎ፡ ይ
ሞት፡ ዘንድ፡ ብሎ፡ በያዘው፡ ጭሬ፡ በቀኙ፡ ጎኑ፡ ባራተኛውና፡ ባ'ም
ስተኛው፡ ጎድኑ፡ መሐል፡ የወጋው፡ ሮማዊው፡ የጭፍራ፡ መሪ ።

³ክርስቶስ ሰምራ፡ አምላክንና፡ ዲያብሎስን፡ ለማስታረቅ፡ ማደራደር፡
ዝናመረች፡ የተባለች፡ የቡልጋዋ፡ ኢትዮጵያዊት፡ ብዕዕት ።

⁴የዐምደ፡ ጽዮን፡ ዘመን፡ ሌላው፡ የግእዝ፡ የብዕልና፡ ዘመን፡ ነበር፤
ጳጳሱ፡ ካልአይ፡ ሰላማ (ብርሃን፡ አዜብ)፡ ስለነበረ፡ መንፈሳዊም፡
ሥጋዊም፡ ሌሎችም፡ አያሌዎች፡ በዘመኑ፡ ተጻፉ፡ ተተረጎሙ ።

⁵ Philoxenus of Mabbog

⁶በዚያው፡ ወይ፡ በተከተለው፡ ዘመን፡ የደብረሐይቅ፡ እስጢፋኖስ -
የነሐሳ ኢየሱስ፡ ሞአ፡ ገዳም - መንኮሳት፡ ብዙ፡ መጽሐፍት፡ ወደግ
እዝ፡ መልሰዋል ።

- ገደኮ ሐዋርያት
- ዜና አበው ቀዱሳን
- መጽሐፍ ፊውስ፡ መንገድ
- ሰንክሳር
- መጽሐፍ ሲኖዶስ
- መጽሐፍ ዲዲሲቅኔያ

ዐፄ ዳዊት ፩ኛ (፲፫፻፸፭-፲፱፻፱)

- ገደኮ ክርስቶስ ሠምራ⁷

ርቱዐ ሃይማኖት

- መጽሐፍ ርቱዐ ሃይማኖት

ዐፄ ቴዎድሮስ ፩ኛ (፲፱፻፱-፲፱፻፺)

- ✦ ፍካሬ የሱስ⁸

አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ⁹ (፲፱፻፶-፲፱፻፷፱)

- መጽሐፍ ሰዓተት
- ኖተተ ብርሃን
- አርጋኖና ውዳሴ
- እግዚአብሔር ነግሠ
- ውዳሴ መስቀል
- ዕንዚራ ስብሐት
- መጽሐፍ ምስጢር
- ፍካሬ ሃይማኖት
- ጸክራት ፊትቶ
- መጽሐፍ ተስምኖ ቀዱሳን
- መጽሐፍ ጸክራት ማዕድ
- መጽሐፍ ጸክራት ዘቤት

ዐፄ ዘርዳዕዕቆብ (፲፱፻፳፮-፲፱፻፷፮)

- መጽሐፍ ብርሃን
- መጽሐፍ ሚካኃድ
- መጽሐፍ ሥካሴ
- መጽሐፍ ባሕርይ
- ተዓቅቦ ምስጢር
- ጦማር ትሰብእት
- ስብሐተ ፍቁር
- ክሂደተ ሰይጣን
- እግዚአብሔር ነግሠ
- ድርሳነ መካክት
- ተስምረ ማርያም¹⁰
- ዜና አይሁድ¹¹
- ጊዮርጊስ ወከደሰሚድ¹²
- ተስምረ ማርያም ወሲየሱስ
- ተስምረ ትሰብእት
- ጌታ ጸድቆ

- ትርጓሜ መካክት
- ተስምረ ጊዮርጊስ
- ትርጓሜ ወንጌላት

ዐፄ ናኦድ (፲፱፻፹፮-፲፮፻፱)

- መካክት ማርያም¹³

ዐፄ ልብነ ድንግል (፲፮፻፱-፲፮፻፴፫)

- መካክት ኤዲም

ዐፄ ገላውዴዎስ (፲፮፻፴፫-፲፮፻፶፫)

- መካክት ሥዕል
- ፍካሬ መካክት
- ጎስምነተ ገካውዴዎስ

ፊጠጌ ዕንባቆም¹⁴ (፲፱፻፷፪-፲፮፻፶፫)

- አንቀጽ አሚን
- መጽሐፍ ቄድር
- መጽሐፍ ቀንዲል
- መጽሐፍ ሐዊ
- መጽሐፍ ተክሚድ
- አቡ ሻክር¹⁵
- ማር ይሥሐቀ¹⁶
- አረጋዊ መንገድ¹⁷
- መጽሐፍ ንስሐ¹⁸

አባ ሚካኤል

- ገደኮ ጊዮርጊስ
- መጽሐፍ ፊካሳቂ ጠቢባን
- መጽሐፍ ፊውስ መንገድ

ሙብዕጽኖን ዐምዱ

- ሃይማኖተ አበው

አዛዥ ጌራና አዛዥ ራጉኤል

- የድጋ ምክት
- መዋሰኛ
- ምዕራፍ

አባ ባሕርይ (፲፮፻፷፱-፲፮፻፱)

- መዝሙር ክርስቶስ¹⁹
- መካክት ገብርኤል
- ሰካመ ቀዱሳን

⁷በአባ፡ ፊልጶስ፡ ተጣፈ።

⁸በዘመኑ፡ ተጣፈ።

⁹እንደ፡ ቶማስ፡ አጥባቂ፡ የሚታዩ፡ ኢትዮጵያዊ፡ አርቶዶክሳዊ፡ ሊቅ።

¹⁰ታ'ምረ፡ ማርያምም፡ በሱ፡ ዘመን፡ ተጽፏል፡ ወይ፡ ተተርጉሟል።

እሱ፡ ራሱም፡ መጽሐፈ፡ ብርሃንንና፡ መጽሐፈ ሚላድን መድረሱን፡ ሊቃውንት፡ መስክረውለታል።

¹¹Flavius Josephus/Joseph ben Gorion/ዮሴፍ፡ ወልደኮርዮን፡ የJewish Antiquities-ትርጉም።

¹²በጊዮርጊስ፡ ቤን፡ አል፡ ሐሚድ፡ የተጣፈ፡ የዘመኑ፡ የዓለም፡ ታሪክ።

¹³ጌታቸው፡ ኃይሌ፡ ባሕረ፡ ሐሳብ፡ በሚል፡ ታላቅ፡ መጽሐፍቸው፡ ይህን፡ የደረሰው፡ አጼ፡ እስክንድር፡ ነው፡ ብለዋል። ተከለጸድቅ፡ መኮርያ፡ ከአጼ፡ ይኩኖ፡ አምላክ፡ እስከ፡ አጼ፡ ልብነ ድንግል፡ (ገጽ፡ 280 'ና 292፡ ተስፋ፡ ማ. ቤት፡ 1951) በሚሰኘው፡ የኢትዮጵያ፡ ታሪክና፡ የግራኛ፡ አሕመድ፡ ወረራ (ገጽ፡ 30፡ ብ.ሰ.ቀ.ኃ.ሥ. ማ.ቤት፡ 1966) በሚባሉት፡ መጽሐፍቶቻቸው፡ አጼ፡ ናዶድ፡ መኮንቸውን፡ ጽፈዋል። ደስታ፡ ተከለወልድ፡ በዐዲሱ፡ ያማርኛ መ. ቃላታቸው፡ ገጽ፡ ፳፻፴፡ ላይ፡ ዐፄ፡ ናኦድ፡ ነው፡ ብለዋል።

¹⁴ክርስቶስና፡ የሚረካቸው፡ የመናዊ፡ እስከ፡ ደብረሊባኖስ፡ ዕጩጌነት የደረሱ። አባ ሳሊክ ከተባሉ፡ ሌላ፡ ሊቅ፡ ጋራ፡ ብዙ፡ ተተርጉመዋል። የኖሩት፡ እስከሠርፀ፡ ድንግል፡ ዘመን፡ ድረስ፡ ነው።

¹⁵? Chronology of Abu Šakir? ትርጉም።

¹⁶ የIsaac of Nineveh፡ መጣፍ።

¹⁷ የJohn Saba/ John of Dalyata ፡ መጣፍ።

¹⁸ባንድ፡ ሌላ፡ ኢትዮጵያዊ፡ ተተርጉሟል።

¹⁹ቀድሞ፡ በስሙ፡ መዝሙር፡ ክርስቶስ፡ በተባለ፡ ሰው፡ ተጣፈ፡ ይላሉ። በመዝሙር፡ ዳዊት፡ መልክ፡ የተሰኘ። ታላቁ፡ ሊቅ፡ ጌታቸው ኃይሌ፡ ባለቤትነቱን፡ ለአባ፡ ባሕርይ፡ ሰጥተውታል።

ዐፄ ሠርፀ ድንግል (፲፭፻፶፭-፲፭፻፹፱)²⁰

- ፍትሐ ነገሥት
- የዮሐንስ መደብር

ዐፄ ዘድንግልና አጼ ሱስንዮስ²¹ (፲፭፻፺፮-፲፭፻፳፱)

- መዝገበ ሃይማኖት
- ፍካሬ መከኮት
- ዲወነ ነፍስ
- ሐመረ ነፍስ
- መርስ አሚን
- መጽሔተ ክቡና

ዐፄ አድድም ሰገድ²² (፲፮፻፸፱-፲፮፻፺፱)

- ❖ ሰንክሳር (+አርክ ስሉስ)
- ❖ ፊውስ መንገድ ቀዳሳ
- ❖ ጠቢብ ጠቢባን
- ❖ መጽሐፍ ሳዊርስ
- ❖ ማጎበረ ማዕምራን

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ

- ❖ መክከል መድኃኔዓክም
- ❖ በሰጊድ ሰካም

ስብሐት ለአብ

- ❖ መክከል ሥካሴ
- ❖ መክከል ኢየሱስ²³
- ❖ መክከል መሰቀኔ²⁴
- ❖ መክከል ተክካሃይማኖት

አባ ሚናስ

- ❖ ድርሳነ ማርያም

አባ ዮሐንስ ከማ

- ❖ ገደካ ተክካሃይማኖት

አባ ጽጌ ድንግል

- ❖ ማኅኔተ ጽጌ

አባ ዘሩፋኤል

- ❖ መክከል ዮሐንስ መጥምቅ

መምህር ወልደጊዮርጊስ

- ❖ መክከል ቁርባን

መሰንቆ ድንግል

- ❖ መክከል ሰማዕተት

አባ ወልደክርስቶስ

- ❖ መክከል ኖብ

አባ ዝክኑ

- ❖ መክከል ኤዎሰጣቴዎስ

አባ አካለ ክርስቶስ

- ❖ መክከል እንጦንዮስ

አባ ዘመለኮት

- ❖ መክከል ኪዳነምሐረት
- ❖ መክከል ገብርኤል

አባ ዐምደ ሐዋርያት

- ❖ መክከል ዮሐንስ ወኔደ ነገድ-ጓድ

አባ ደማቴዎስ

- ❖ ድርሳነ ሚካኤል

ኅሩይ ወልደ ሥላሴ

- ጎሐ ጽባሕ
- ጥሩ ምንጭ

ኪዳነወልድ ክፍሌ

- ሃይማኖተ አበው ቀደምት

ታዬ ገብረማርያም

- መዝሙር ክርስቶስ

ወዳጄነህ ወልደ ሥላሴ

- መጽሐፍ አርሰጣካብ

አድማሱ ጀምበሬ

- ከጎሐሃ ሃይማኖት...
- መድኃኖተ አሚን
- ሐዲስ ሰውነት

አደሌው ታምሩ

- የኢትዮጵያ እምነት በሦስቱ ሐገጋት

አክሊለ ብርሃን ወልደ ቂርቆስ

- መርሐ ክቡና
- መጽሔተ አሚን

ዘመንፈስ ቅዱስ አብርሃ

- ትምህርተ ክርስቶስ
- ተግሣጽና ምክር

ምናሴ የሥጋት

- ሐዳሴ ነፍስ ወሥጋ

ኅይለገብርኤል ነገር

- ተካካቅ ሃይማኖቶች እንዴት እንደተመሠረቱ²⁵

መሠረት ስብሐት ለአብ

- ትውፊታዊ ሐሳብ ዘመንና ተራኩ
- ሰምዐ ጽድቅ
- ሥካሴ በተዋሕዶ

ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ

- መጽሐፍ ሥነ ፍጥረት ምስካ ዐምስቱ አዕማደምስጢር
- መርሐ ጽድቅ ባህክ ሃይማኖት
- ሰዓተት ምስካ ባሕረሐሳብ

ካሣ ኃይሉ

- ጣፊጭ ጥበብ
- ፍኖተ አእምሮ
- ምርጥ ቃካት
- ሰከሰባት እናት
- ጣዕመ ጸክራ
- ሕብረ ጥበባት
- አበራ ወንጌል

ዐሥራተማርያም

- የንጽሕና ጎዳና

አየለ ተክለ ሃይማኖት

- የኢትዮጵያ ቤ.ክ ሰከክርስቶስ ባሕርያት አካላዊ ተዋሕዶ የምትምነው ትምህርት

²⁰በዘመኑ፡ ካ'ረቢ ወደግእዝ፡ ተተረጎሙ፡ ተጣፉ።

²¹በዘመናቸው፡ ተጽፈዋል።

²²እኒህና፡ ሌሎችም፡ በሱ፡ ዘመን፡ ተተረጎሙ፡ ተጣፉ።

²³ዐምደሐዋርያት፡ ጸፈው፡ የሚልም፡ አለ።

²⁴አቤቶ፡ ዘሩፋኤል፡ ጸፈው፡ የሚሉም፡ አሉ።

²⁵Joseph Gaer: How the Great Religions Began

ጽጌ ማርያም አንዳርጌ

- ምስጢር ጽጌ

ሀብተማርያም ወርቅነህ

- የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እምነትና ትምህርት
- የኢትዮጵያ ጥንታዊ የትምህርት ሥርዐት
- ትምህርተ አብ ነፍስ
- ሰከላ ግዚአብሔር መኖር
- ትምህርተ ክርስቲና
- ክርስቲያናዊ ሥነምግባር

አባ ጎርጎርዮስ

- መሠረተ እምነት ዘቤተክርስቲያን ኦርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ

ዐሥራት ገብረማርያም

- ትምህርተ መከራ
- የዘመን አቆጣጠር

ኪዳነማርያም ጌታሁን

- ጥንታዊ የቆከሮ ተማሪ
- ቤተክርስቲያንና ሥርዐቷ ከመሻሻል ጋር

ዓለማየሁ ሞገስ

- አንድ መንጋ ፣ አንድ እረኛ
- ሁኩም ሁኩን ይወቅ
- ከምን አካላትምሁም

ልሳነወርቅ ገብረአብሔር

- ጥንታዊ ሥርዐተ ማኅኔት ዘአብነ ቀዱስ ያጌድ ኪቀ

ዲበኩሉ ዘውዴ

- ጸጃ ቅዱሳት መጽሐፍትና ምንጭቸው-ቀኖናት
- ፍትሐ ነገሥት ብሔረ ሐግ ወቀኖና

አባ ገብርኤል

- ትምህርተ ሃይማኖት ኦርቶዶክሳዊት

ዳንኤል ክብረት

- የቤተክርስቲያን መረጃዎች

፪. አንድምታ ፡ ትርጓሜ

አንድምታ ፡ የመጻሕፍት ፡ ብሉይት ፡ ሐዲሳት ፡ ሊቃውንት ፡ መነኮሳት ፡ ንብብርና ፡ ድርብርብ ፡ ምስጢራት ፡ ንጣፍ ፡ በንጣፍ ፡ ተፍታተው ፡ ተብራርተውና ፡ ተተርጉመው ፡ የሚቀርቡበት ፡ መንገድ ፡ ወይ ፡ ስልት ፡ ነው ። ቀድሞም ፡ ቢኖር ፡ መልክ ፡ የያዘው ፡ ግን ፡ በጎንደር ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ነው ። አቅኒዎቹ ፡ አራት ፡ ዐይናዎቹ ፡ ... ጳውሎ ፡ ሰዝክሪ ፡ አባ ጳውሊ ፡ ሰርዌ ፡ ክርስቶስ ፡ ጽጌ ድንግል ፡ አባ ያዕቆብ ፡ በትረክርስቶስ ፡ አለቃ ንንጉል ፡ መምህር ፡ ኤስድርስ... ናቸው ።

.....

የኋለኛው ፡ ዘመን ፡ እነዐቃቤ ፡ ሰዓት ፡ ከብቴን ፡ አራት ዐይና ፡ ጎሹን ፡ ... መምህር ፡ አካለወልድን ፡ አለቃ ፡ ወልደአብ ፡ ወልደሚካኤልን ፡ መምህር ፡ ክፍለ ፡ ጊዮርጊስን ፡ አለቃ ፡ ኪዳነወልድን... እነአባ ፡ አየለ ዓለሙን ... አፍርቷል ።

የመጽሐፍት ፡ ትርጓሜ ፡ ዐጽመ-ርስቱ ፡ አኹንም ፡ እዚያው ፡ ጎንደር ፡ ነው ።

ብዙዎቹ ፡ አኹን ፡ የምናውቃቸው ፡ የታተሙት ፡ ካ፲፱፻፲፯-፲፱፻፳፮ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ነው ። አንዳንዶቹም ፡ በዚያው ፡ ዘመን ፡ ተደግመው ፡ የመታተም ፡ ዕድል ፡ አግኝተዋል ። ጠዘጠረ ፡ ዳዊትና ፡ ፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ባ፲፱፻፶፬ዎቹ ፡ መገናኛሪያ ፡ ላይ ፡ ታትመዋል ። ኦርባታ ፡ ጠንጋል ፡ በድጋሚ ፡ ባ፲፱፻፶፬ዎቹ ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ታትሟል ። አኹን ፡ በቅርቡም ፡ ቀድሞ ፡ ታትመው ፡ የማያውቁት ፡ ከስድስት ፡ ያላነሱ ፡ ወጥተዋል ። በያድባራቱና ፡ በየገዳማቱ ፡ ያላት ፡ እጅግ ፡ ብዙ ፡ የኾነው ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ቅርስ ፡ እየተነቀሰ ፡ በቆየው ፡ ልማድ ፡ መሠረት ፡ ቢታተም ፡ አርቶዶክሳዊት ፡ ቤተክህነትን ፡ እጅግ ፡ የሚያስመሰግናት ፡ ታላቅ ፡ ሥራ ፡ ይኾናል ።

- መምህር ወልደፋኩልና አለቃ ገብረ መድኅን
 - ❖ አርባዕቱ ወንጌል
- ሊቁ ገብረ ክርስቶስ
 - ❖ ዮሐንስ ስቴጋርቅ ደርሳንና ተግሣዳ
- ኪዳነወልድ ክፍሌ
 - ❖ መጽሐፍ ሐዘቅኤል

አለቃ ደስታ እሾቴ

❖ ማር ይሆሐቀ²⁶

መምህር ደስታ (ብጹዕ አቡነ አብርሃም)

❖ አረጋዊ መንገድ

አባ ገብረ ክርስቶስ

❖ ጌራክሲያስ

አለቃ ኃይለሥላሴ፣ መርሰኤ ሐዘን ወልደ ቂርቆስና

መላክ ገነት ክፍሌ

❖ ሲራክ ወሰኮም?

መምህር ገሪማ (ብጹዕ አቡነ ሚካኤል)

❖ ዐሥራ 'ራቱ ቀዳሴዎች በመካው

አባ ኪዳነማርያም

❖ መጽሐፈ ኪዳን

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ዘራጉኤልና መምህር ገሪማ

❖ ውዳሴ ማርያም

❖ ቀዳሴ ማርያም

አቡነ ቴዎፍሎስ

❖ መዝሙር ዳዊት

አለቃ ገብርአብ

❖ ፍትሐ ነገሥት²⁷ መንገድ

አለቃ ጠብቄና ግራጌታ ወልደየስ

❖ ፍትሐ ነገሥት ሦጋዊውን

አለቃ መሐሪ ትርፌ

❖ ጳውሎስ

❖ ሠክሰቱ ሐዲሳት

ሊቀ ሊቃውንት መንክር መኰንን

❖ ትንቢተ ሲሳይያስ

መጋቤ ምስጢር ጌራወርቅ ጥበቡ

❖ ትንቢተ ስርምያስ

❖ ዳንኤልና ዐሥራ ችኩቱ ደቂቀ ነቢያት²⁸

❖ ስርዓቱ መጽሐፍተ ብሉይ (ጦቢት፣ ዮዲት፣ አስቴር፣ ኢዮብ)

የሊቃውንት ጉባኤ

❖ መጽሐፍተ ብሉይ (ኦሪት ዘፍጥረት+ዘፀአት)

❖ መጽሐፍተ ብሉይ (ኦሪት ዘሌዋውያን+ዘኅል ቅ+ ዘዳግም)

ክንፈርግብ አታለል

❖ የአንድምታ ትርጓሜ ተረካቂ አመጣጥ

በ. ሥጋዊ

፩. ትምህርት

ዘመናዊ፣ ትምህርት፣ በሀገራችን፣ በዳግማዊ፣ ምኒልክ ዘመን፣ ተገምሮ፣ እየተስፋፋ፣ ሲኬድ፣ ለትምህርቱ መቀልጠፍና፣ ተማሪውን ለማገዝ፣ የመማርያ፣ መጻሕፍትን፣ በመልክ፣ በመልኩ፣ የማዘጋጀቱ፣ ሥራ፣ በጥቂት፣ ትጉኃን፣ ትከሻ፣ ላይ፣ ወድቆ፣ ነበር። የተቻላቸው፣ በመድረስና፣ በመተርጎም፣ ገናመሩት። ካ፲፱፻፱ ሷዎቹ፣ አጋማሽ፣ ገምሮ፣ እስከ፣ ፲፱፻፷ዎቹ፣ መገናኛ መርያ፣ ድረስ፣ በዘመናዊ፣ ትምህርት፣ ቤት፣ የዘለቀ፣ ኹሉ፣ እነዚህን፣ የቀለም፣ ገበሬዎች፣ የማያውቅ፣ የለም። እስቲ፣ ገብሬ፣ ወዳጆን²⁹፣ ሉልሰገድ፣ ዓለማየሁን³⁰፣ መዓዛ፣ በቀለን³¹፣ ሚሊዮን፣ ነቅንቅን³²፣ ማእመን፣ መሀዲን³³፣ ጃለታ፣ ጃፈሮንና³⁴፣ ብዙዎች፣ ሌሎችንም፣ ማን፣ ልባም፣ ይዘነጋቸዋል? የመማርያ፣ መጻሕፍቱ፣ ገጽ-ባሕርያት፣ እንቂሎ፣ ማሞን³⁵፣ ተንገለግሎ፣ ገበጃን³⁶፣ ላሜ፣ ገራን³⁷፣ ቡቱ፣ ቡቱቱን³⁸፣ ባ'ካል፣ የምናውቃቸው፣ አይመስሏቸውም፣ ነበርን?

የተጻፉበት፣ ዓላማና፣ ዘመኑ፣ ቢራራቅም፣ አኹንም፣ ቢኾን፣ ቢያንስ፣ ላ'ማርኛው፣ ውበት፣ ሲባል፣ ቢነበቡ፣ የምንላቸውን፣ የጥቂቱን፣ ዝርዝር፣ እናስከትላለን።

ተክለ ሐዋርያት ተክለማርያም

✚ ትንሽ ትምህርት ስክለኛ መሬተኛ

✚ ስክለኛ ሳክና ነቀርሣ የምክር ቃል

ወርቅነህ እሾቴ

○ የዓከም ዝግግራቴ³⁹

የሐንስ ወልደ ማርያም

○ የዓከም ተረካብ፣ ከዝግግራቴያ ጋር የተያያዘ

መርሰኤ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ

○ ያማርኛ ሰዋሰው

²⁹ የለማና፣ ዘመዶቹ፣ ተለጣጣቂ፣ መጽሐፍት፣ ደራሲ።

³⁰ የአረንጓዴው፣ ጓደኛዬና፣ የሌሎች፣ ደራሲ።

³¹ የቀለም፣ ሰዎች፣ ታላላቅ፣ መንገደኞች... ታሪኮች ሰብላቢ።

³² የሐሳብ፣ ጮራ፣ የሚባሉ ተከታታይ (፩-፫) መጽሐፍት፣ ደራሲ።

³³ ያለአስተማሪ፣ የሚባሉ፣ የእንግሊዝኛ፣ ቋንቋ፣ መማርያ፣ ተከታታይ መጽሐፍት፣ ደራሲ።

³⁴ ያማርኛ፣ ምንጣብ፣ (፩-፱) መጣፎች፣ ጠሐፊ።

³⁵ አንደኛው፣ የንግብ፣ መጽሐፍ፣ ውስጥ፣ ያለገጽ-ባሕርይ።

³⁶ ሁለተኛው፣ የንግብ፣ መጽሐፍ፣ ውስጥ፣ ያለ፣ ገጽ-ባሕርይ።

³⁷ ሁለተኛው፣ የንግብ፣ መጽሐፍ፣ ውስጥ፣ ያለች፣ ገጽ-ባሕርይ።

³⁸ ሦስተኛው፣ የንግብ፣ መጽሐፍ፣ ውስጥ፣ ያለች፣ ገጽ-ባሕርይ።

³⁹ ነፍሴ፣ ወ.ሥ፣ ገብረ፣ ክርስቶስና፣ ሙሐ.ወ.ቂ. ዐማርኛውን፣ በማቃናት፣ ረድተዋል።

²⁶ መጽሐፈ፣ መነኮሳት፣ ተብለው፣ የሚታወቁትን፣ ሦስቱን፣ መጻሕፍት - ማር፣ ይሆሐቀ ፣ ፊልጎብያስ፣ አረጋዊ፣ መንገድ - ኪ.ወ.ክ፣ ከመታተማቸው፣ በፊት፣ ብርዕቸውን፣ እንዳላረፉባቸው፣ ይታወቃል።

²⁷ መላውን - ሥጋዊውንም፣ መንፈሳዊውንም - አባ፣ ጳውሎስ፣ ዘፀአት፣ ምሁራዊ፣ በኾነ፣ መንገድ፣ አሳምረው፣ ነጠላውን፣ ወደ፣ ልሳነ-እንግልጣር፣ ባ1968 ለውጠውታል። ባ1897፣ ኢግናጥዮስ፣ ጉ.ይ.ዲ፣ በመምህር፣ ክፍለ፣ ጊዮርጊስ፣ ረድነት፣ እሱም፣ ነጠላውን፣ ወደ፣ ጥልያንኛ፣ ተርጉሞታል። ኢባክማን፣ ደግሞ፣ ወደአሌማንያኛና፣ ሮማይስጥ፣ ቀይሮታል።

²⁸ ዳንኤል፣ ሆሴዕ፣ አሞጽ፣ ሚክያስ፣ ኢዩኤል፣ አብደዩ፣ ዮናስ፣ ናሆም፣ ዕንባቆም፣ ሶፎንያስ፣ ሐጌ፣ ዘካርያስ፣ ሚልክያስ፣ ተካተዋል።

የሖንሰ አፈወርቅ⁴⁰

- ዐውዲ ንባብ (ካጃኛ እስከ ፫ኛ)
- ተሪክና ምሳኤ ፩ኛውና ፪ኛው

ከበደ ሚካኤል

- የመዝሙር ስርምጃ
- ተሪክና ምሳኤ ፫ኛው
- የዕውቀት ብክክር
- ተካካቅ ሰዎች
- የዓከም ተሪክ ፩ኛ ክፍል

ሊሻን ደስታና አሰፋ አየለ

- ጠቀካካ ሒሳብ ከነመክሱ

ከበደ ደስታ

- ነጭ ጥክት በጥቁር ካይ
- ሙሉዎቹ

ተክለማርያም ፋንታዬ

- የቀከም ሰዎች
- ተካካቅ መንገዶች
- ተካካቅ የዓከም ሃይማኖት መሪዎች
- ጥንተ ጥበብ ዘሥነ-ጽሑፍ

ደሬድ ገብረ ሚካኤል

- ሰከላንሰሳት ስገልግሎት ፥ ከሐዳናት በረከት

፪. ታሪክ (+የሒወት ታሪክ + ግለታሪክ)

በጣም ፡ የሚያስቆጩው ፡ የሥነ-ጽሑፋችን ፡ ድክነት ፡ ጎልቶ ፡ የሚታየው ፡ በተለይ ፡ በዚህ ፡ ዘርፍ ፡ ነው ። ኹሉ ፡ ነገር ፡ በጃችን ፡ እያለ ፡ ቀድሞም ፡ አኹንም ፡ የረባ በወጉ ፡ የተጻፈ ፡ የታሪክ ፡ ቅርስ ፡ የለንም ። ሐዘናችንን ፡ ዕጥፍ ፡ ድርብ ፡ የሚያደርገው ፡ ደግሞ ፡ በዘመናዊው ፡ የቀለም ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ገብተው ፡ በታሪክ ፡ ትምህርት ፡ የሠለጠኑት ፡ ለዲፍትርና ፡ ማስመስከሪያ ፡ ከጻፉት ፡ ሥራ ፡ ውጭ ፡ ያውም ፡ በተማሩበት ቋንቋ ፡ ሌላ አልጣፉም ። ቋንቋችን ፡ ይህንን ፡ ሙያ ፡ ለመክተብ ፡ አይመችም ፡ እንዳንል ፡ አንድ ፡ ኹለት ፡ ባ'ማርኛ ፡ አሳምረው ፡ ጣጥፈው ፡ አሳይተውናል ።

ባገርም ፡ ውስጥ ፡ በውጭውም ፡ ሀገር ፡ የተጣፈ ፡ መረጃ ፡ የለም ፡ በማለት ፡ የራቀውን ያገራችንን ታሪክ ፡ እየፈሩት ፡ የሚረባረቡት ፡ የተወሰነው ፡ ዘመን ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ነው ። የሚገርመው'ኮ ፡ የሩቁን ፡ ዘመን ፡ ትተን ፡ ማስረጃ ፡ በየቋንቋው ፡ እንደልብ ፡ የተትረፈረፈበትን ፡ የተንቀሳቃሽ ፡ ምስል ፡ እንኳ ፡ ሳይቀር ፡ ያለበትን ፡ የትናንቱን ፡ የማይጨውን ፡ ጦርነትና ፡ ያርበኝነቱን ፡ ዘመን ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ያለውን ፡ ጉዳይ ፡ ለምሳሌ ፡ ከነጻነት ፡ ወዲህ ፡ እስካ፲፱፻፶ዎቹ ፡ አጋማሽ ፡ ያለውን ፡ እንግሊዞች ፡ ባገራችን ፡ ላይ ፡ የሠሩትን ፡ ደባ ፡ ተጽፎ ፡ አላየንም በመቅደላ ፡ ጦርነት ፡ ያጡትን ፡ ቅኝ ፡ የማድረግን ፡ አጋጣሚ ፡ በቁጭት ፡ ሊወጡት ፡ ያውጠነጠኑትን ፡ ተንኮል ፡ ማንም አልነገረንም ። በኤርትራና ፡ በአጋዴን ፡ ላይ ፡ የለኮሱት ፡ እሳት ፡ እስካኹን ፡ ነይ ፡ አልጠፋም ። በአርበኛው ፡ በስደተኛውና ፡ በባንዳው ፡ መሐል ፡ የተፈጠረውን ፡ ሸኩቻ ፡ የነካው ፡ የለም ፤ እጅግ ፡ ብዙ ፡ የሚገለጥ ፡ ጉድ ፡ አለ ፡ ብለን ፡ እንገምታለን ። የታሪክ ፡ ሊቃውንቱ ፡ 'ብርዕ ፡ አትንካ' ፡ 'ትቆመጣለህ' ፡ እንደተባሉ ፡ ኹሉ ፡ የአባቶቻችን ፡ ያለመጻፍ ፡ ዐዚም ፡ ገና ፡ አለቀቃቸውም ። ይባስ ፡ ብሎ ፡ ደግሞ ፡ እማኝ ፡ የነበሩትና ፡ ውስጥ-ዐወቆቹም ፡ እስካኹን ፡ ጭጭ ፡ ማለታቸው ፡ ነው ። ስም ፡ አንጠራም ፡ እንጂ ፡ አንዳንዶቹማ ፡ 'የቆመን ፡ እናስቀይማለን' ፡ በማለት ፡ የጻፉትን ፡ ማስታወሻ ፡ ከማሳተም ፡ ታቅበዋል ፤ የጻፉትንም ፡ ሳያሳትሙ ፡ የሞቱት ፡ ቁጥራቸው ፡ ትንሽ ፡ አይደለም ።

እስካኹን ፡ ያሉን ፡ የታተሙት ፡ መጽሐፍት ፡ ብዙዎቹ ሙያው ፡ በሌላ ቸው ፡ ወይ ፡ በሌላ ፡ ሙያ ፡ በሠለጠኑ

⁴⁰ ሻምበሉ ፡ የሖንሰ ፡ አፈወርቅ ፡ አይደለም ። በስሕተት ፡ ታሪክና ፡ ምሳሌን ፡ ምስቱንም ፡ ከበደ ፡ ሚካኤል ፡ እንደጻፉባቸው ፡ አድርገው ፡ የሚያወሩና ፡ የሚጥፉ ፡ አሉ ፤ ግን ፡ 'ውነት ፡ አይደለም ።

ነገር፡ ግን፡ ያገር፡ ፍቅር፡ ባንገባገባቸውና፡ ቁጭት፡ በያዛቸው፡ ሰዎች፡ የተጻፉ፡ ናቸው።

ጸሐፊ፡ ትዕዛዝ፡ ገብረ፡ ሥላሴ፡ የቀድሞው፡ የዜና-መዋዕል፡ አጻጻፍ፡ መደምደሚያ፡ ሲኾኑ፡ ጎሩይ፡ ወልደ፡ ሥላሴ፡ ደግሞ፡ የመጨረሻው፡ ዘመን፡ ያ'ዲሱ፡ ዐይነት፡ አጻጻፍ፡ ቃለ-ጠቅላይው፡ ናቸው። አኹንም፡ በዚህ፡ ዘመን፡ ጥቂቶቹ፡ ታሪክና፡ ተረት፡ የሚያሳክሩ ናቸው። ለጥረታቸውና፡ ለሙከራቸው፡ ብቻ፡ ሲባል አክብሮታችንን፡ ለመግለጽ፡ በኹለቱም፡ ፊና፡ ያሉትን፡ ጥፈናል።

ንቡረኛዎች ይሥሩት (+ጻደኞቹ)

❖ ክብረ፡ ነገሥት⁴¹

አባ ባሕርይ

❖ ዜናሁ ከጋካ⁴²

ዐረብ ፋቂህ

❖ ፍቱህ ነፃ ሐበሻ⁴³ (የሐበሻ ወረራዎች)

ጸሐፊ ትእዛዝ ወልደሕይወት

❖ የዘርዓ ያዕቆብ ዜና መዋዕል

አዛዥ ተክለሥላሴ ጢኖ

❖ የሱሰኒዮስ ዜና መዋዕል

ደጃች ጎይሉ እሸቴ (+ጻደኞቹ እነአቤቶ አበጋዝ)

❖ ተሪክ ነገሥት⁴⁴

ወልደሃይማኖት፡ ሐዋርያ ክርስቶስ፡ አዛዥ ዘወልድ

❖ የአድደም ሰገድ ኢያሱን ዜና መዋዕል

አዛዥ ሲኖዳና ክንፈሚካኤል ሲኖዳ

❖ የበካፍን ዜና መዋዕል

ዘነብ ኢትዮጵያዊ

❖ ዐዲ ቴዎድሮስ

ዐጽመ ጊዮርጊስ ገብረመሴሕ

❖ የጋኦቻ ተሪክ⁴⁵

አለቃ ወልደ ማርያም ዘምሐይ

❖ ዳግማዊ ቴዎድሮስ

ተክለየሱስ ዋቅጅራ

❖ የጎዛም ተሪክ⁴⁶

ፍሥሐጊዮርጊስ ዓቢየዝጊ

❖ ተሪክ ኢትዮጵያ (በትግርኛ)

ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ

❖ ተሪክ ዘመን ዘዳግማዊ ምኒልክ⁴⁷

ታዬ ገብረ ማርያም

❖ የኢትዮጵያ ሐዘብ ተሪክ

ገብረ ሕይወት ባይከዳኝ

❖ ዐዲ ምኒልክና ኢትዮጵያ⁴⁸

አፈወርቅ ገብረ የሱስ

❖ ዳግማዊ አጤ ምኒልክ...

ጎሩይ ወልደ ሥላሴ

❖ ኢትዮጵያና ሙሉ...

❖ ዳግማዊ ቴዎድሮስ

❖ ደስተና ክብር

❖ የሕይወት ተሪክ...

❖ ዋዜማ...

❖ ማንደረ ብርሃን ሀገረ ጃፓን⁴⁹

❖ በዕድሜ መሰንበት ሁኔታ ከማየት

❖ ክንግሥተ ሳባ እስከ ተካቂ ዐድዋ ዘመድ

ተክለጻድቅ መኩርያ

❖ የኢትዮጵያ ተሪክ

ቀጽ፩፡ ኩብያ (ጫርጫ - ናፕታ)

፩፡ አኩሱም - ዛጉዬ

፪፡ ከዐዲ ይኩኖ አምካክ እስከ ዐዲ ጌብነ ድንግጌ

፫፡ ከዐዲ ጌብነድንግጌ እስከ ዐዲ ቴዎድሮስ

፬፡ ከዐዲ ቴዎድሮስ እስከ ቀ.ኃ. ሥ

❖ ጥንታዊት ኢትዮጵያና ግብፅ

❖ ከጣዖት አምክኮ እስከ ክርስትና

❖ የግራጃ አሕመድ ወረራ

❖ ዐዲ ቴዎድሮስና የኢትዮጵያ አንድነት

❖ ዐዲ የሐንሰና የኢትዮጵያ አንድነት

❖ ዐዲ ምኒልክና የኢትዮጵያ አንድነት

⁴¹ በሥርጣው፡ ገላው፡ ወዳማርኛ፡ ተቀይሯል።

⁴²ይህን፡ መጣፍ፡ መገናኛው፡ መ.ሐ.ወ.ቁ፡ ለጥቆ፡ ተ.ጸ.መ፡ ከዚያም፡ ዓለሜ፡ እሸቴ፡ በመጨረሻም፡ ጌታቸው፡ ኃይሌ፡ ከግእዙ፡ ወ'ዳማርኛ፡ ከሚብራሪያ፡ ጋር፡ መልሰውታል።

⁴³በቅርቡ፡ በኹለት፡ ቅጽ፡ ካረቢው፡ ወ'ዳማርኛ፡ ተመልሶ፡ ታትሟል

⁴⁴የመጽሐፍ፡ ስም፡ ባይጠቀስም፡ ሥራው፡ ኹለት፡ ዐበይት፡ ክፍሎች እንዳሉት፡ የታሪክ፡ ምሁራ፡ ሸፈራው፡ በቀለ፡ አንድ ጊዜ፡ ገልጠዋል የመገናኛው፡ ክፍል፡ የኃይሉ፡ እሸቴን፡ የሐውት፡ ታሪክ፡ የያዘ፡ ሲኾን፡ የሚሸፍነውም፡ ከሐደቱ፡ እስከ፡ ፲፮፻፹፱፡ ያለውንና፡ ከ፲፮፻፹፱-፲፮፻፺፱፡ የነበረውን፡ የሀገራቱን፡ የፖለቲካ፡ ዜናመዋዕል፡ የያዘ፡ እንደገና፡ ነው። ኹለተኛው፡ ክፍል፡ የታላቁ፡ ዓለ፡ የፖለቲካ፡ ሐውት እስከ፡ ፲፮፻፺፱፡ ያለውን፡ ይዳሰሳል። የአበጋዝ፡ መጽሐፍ፡ የ18ኛውን ምእት፡ የመጨረሻውን፡ መሠረት፡ እና፡ የ፲፱ኛውን፡ ምእት፡ መገናኛውን፡ አካባቢ፡ የፖለቲካ፡ ገጽታ፡ የሚያሳይ፡ ጠቃሚ፡ መረጃ፡ መኾኑን፡ አመልክተዋል። አንዳንድ፡ ምሁራን፡ ስለዐማርኛ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ዕድገት፡ ሲያወሱ፡ ካሥራስድስተኛው፡ ምእት፡ ዓመት፡ በፊት፡ ለነበሩት፡ ነገሥታት - ዐምደጽዮን፡ ቀዳማዊ ዳዊት፡ ይሥሩት፡ ዘርዓ፡ ያዕቆብ፡ በዕድሜያም፡ ገላውይምስ፡ የተጻፉት፡ ግእዝ-ዐማርኛው ዳሴ-ነገሥት፡ ግጥሞች፡ ለመዘመሪያ፡ ጊዜ፡ የተሰበሰቡት፡ እኚሁ ጣፊ፡ 'ታሪክ ነገሥት'፡ በሚለው፡ መጽሐፋቸው፡ ባ፲፮፻፸፮ ዓ.ም. ከከተሰቡት፡ ማስታወሻ፡ ነው።

⁴⁵ባይሩ፡ ታፍላ፡ ከ'ንግሊዝኛ፡ ጋር፡ ጀርመን፡ አገር፡ አላትመውታል

⁴⁶ይህ፡ መጣፍ፡ የተጣፈው፡ የቀድሞ፡ ስማቸው፡ ነገር፡ ዋቅጅራ፡ የኋለው፡ አለቃ፡ ተክለየሱስ፡ አንዳንዴም፡ በስሕተት፡ አለቃ፡ ተክለሥላሴ፡ ዋቅጅራ፡ እየተባሉ፡ በሚጠሩት፡ ሊቅ፡ በንጉሥ፡ ተክለ፡ ሃይማኖት፡ ዘመን፡ ነበር። ኹለት፡ መጽሐፍት፡ ናቸው። የጎጃም፡ ትውልድ፡ በጡሉ፡ ከአባይ፡ አሰኘ፡ አባይና፡ የጎጃም፡ ታሪክ፡ ከተለቀ፡ ራሱ፡ ኃይሉ፡ አሰኘ ዳግማዊ፡ ኃይሉ፡ ይሰኛሉ። ግርማ፡ ጌታኹን፡ የተባለ፡ ሰው፡ በአክሱር ድ፡ ለዱፍትርናው፡ ተርጉሞ፡ ከነማብራሪያው፡ አላትሞታል፡ ማለትን ሰማን።

⁴⁷ይህ፡ ሥራ፡ ወደፈረንሳይ፡ ተቀይሮ፡ ታትሟል። የበሬውን፡ ሥራ፡ የሠሩት፡ አባ ተስፋ-ሥላሴ፡ አንኮበሬው፡ ነበሩ። ነገር፡ ግን፡ ያ'ሆያውን ምስጋና፡ የወሰዱት፡ ሞሪስ፡ ደኮ፤ ናቸው።

⁴⁸ወደፈረንሳይ፡ ተለውጧል።

⁴⁹በጃፓንኛ፡ ታትሟል።

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል

- ❖ ዝክረ ነገር
- ❖ ቼ በከው
- ❖ ኅክቁ ዘመን ዘንገሥ ሣህከሥካሴ

ገሪማ ታፈረ

- ❖ ጎንደራ በጋሻው
- ❖ አባ ተጠቅ ካሣ ፥ የቋራው አንበሳ

ታደሰ ዘወልዴ

- ❖ የአባካሽን ዘመን
- ❖ ቀሪን ገረመው
- ❖ ጣይቱ ብጡክ
- ❖ አባ መካ...

ገብረ እግዛብሔር ኤልያስ

- ❖ የሕይወት ማስተወሻ ፡ አቤቶ ኢያሱ ፥ እቴጌ ዘውዲቱ⁵⁰

አባ ጋስፓሪኒ ገ. ማርያም

- የኢትዮጵያ ተሪክ

አስረሰ የኔሰው

- ❖ ተቤ አክሱም ሙሉ አንተ

ብርሃኑ ድንቄ

- ❖ የኢትዮጵያ ዐጭር ተሪክ
- ❖ ከወኔወኔ እስከ ማይጨው
- ❖ ቁሳርና አብዮት

ገብረወልድ እንግዳወርቅ

- ❖ የማይጨው ዘመንና የገዛው ተሪክ

ይልማ ዴሬሳ

- ❖ ኢትዮጵያ ባሥራሰድስተኛው ክፍክ ዘመን

ታደሰ ሜጫ

- ❖ ጥቁር አንበሳ በምዕራብ ኢትዮጵያ

ያሬድ ገብረ ሚካኤል

- ❖ ይምጡ በዝና ወዳዲስ አበባ

ግርማ በሻህ

- ❖ ኢትዮጵያ ፖርቱጋሎች እንዳደዋት⁵¹

ሙራድ ካሚልና ዮና ቦጋለ

- ❖ የፖርቱጋሎች ዘግንነት⁵²

ዳምጤ አሰማኸኝ

- ጠቀኔና ሰራዊቱ⁵³

...

- ዮ. ቀ. ኃ. ሥ ጦር ትምህርት ቤት ተሪክ⁵⁴...

ታደሰ ታምራት

- Church and State in Ethiopia 1270-1527

ሥርግው ሐብለሥላሴ

- ❖ ዳግማዊ ምኒልክ ፡ የዐዲሱ ሥነጥበብ መሥራቻ
- Ancient and Medieval History of Ethiopia

ዘውዴ ገብረ ሥላሴ

- Yohannes IV of Ethiopia: A Political Biography

ዳኘው ወልደሥላሴ

- ❖ የእስራት ዘመን ባበሻ አገር⁵⁵...
- ❖ የዐዲዋ ዘመን ያዐዴ ምኒልክ አካላጠፊ⁵⁶

ጳውሎስ ኞኞ

- ❖ አጤ ምኒልክ (፩/፩)
- ❖ አጤ ቴዎድሮስ
- ❖ የኢትዮጵያና የኢጣልያ ጦርነት

ባሕሩ ዘውዴ

- ❖ የኢትዮጵያ ተሪክ ከ1848 እስከ 1966
- Pioneers of Change in Ethiopia

ባይሩ ታፍላ

- Asma Giyorgis and His Work: History of the Gallā and the Kingdom of Šawā
- A Chronicle of Emperor Yohannes IV
- Ethiopia and Austria, A History of their Relations
- Ethiopia and Germany, Cultural, Political and Economic Relations 1871-1936
- Many others...

አባ ጎርጎርዮስ

- ❖ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ተሪክ
- ❖ ቤተ ክርስቲያን በዓለም መድረክ

ሉሴ መላኩ

- ❖ የኢትዮጵያ ሶርቶዲክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ተሪክ

ታምራት አማኑኤል

- ❖ ሰከኢትዮጵያ ደራሲያን⁵⁷

አምሳሉ አክሊሉ

- ❖ ዐጭር የኢትዮጵያ ሥነ-ጽሑፍ ተሪክ (ያልታተመ)

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ

- ❖ ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ (፪/፩)⁵⁸

ደጃዝማቸ ከበደ ተሰማ

- ❖ የተሪክ ማስተወሻ

ታምራት ይገዙ

- ❖ የሰደት መተሰቢያ

መንግሥቱ ለማ

- ትዝታ ዘአካቃ ከማ ኅይኩ

መርስኤ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ

- የዘመን ተሪክ ትዝታዬ በዳግማዊ ምኒልክ ዘመን መንግሥት (የኻይኛው ክፍለ ዘመን መግቢያ)

⁵⁰ በልሳነ-እንግልጣር ፡ ታትሟል ።
⁵¹ የፍራንሲሽኩ ፡ አልቫርሽ ፡ Verdadeira Informaçao Das Terras Do Preste Joao መጽሐፍ ፡ ትርጉም ፡ የ1943 ፡ እትም ። በጣም ፡ የሚያሳዝነው ፡ ይህ መጽሐፍ ፡ ባገራችን ፡ አለመሰራጨቱ ፡ ነው ። ተርጓሚው ፡ በሐውት ፡ እንዳሉ ፡ ይታወቃል ።
⁵² የሚገኙት ፡ ደ ፡ ካስታንቲን ፡ መጽሐፍ ፡ ትርጉም ። ኤኖ ፡ ሊትማን ፡ ከፖርቱጋልኛው ፡ ወደአልማንያኛው ፡ ተርጉሙት ፡ ስለነበር ፡ እነዮና ፡ ቦጋለ ፡ ምናልባት ፡ የተጠቀሙት ፡ እሱን ፡ ነው ።
⁵³ የክብር ፡ ዘበኛ ፡ ጦር ፡ ታሪክ ።
⁵⁴ የገነት ፡ ጦር ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ታሪክ (ከ፲፱፻፳፮-፲፱፻፵፱ ዓ.ም) ፡ ልባዊ ፡ ፍቃድ ፡ ባላቸው ፡ መኩንኖች ፡ ተዘጋጀ ።

⁵⁵ Henry Blank: A Narrative of Captivity in Abyssinia
⁵⁶ George Berkley: The Campaign of Adowa
⁵⁷ ደፈረንሳይ ፡ የባሕል ፡ ማዕከል ፡ ባማርኛ ፡ በልሳነ-እንግልጣር ፡ ፡ በፈረንጅኛ ፡ ጭምር ፡ አሳትሞታል ።
⁵⁸ ወደ ፡ ልሳነ-እንግልጣር ፡ ተቀይሯል ፤ የመዝናኛውን ፡ ቅጽ ፡ ኤድዋርድ ፡ ኡለንዶርፍ ፡ ኸለተኛውን ፡ ቅጽ ፡ እንሕዝቅኤል ፡ ገቢሳ ፡ ተርጉሙት ፡ ሀርልድ ፡ ማርከስ ፡ የኅዳግ ፡ ማጣቀሻውን ፡ ሠርቷል ።

ሐዲስ ዓለማየሁ

❖ ተዘታ

ሕይወት ሕዳሩ

❖ ያቸ ቀን ተረሳቸ
❖ ሀገር የሁኑ ናት

መርሰኤ ሐዘን አበበ

❖ በኢጣልያ በረሃዎቹ ፡ ሻምበኔ አብዲሳ አጋ

ጎበዜ ጣፈጠ

❖ አባ ጤና ኢያሱ

ተክለ ሐዋርያት ተክለማርያም

⚡ አቶባዮግራፊ

መንግሥቱ ለማ

⚡ ደማሙ ብዕረኛ⁵⁹

ይልማ ማናዬ

⚡ ገምራው ዘርዓይ ደረሰ

አበራ ጀምበሬ

⚡ አባ ገሰጥ
⚡ ብቸኛው ሰው
⚡ አባ ኮሰትር
⚡ የእስር ቤቱ አበሳ⁶⁰
⚡ ኢትዮጵያና ኢጣልያ⁶¹

ዘውዴ ረታ

❖ የኤርትራ ጉዳይ
❖ ተፈሪ መኮንን

መኮንን ዘውዴ

⚡ ኢትዮጵያና ኢየሩሳሌም

ማሞ ውድነህ

❖ የኤርትራ አጭር ታሪክ
• አኩካ
• ዮሐንስ

ዳዊት ወልደ ጊዮርጊስ

• Red Tears⁶²
❖ ክህደት በደም ምድር

ነጋ ተገኝ

❖ የኢትዮጵያውያን የረዥም ዘመናት ትግልና የ ዘመናዊ ሰራዊት አመሠራረት 1855-1974

በላይ ግደይ

⚡ የኢትዮጵያ ሥነጥበብ
⚡ አኩሱም

ዮሐንስ መሸሻ

❖ ኢትዮጵያ - አስተዳደር እና ፖለቲካ ሂደት

መኮንን በሪ

⚡ አቪዬሽን በኢትዮጵያ

ዮሐንስ ሙሉጌታ

⚡ አጥፊ መጥፋት

ብርሃኑ አበበ

⚡ Histoire de l’Ethiopie: d’ Axoum á la revolution

ክፍሉ ታደሰ

⚡ ያ ትውልድ (ሦስት ተከታታይ ቅጾች)

ተስፋዬ መኮንን

⚡ ይደረስ ከባከተሪኩ

ባቢሌ ቶላ

⚡ To Kill a Generation⁶³...

አንዳርጋቸው አሰግድ

⚡ ባጭር የተቀጨ ሊዥም ጉዞ

ወርቁ ፈረደ

⚡ ዕድገት ብኩ ውድቀት ፡ የወተደር ሶሻሊዝም

አላና ዞጊ

⚡ ግዘትና ግዘት

አማኑኤል አብርሃም

⚡ የሕይወቴ ትዘታ

በሪሁን ከበደ

⚡ የዐዴ ኃይለሥካሴ ታሪክ
⚡ የዋኔደባ ገዳም ታሪክ

ታደሰ ቴሌ ሳልቫኖ

⚡ አይ ምፅዋ...
⚡ የአናብስት ምድር...

ተፈራ ጎይለሥላሴ

⚡ The Ethiopian Revolution

የኋላሽት ግርማ

⚡ The Rape of Nation

ዳዊት ገብሩ

⚡ ክንቲባ ገብሩ ደስታ የኢትዮጵያ ቀርስ

ተስፋዬ መኮንን ባይለየኝ

⚡ ቀይ አንበሳ⁶⁴

ገነት አየለ

⚡ የኮከቤኔ መንግሥቱ ኃ.ማርያም ተዘታዎቹ

ዘውዴ ገብረሕይወት

⚡ ውጣ ውረድ የበዛበት ሕይወት (፮ / ፪)

ጌታቸው ደባልቄ

⚡ አሰናቀቸ ወርቁ

ዘነበ ፈለቀ

⚡ ነበር

ፋንታሁን እንግዳ

⚡ በቀ.ኃ.ሥ አስተዳደር ጎኔተው የወጡ ፖለቲካዊ ፍ ግርግር ትግሎች...

ታቦር ሞጊ

⚡ አባ ቦራ⁶⁵

⚡ ማጃር (ዮ.ብ.ጄ. ለማ ገብረማርያም ዐጭር የሕይ ወት ታሪክ)

⁵⁹አርታኢው ፡ መስፍን ፡ ዓለማየሁ ።
⁶⁰“Agony in the Grand Palace” ተሰኝቶ ፡ ወደልሳነ-እንግልጣር በኃይሉ ፡ አርአያ ተቀይሯል ።
⁶¹ A.Toynbee: Survey of international Affairs
⁶² ዶይም ፡ ዕንባ ፡ ተብሎ ፡ በደበበ ፡ እሸቱ ፡ ወ'ዳማርኛ ፡ ተመልሷል ።

⁶³ ትውልድ ፡ አልቂት ፡ ተብሎ ፡ በአውግቸው ፡ ተረፈ ፡ ወ'ዳማርኛ ፡ ተመንገሯል ።
⁶⁴ ማይጨው ፡ ጦርነት ፡ ላይ ፡ የተካፈለ ፡ ኮሎኔል ፡ አልኸንድሮ ፡ ይል ፡ ባዬ ፡ የተባለ ፡ ያንድ ፡ ከባዊ ፡ ፋኖ ፡ ማስታወሻ ። ከስጵንደኛ የተቀዳ ።
⁶⁵ የገረሱ ፡ ዱኪ ፡ የሕይወት ታሪክ ።

ሽፈራው መንገሻ

- ✚ የኢትዮጵያ የተሪክ ጉዞ
- ✚ የሻቃ በቀክ ወያ ተሪክ 'የትውልድ አርአያ'

በቀለ ሰጉ

- የተገሳሠው ጉሸ (፫፳፻፱)

ቃለ ክርስቶስ አባይ

- ✚ የ፲፱፻፶፫ቱ የመንግሥት ግልበጣ ሙከራና...

...

- ✚ ቀ.ኃ.ሥ ሐረር የጦር አካዳሚ ፲፱፻፶፯-፲፱፻፷፱ ዓ.ም⁶⁶

ዘነበ ወላ

- ✚ ማሰታወሻ⁶⁷

ስብሐት ገብረእግዚአብሔር⁶⁸

- ✦ ቴዎድሮስ
- ✦ ተክክ ተገኝ

አያልነህ ሙላት

- ✦ ስኬክሳንደር ፑሸኪን

ኢብንፈድል አላህ አል ዑምሪ

- ወደኢትዮጵያ ስከተሰደዱ የመዝሙራዎቹ ሙስኪ ሞቾ⁶⁹

ሙሐመድ ታጁቲን

- የኢትዮጵያውያን ሙስኪም (340) ኪቃውንት ዝርዝር⁷⁰

ተስፋዬ ብርሃኑ

- ✚ ስራት ዐይናዎቹ

ኤርምያስ ከበደ

- ኢትዮጵያውያን በማንነት ፍክጋ
- ኢትዮጵያ የዓክሱድ ማህበረሰብ
- ኢትዮጵያና ኢትዮጵያውያን

ተፈራ ደግፌ

- ✚ A Tripping Stone...
- ✚ Minutes of an Ethiopian Century...

ፋንታዬ ወ. ሊባኖስ

- ✚ የአባበቀክ ዐፄ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት

ተሰማ ታኣና አሌሳንድር ትሪዩልዚ

- ✚ የወከጋ የተሪክ ሰነዶች

ብርሃኑ ለሜሳና ታቦር ዋሚ

- ✚ የኦሮሞ ሕዝብ ተሪክ

አያሌው ሲሳይ

- ✚ የአገው ሕዝቦችና የዛጉዬ ሥርወ መንግሥት ተሪክ

በቀለ ወ. ማርያም አዴሎ

- ✚ የክፍ ሕዝቦችና መንግሥታት ዐጭር ተሪክ

ይላቅ ኃ. ማርያም

- ✚ የኮከቤክ ወርቅነህ ገበየሁ ኔዕክ ሥራና የ፲፱፻፶፫ቱ መኔንቀክ መንግሥት

ጌታቸው የሮም

- ✚ የክብር ለመጥ...
✚ ፍረጅ ኢትዮጵያ

ተስፋዬ ሀብተማርያም

- ✚ የጦር ሜዳ ውክ

ሁሴን አሕመድ

- ✚ መሰዋዕትነትና ጽናት

ጥላሁን ብርሃነሥላሴ ቤተ

- ✚ የኻይናዎው ክፍከዘመን ኢትዮጵያ (፩ኛ መጣፍ)

መሪራስ አማን በላይ

- ✚ ጥንታዊ የኢትዮጵያ ተሪክ
- ✚ መጽሐፍ ስብርሂት

ዘሪሁን ገብሬ

- የኢትዮጵያ ተሪክ ከዐፄ ናዖድ እስከዐጌ ወራሽ ተፈሪ⁷¹

አማራ አፈላ ብሻው

- ኢትዮጵያ! የሰው ዘር የተገኘበት የእምነትና የሥነ ጥናት ምንጭ ናት!

⁶⁶የጦር: አካዳሚው: ምሩቃን: ማኅበር: ያላተመው ::

⁶⁷የስብሐት: ገብረእግዚአብሔር: የሐውት: ታሪክ ::

⁶⁸የጸፋቸው: ብዙ: ታሪካዊ መጣጥፎች: ተጠቃልለው: እነሆ: ጀግና: ተሰኝተው: ታትመዋል፤ ከነዚህም: መሐል: ኹላቱን: ታሪካዊ: ጥራፎች: መርጠናል ::

⁶⁹በኢትዮጵያውያን: ሙስሊም: ጣፎች: ለመጻፉ: ወይ: የትርጉም መጣፍ: ለመኾኑ: ከታቦን: አላየንም፤ ከተባባሪ: መረጃ: ያገኘነው: በመኾኑ: ይዘቱን: እንጂ: ውለኛ: ርእስ: ማመላከት: አልተቻለንም ለምርምር: መነሻ: ያገለግል: እንደሁ: እንዳናልፈው: ብለን...
⁷⁰እንደላይኛው ::

⁷¹የኮራይ ዞሊ ትርጉም :: ከጥልያንኛ የተቀዳ ::

፫. ቋንቋ

ብዙ፡ አለን፡ ብለን፡ ባያስደርረንም፤ በዚህ፡ በኩል፡ ያለው፡ ምርት፡ የዋዛ፡ አይደለም። ይመስለንው! ብዙም ቹ፤ መቼም፡ ጊዜ፡ ቢኾን፤ ዘመን፡ ያረገዘው፡ አይታወቅም፡ እንጂ፤ ዳግመኛ፡ የሚሠሩ፡ አይመስሉም።

አለቃ ታዬ ገብረ ማርያም

- መጽሐፍ ሰዋሰው

አለቃ ተክለማርያም ሰምሐራይ

- የግእዝ ቋንቋ ሰዋሰው

አለቃ ያዕቆብ ገብረየሱስ

- መጽሐፍ ሰዋሰው ዘግእዝ

ከንቲባ ገብሩ ደስታ

- ያማርኛ ሰዋሰው መሪ

አለቃ ኪዳነወልድ ክፍሌ

- ፊደልና ፊደላዎች
- መዝገበ ፊደል...

መምህር ክፍለጊዮርጊስና አለቃ ኪዳነወልድ ክፍሌ

- መጽሐፍ ሰዋሰው ወግስ መዝገበ ቃላት

መርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ

- ያማርኛ ሰዋሰው

አባ ገብረ የሱስ ኃይሉ

- የግእዝ ቋንቋ ተሪክ

አባ ተስፋሥላሴ

- ዐጭር የግእዝ ግሥ ከጀማሪዎች

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል

- ያባቶች ቀርሶ
- ዐማርኛ ቀኔ
- ዐማርኛ ቀኔ ከገመገሙ

ዐይናለም ገብረ ማርያም

- የወጣቶች መጽሔት

በእምነት ገብረ አምላክ

- ያንድ ቋንቋ ዕድገት/ዐማርኛ እንዴት እንደተሰፈረ

ተክለጻድቅ መኰርያ

- የግብጽ የሳባና ኢትዮጵያ ፊደሎች

አክሊለ ብርሃን ወልደ ቂርቆስ

- መጽሔት የበብ

ዮሐንስ ገብረ እግዚአብሔር

- መዝገበ ቃላት ትግርኛ ስምሐርኛ

አፈወርቅ ዘውዴ

- ጸያሌ ፍኖት ቁ ፩ (፩/፮)
- ሀገረ መጻሕፍት

ዮሐንስ አፈወርቅ

- ሌላ ግእዝ መጽሐፍ ቀዳማዊ

ተክለማርያም ፋንታዬ

- ኖተተ የበብ ዘሥነ-ጽሑፍ

ተፈራወርቅ አርምዴ⁷²

- ያማርኛ ሥነ - ቃላት

ተሰማ ሀብተሚካኤል ግጽው

- ከሣቴ ብርሃን ተሰማ መ. ቃላት

ደስታ ተክለወልድ

- ገበታ ሐዋርያት
- ርብሐ ስም ወሳኝቀጽ
- ዐዲስ ያማርኛ መ. ቃላት

ዓለማየሁ ሞገስ

- ሰዋሰው ግእዝ
- ቀዳማዊ ምንበበ ግእዝ
- የዐማርኛ ግጥምና ቀኔ ማስተማርያ
- የዐማርኛ ሐረግ
- የግእዝ ቀኔ ዜማ
- ስምና ወርቅ ዐማርኛ እስኪ እንወቀ (፲፫፡፳፫ ቀጽ፣፫)
- ኢትዮጵያዊ ቀኔ
- የድርሰት ስብነት

ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ

- ዐማርኛ ባ'ማርኛ መ. ቃላት
- ጥንታዊ ምሳኤ ባማርኛ
- ጥንታዊ ምሳኤ በትግርኛ

ጽጌ ገብረመድኅን

- ያከመምህር ስለተማሪ

ዩሱፍ አብድራህማን

- ያማርኛ ምርጥ ተረትና ምሳኤዎች

መስፍን ልሳኑ

- የአማርኛ መጽሔት ቃላት (፩/፮)

ተገኘ ታምሩ

- ያማርኛ ሐረግ በቀኔዎች ሐግ የተዘጋጀ

አስፋው ተፈራ

- መክለተ ሰዋሰው

ሀብተማርያም ማርቆስ

- የመዝገብ ደረጃ የግእዝ ሰዋሰው⁷³ (ያልታተመ)

ጌታቸው ኃይሌ

- ግእዝ ባዲስ ዘዴ (ያልታተመ)

ኢማኑኤል ጋንኪንና ከበደ ደስታ

- የመሰከብኛና-ዐማርኛ መ. ቃላት

ኢማኑኤል ጋንኪንና ካሣ ገብረ ሕይወት

- ያማርኛና-የመሰከብኛ መ. ቃላት

አምሳሉ አክሊሉ

- English-Amharic Dictionary (ከጂ.ፒ.ሞሳስ ጋ)
- Amharic-English Dictionary

ፍቅረድንግል በየነ

- የምሳኤያዊ ንግግር ሰዋሰው...

⁷²ይህ፡ ባማርኛ፡ የመዛግብተ፡ ቃላት፡ ታሪክ፡ እንደ፡ መጥመቅ፡ ዮሐንስ፡ ጸያሌ፡ ፍኖት፡ የኾነ፡ ሰው፡ በሐውት፡ አለን??? አጥብቀን፡ መጠየቃችን፡ ያንን፡ ውብ፡ ዐማርኛውን፡ በገባልን፡ ኪዳን፡ መሠረት በተስፋ፡ እየተጠባበቅን፡ ዘመናት፡ ስላለፉ፡ ነው። የበላው፡ ጅብ፡ አልጮህ፡ አለ። አንገጥ፡ ይበላል! ያችው፡ መከረኛ፡ ባቢሎን፡ ውጣው፡ ከኾነም፡ በሐውት፡ ካለ፡ አለሁ፡ ይበላና!!!

⁷³ Grammatica Elementare della Lingua Etiopica የሚለው የኮንቲ ርሲኒ መጽሐፍ ትርጉም።

ይትባረክ ወልደ ሚካኤል

- *ዘመናዊ ሰዋሰው እና መገብተ ሌሳን*

ጥላሁን በየን

- *ሌሳን*

ግርማጽዮን መብራሐቱ

- *ሌሳን ኣግዳዚ ዘእምግርማ*

አ.ዩ.መ. የውይይት ማኅበር

- *ጠይቅ ተራማጅ ሙ. ቃካት*

የኢሠጋ የርእዮተ ዓለም መምሪያ

- *የማርክሲዝም ኬኒንዝም ሙ. ቃካት*

ዳኛቸው ወርቁና አምሳሉ አክሊሉ

- *ያማርኛ ፈኪጦቻ*

ዳኛቸው ወርቁ

- *የጽሑፍ ጥበብ መመሪያ*

ባዬ ይማም

- *የዐማርኛ ሰዋሰው*

ጌታሁን አማረ

- *ዘመናዊ የዐማርኛ ሰዋሰው በቀካይ አቀራረብ*

ፈቃደ አዘዘ

- *የሥነ-ቃይ መምሪያ*
- *ትውፊት በሥነ-ጽሑፍ ውስጥ*

ዘሪሁን አስፋው

- *የሥነ-ጽሑፍ መሠረተውያን*

አያልነህ ሙላት

- *የሥነ-ጽሑፍ ቅኝት*

አድነው ገብረመስቀል

- *ዘይቤና ቅኔ*

መኰርያ ወርቁ

- *ምሳኔያዊ አነጋገር*

ሥርግው ሐብላሥላሴ

- *የአማርኛ የቤተ ክርስቲያን ሙ. ቃካት (፳ ቅጽ)⁷⁴*

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች አካዳሚ

- *የግእዝ ቅኔያት... (ሦስት ቅጽ)*
- *ያማርኛ መዝገበ ቃካት*
- *ያማርኛ ምሳኔያዊ ንግግሮቻ*
- *መዝገበ ቃካት ተግርኛ ብተግርኛ*
- *ምሳካታት : የተግርኛ ምሳኔያዊ ንግግሮቻ*
- *ተምሳይት ወማካ ወክማቸት : የቤተ-ገራጌ ምሳኔያዊ ንግግሮቻ*
- *የወካይትኛ ዐማርኛ ሙ. ቃካት*
- *ዎካይተቶ ኬምሱዋ : የወካይትኛ ምሳኔያዊ ንግግሮቻ ከነዐማርኛ ተርጉማቸው*
- *የሳይንስና ቴክኖሎጂ ሙ. ቃካት*

የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር

- *የመጽሐፍ ቅዱስ ሙ. ቃካት*

ጥላሁን ገምታ

- *Oromo-English Dictionary*

መኮንን ዱባላ ነጋሽ

- *ግሪክኛ-ዐማርኛ/ዐማርኛ-ግሪክኛ ሙ. ቃካት*

አብዱራህማን ሙሐመድ ቆራሞ

- *ጩቅቲ ክታብ የአዲርኛ ዐማርኛ ሙ. ቃካት*

ገትስና ሐሴን ሙሐመድ ሙላ

- *Silte-Amharic-English Dictionary*

ባሕሩ ዘርጋው ግዛው

- *ዘርጋው ያማርኛ ሙ. ቃካት*

ይላቅ ኃይለማርያም

- *ሐበሻ ሙ. ቃካት*

ብርሃኑ አበበ (ከEloi Ficquet ጋር)

- *Dictionnaire Française-Amharique*
- *Dictionnaire Amharique-Française*

ዜና ማርቆስ እንዳለው

- *ጥንተዊ ግእዝ በዘመናዊ አቀራረብ*

ደረጃ ገብሬ

- *ተግባራዊ የጽሑፍ መመሪያ*

ያሬድ ፈንታ

- *ፎኖታ ግእዝ (ዘመናዊ)*

ት.መ.ሚ.ሚ.ደ

- *ሰቶዳርት ሥዕካዊ ሙ. ቃካት⁷⁵*

ሣህለሚካኤል ወልደሥላሴ

- *ከመራቀቅ ምሳኔ? ማወቅ*

ክብረአብ አድማሱ

- *ምሳኔና መሰተዋትነት*

የሻው ተሰማ ይደግ

- *ሌሳን ብዕር ከመከላከል ሰብእ*

በላይ መኰንን ሥዩም

- *ሐያው ሌሳን ግእዝ አማርኛ ሙ. ቃካት*

ፋንታሁን እንግዳ

- *ዘክረ ተውኔት*

- *ተውኔታዊ መዝገበ ቃካትና ፎቺያቸው*

ዘርዳዊት አድነና

- *መርጫ ሰዋሰው ዘከላ ግእዝ*

ብርሃኑ ገበየሁ

- *የዐማርኛ ሥነ-ግጥም*

ሂንሴኔ መኰርያ

- *Oromo-Amharic-English Dictionary*

⁷⁴ ይህ : ታላቅ : ምሁራዊ : ሥራ : ጀርመን አገር : ታትሟል ።

⁷⁵ የጥንት : ክሎድ : ኮርቤይ : The Stoddart Visual Dictionary ትርጉም ።

፬. ግጥምና ቅኔ

በጎትመትም፡ ባይኾን፡ የተትረፈረፈው፡ ሙያ፡ ይሄ፡ ነው። ኢትዮጵያውያን፡ በሙሉ፡ ከልሂቅ፡ እስከ፡ ደቂቅ፡ የተካኑበት። ንጉሥ፡ ቢሉ፡ መነኩሴ፡ ቢሉ። ሕዝቡ፡ አንጎራጋሪ፡ ቆዛሚ፡ ሙሾ፡ ደርዳሪ፡ ዘፋኝ፡ አስላሳይ፡ ተትኮንኳኝ፡ ነው። ከነገሥታቱ፡ ዐዜ፡ ናኦድ፡ ዐዜ፡ በእደማርያም፡ ዐዜ፡ እስክንድር፡ ዐዜ፡ ተክሊጊዮርጊስ፤ ከመላፍንቱ፡ የሸዌዎቹ፡ ዘሚካኤልና፡ አስፋወሰን፡ የጎገሮሙ፡ ራስ፡ ጎይሉ፡ የጎንደሩ፡ ራስ፡ ዶሪ፡ የትግራይ፡ ራስ፡ ወልደገብርኤል፡ የላስቴው፡ ደጃች፡ በቀቴ፡ ላብነት፡ የሚጠቀሱ፡ የተፈጠሙ፡ ባለቅኔዎች፡ ነበሩ። ከሌሎችም፡ እማሆይ፡ ገላነሽና፡ ወይዘሮ፡ ሐይመተ፡ የጨረሱ፡ ባለቅኔዎች፡ ነበሩ።

የግእዘ፡ ቅኔ፡ ዐይነቱም፡ እጅግ፡ ብዙ፡ ነው።⁷⁶ ወጣኒው፡ ያሬድ፡ ነው፡ የሚሉ፡ አሉ፤ አይ፡ የለም፡ ተዋነይ፡ ነው፡ የሚሉ፡ አተካሮ፡ አለ፤ የትምህርቱም፡ አደባባይ፡ እንዲሁ፡ ልዩ-ልዩ፡ ነው፤ አባቱ፡ ፕላቶኖ፡ አካዳሚ፡ ግን፡ ዋሸራ፡ ነው - ለድን፡ ቤተልሔም፡ ለዝማሬ፡ መዋሰኛት፡ ዙርአምባ፡ ጽርሐ-አርያም፡ ለመጽሐፍ፡ ጎንደር፡ ለቅዳሴ፡ ስሉል ከባ፡ ደብረአባይ፡ እንደኾኑት፡ ኹሉ።

ሊታወሱ፡ የሚገባቸው፡ ቅኔ፡ ፈጣሪዎች፡ ብዛታቸው የትየለሌ፡ ነው። ተዋነይ፡ የሐንስ፡ ገብላዊ፡ ደቅእስጢፋን፡ ሠምረአብ፡... ክፍለ የሐንስ... ማዕበል ፈንቱ ማዕበል ደስታ ... እሱይ ካሣ...

በተለይም፡ የግእዝ፡ ቅኔው፡ ማንም፡ ተቀናቃኝ፡ የሌለብን፡ የኛው፡ አንጡራ፡ ሀብት፡ ነው። የቋንቋው፡ 'ርቀት፡ የሐሳቡ፡ ምጥቀት! አቤት!

ክፍለ የሐንስ⁷⁷ አንዴ፡ በታላቁ፡ መካነ፡ ሥላሴ፡ ደጀ-ሰላም፡ ቁጭ፡ ብሎ፡ ወጭ-ወራጁን ታዝቦ፡-

አ፡ እግዚአ፡ ፍጥር፡ ሰብአ፡
እስመ፡ አድግ፡ ወበቀጥ፡ በቤትከ፡ መልአ፡
ትርጓሜው፡-
አቤቱ፡ ሆይ! እባክህ፡ ሰው፡ ፍጠር፡
ቤትህን፡ የሞላው፡ አህያና፡ በቅሎ፡ ብቻ፡ ነውና።

⁷⁶የአለቃ፡ ዕንባቆምን፡ ስለ ቅኔ፡ ትምህርትና፡ ስለ ጥቅምን፡ የዓለማዊሁ፡ ሞገስን *Ge'ez and Amharic Study without Qene is Incomplete* ማየት፡ ያሻል
⁷⁷ባዜ፡ አድያም፡ ሰገድ፡ ዘመን፡ የነበረ፡ ባለቅኔ።

ይኼን፡ የተናገረው፡ ዲዎጋን፡ አልመሰላችሁም???

ዐማርኛ፡ ተገናኝረ፡ የሚባለው፡ በዘመነ፡ ዛጌ፡ ነው፤ ነገር፡ ግን፡ የዛጌ፡ ይጻፍበትም፡ ቢኾን፡ እንኳ፡ የዘመኑ፡ የጽሑፍ፡ ርዝራዥ፡ አልተገኘም። በኋላ፡ ዘመን፡ ላይ፡ የተጻፈ፡ የሚመስል፡ ግእዝ፡ በተደባለቀበት፡ ባልጠራ፡ ዐማርኛ፡ ላይ፡ ዐምዶ፡ ጽዮን፡ ላይ፡ ዳዊትና፡ ዘርዳዕዕቆብ፡ የቀረቡትን፡ ግጥሞች⁷⁸፡ ተቀባብለናቸዋል። እንግዲህ፡ ይህ፡ ገጣሚ፡ ወጣኒው፡ መኾኑ፡ ነው። ለሦስቱም፡ የቀረቡትን፡ የገጠመው፡ ያው፡ አንድ፡ ሰው፡ ይኹን፡ ሌሎችም፡ ይኑሩ፡ እቅጩ፡ የሚታወቅ፡ አይመስልም። እጁ፡ ጣእሙ፡ ግን፡ እሱን፡ እሱን፡ ይላል።

.....

ያማርኛ፡ ቅኔ፡ ለሐዘን፡ ለትካዜ፡ ለደስታ፡ ለነቀፋ፡ ለስድብ፡ ለሙገላ፡ ለልቅሶ፡ እንደጎርፍ፡ ወርዳል። እንደወጣለት፡ ባለቅኔ፡ የምንቆጥራቸውንና፡ እንዳይዘነጉ የምንሻቸውን፡ እንምንትዋብን⁷⁹፡ እናት አይዋጁን⁸⁰፡ ጣዲቄን⁸¹፡ ምረቴን⁸²፡ ዋለን⁸³፡ ማስታወስ እንሻለን።

⁷⁸ተክለጻድቅ፡ መኸርያ፡ የኢትዮጵያ ታሪክ፡ ከዐዜ፡ ይኩኖ፡ አምላክ፡ እስከ፡ አጼ፡ ልብነ፡ ድንግል፡ ገጾች፡ 100-101፡ 120-123፡ ተስፋ፡ ማ. ቤት፡ 1951።
⁷⁹...ይህች፡ ሰው፡ የቴዎድሮስ፡ ዘመን፡ አልቃሽ፡ ነበረች...

ጠጅም፡ እንዳይምረኝ፡ ድሮ፡ ጠጥቻለሁ፡
ቋንጣም፡ እንዳይምረኝ፡ ቤት፡ ሰቅያለሁ፡
ቢሻኝ፡ ከወንድሜ፡ ካባቴ፡ እበላለሁ። ...

በዚህ፡ ገጽምራ፡ መቅደላ፡ ላይ፡ ራሱን፡ ሲገድል፡ ደግሞ፡-

...በመቅደላ፡ በኩል፡ ጩኸት፡ በረከተ...

የሚለውን፡ ሙሾ፡ የደረደረች... ብቻ፡ እሱ፡ እስኪሞት፡ ድረስ፡ እየተከተለች፡ ብዙ፡ አንጎራጉራለች...

⁸⁰በምኒልክ፡ ዘመን፡ ሸዋ፡ የነበረች...ሉልኔ ... ስለበዙ፡ አባድክር፡ አምርራ፡ ብዙ፡ አንጎራጉራለች...

የነብርን፡ መንጋጋ፡ ፍየል፡ ገብቶ፡ ላለው፡
እንዲህ፡ አይደለም፡ ወይ፡ ጊዜ፡ የጣለው፡ ሰው። ...

⁸¹ሌላዋ፡ የዚያው፡ ዘመን፡ ትብ፡ ባለቅኔ። ብዙ፡ እህህዎች፡ አሏት።
⁸²ባጤ፡ ምኒልክ፡ ዘመን፡ የነበረ፡ ሙሾ፡ ደርዳሪ። አንዴ፡ ኹለት፡ ጎበዛዝት፡ በሴት፡ ተጣልተው፡ አንዱ፡ አንደኛውን፡ ገደሎት፡ ካገር፡ ጠፋ፤ ምረቴ ሆይ፡ ...

አገሩ፡ ባዶ፡ ነው፡ ያም፡ ኹይ፡ ያም፡ ሞቶ፡
የፈለጉት፡ ነገር፡ እቤታቸው፡ ሞልቶ።

ብሎ፡ ሙሾውን፡ ሲያስነካው፡ ዋለ።

⁸³ምኒልክ፡ ሞታቸው፡ ተሸሽጎ፡ በደብቅ፡ ስለተቀበረ፡ በቁጭት፡ ዋለ።

.....

ከቅርብ፡ ዓመታት፡ ወዲህ፡ ወደ፡ መጽሐፍት፡ መደብር፡ ወይ፡ ዐርጌ፡ መጽሐፍት፡ ተራ፡ ብቅ፡ የሚል፡ ሰው፡ ያለማጋነን፡ ባማካይ፡ በየሳምንቱ፡ አራት፡ ዐዳዲስ፡ የግጥም፡ ሥራዎች፡ ያያል። ጥበብ፡ ዘረው፡ በርትቷል። ጎበዝ! ኑሯችን፡ ግጥም፡ ቅኔ'ኮ፡ ነው!!! ታደለን!!!

ይህ፡ ዘርፍ፡ በቅጡ፡ ባይዛቅም፡ ታላላቅ፡ ሥራዎች፡ ወጥተውለታል።

ኅሩይ ወልደ ሥላሴ

❖ መጽሐፍ ቅኔ...

አለቃ ይኸኖ አምላክ ገብረሥላሴ

❖ የቀድሞ ቅኔዎች ከተርጓሚያቸው

መምህር ድኔይስ ወርቁ

❖ ንባብ ወተርጓሚ ዘቅይያት አዕማደ ምስጢራት

መልአከ ብርሃን አድማሱ ጆምበሬ

❖ ዘክረ ኪቃውንት (ኹለት ቅጾች)

❖ የበገና መዝሙር ፡ ምስጢረ ሃይማኖት

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል

❖ ያማርኛ ቅኔ

❖ ያማርኛ ቅኔ ከመገኛቸው

መንግሥቱ ለማ

❖ ትዝታ ዘላለቃ ከማ ኅይኩ

የኢትዮጵያ የቋንቋ አካዳሚ

❖ የግእዝ ቅኔያተ... (ሦስት ቅጾች)

ኤልያስ ነቢዮልዑልና ከፍያለው መራሐ

❖ ተርጓሚ-ቅኔ ሌክገ ሐይወት

ሐሰን አማኑ

✚ መቼ ምተና መቼ ተረሳ (ቴዎድሮስ)

✚ እውነት መሰኳቸው ፊርሶ መሬት (ዮሐንስ)

✚ ጣኪያን ገጠመ ከዳኛቸው ሙግት (ምኒልክ)

✚ አተድርሰብን ያን ሰው ሲቆጣ (ሬታገበዚ)

✚ ገበየሁ ቢሞት ተተካ ባከቻ (ደ. ባልቻ)

✚ ጠመንጃው ስከ ሌኪድ ቀድሜ (ለጃግኖቹ)

ተሰማ እሸቴ

✚ ሥራ ከከው ሥራ መስጠት

✚ የመስቀል እንቁጣጣሽ

✚ ኢጣኪያ በግፍ ሰከመነሳቷ

✚ ሰከዓክም ማኅበር ማሳሰቢያ

✚ ሰከአርበኞቻቸው ምክር

✚ ሰከጃንሆይ ርኅራኄ

✚ የቁርጥ ቃኔ

አርባ፡ ስምንት፡ ዓመት፡ የገዛው፡ ንጉሥ፡
 አለ፡ እንደሁ፡ ንጉሥ፡ ሞቶ፡ እንደሁ፡ ላልቅስ፤
 ለማንም፡ አይጠቅምም፡ ይህ፡ ሸፍን፡ ልብስ።
 አለች፡ ይላሉ።

ኪዳነወልድ ክፍሌ⁸⁴

ማኅተመ ወርቅ እሸቴ⁸⁵

ወልደጸድቅ ጋሼ⁸⁶

ዮፍታሔ ንጉሤ⁸⁷

- ✚ እነ ሰው አማረኝ...
- ✚ ዐጥንቱን ክክቀጠው ፣ ጠቀብር ቆጭ...
- ✚ ወካድ ኢትዮጵያ ከክጃቻ ብካ...
- ✚ ጎበዛዝቱ ሆይ ወይ ቆይጃጃቴ...
- ✚ ሰውን ሰው ቢወደው አይቾንም እንደሌላ...
- ✚ አወይ ጥርሴ ሞቻ ዘወትር ይሥቃኑ...
- ✚ 'ሙናዬ' ...
- ✚ የኛማ ሙሽሌ...
- ✚ አንተ ባከገዛ...
- ✚ ድንግኔ አገሪ ሆይ ጥንተ ተደንግኩ...
- ✚ የእኛማ ሀገር...
- ✚ ሰከኢትዮጵያ
- ✚ 'ተንሽ ዐማርኛ' ...
- ✚ የሥነ-በዓል መዝሙር... እንደመጠቀሚያ...
- ✚ ጉሰማዬ...
- ✚ ተነሱ ተጠቁ...
- ✚ አብራ ብርሃንሽን...
- ✚ የባሕር ዳር ጨካኔ...
- ✚ ባገር ገዳይ ፣ ቋጥኝ ድንጋይ...
- ✚ በከሰ ከመከመቻ...
- ✚ እስክተመጣ ድረስ...
- ✚ ጎሐ ጽብሐ...
- ✚ አገሪ ኢትዮጵያ... ምኝ ነሽ ተካካ...
- ✚ የኢትዮጵያ ሕዝብ መዝሙር
- ✚ የሰንደቅ ዓካማ መዝሙር (ደጃው፡ ያሬሰሰ ፣ ተማማ ጃ፡ አርባ)

አገኘሁ እንግዳ

- ❖ ተነሽ ኢትዮጵያ ጦርቸሽን ሳይ...
- ❖ ነጻነቷን ከመጠበቅ በጋሻውና በሞሯ...

ወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስ / ብላታ

- ❖ የወንድ ክጃ ኩራት ፣ ሰከሀገር መምት
- ❖ የዓክም ጠባይ ፣ ሐሴትና ብካይ

⁸⁴ልጅነት፡ የያዘው፡ ምላሳችን፡ መንካ፤

ከቋንቋችን፡ በፊት፡ ሌላ፡ ቋንቋ፡ አይንካ፤
 ግእዝ፡ ካ'ማርኛ፡ አስተባብሮ፡ ሲያውቅ፡
 ከውጭ፡ አገር፡ ቋንቋ፡ ያንጊዜ፡ ይንጠቅ።

⁸⁵እሸቴን፡ ምን፡ ይጠቅማል፡ ሱሰኛ፡ መኾን፡
 ብዙ፡ ቤት፡ ፈረሰ፡ ትናንት፡ በዚያ ቡን።

⁸⁶አብርሃም፡ ቢጣላ፡ ከሣራ፡ ከሚስቱ፡
 ባሪያውን፡ አጋርን፡ አስወጣት፡ ከቤቱ፤
 በዚህም፡ ተጣልተው፡ ወጡ፡ አደባባይ፡
 ዳኛውም፡ ፈረደ፡ በኹለቱም፡ ላይ፡
 አንተም፡ ሠርተህ፡ ብላ፡ አንቺም፡ ሠርተሽ፡ ብይ፤
 አላጋር፡ እንጂራ፡ አይሰላም፡ ወይ።

⁸⁷በጠቅላላው፡ ፻፮፡ ተውኔቶች፡ ብዙ፡ መዝሙሮችና፡ ግጥሞች፡
 አሉት፤ በዚህ፡ ላይ፡ ሦስት፡ ያልታተሙ፡ መጽሐፍት - ዓጠተ ምሕረት
 ደብረጽዮንና፡ ነጠይጨው፡ እስከግጥርቆስ - የተሰኙ ነበሩት። እዚህ፡ ላይ፡
 የተዘረዘሩት፡ ግጥሞች፡ ወይ፡ መዝሙሮች፡ ናቸው።

መላኩ በጎሰው⁸⁸

መንገሻ ከፈላ⁸⁹

ከበደ ሚካኤል

- ✚ ብርሃኑ ሐኪና
- ✚ የቅኔ ስዝሞራ
- ✚ የቅኔ ውበት

አለቃ ዕንባቆም ቃለወልድ⁹⁰

እምሩ ጎይለሥላሴ

- ✚ ዓከማዊ ትግኔ

ዓለማየሁ ሞገስ

- ✚ መክከል ኢትዮጵያ

አስረስ አስፋወሰን

- ✚ የባከቀኔ ስሰማት
- ✚ የፍቅር ስውቶሚክ
- ✚ የክፍት ፍቅር የሰሜት ሜጋቶን

ጸጋዬ ገብረ መድኅን⁹¹

- ✚ እሳት ወይ ስበባ
- ✚ ያኔተተሙ ኹከት መድብኩቸ

መንግሥቱ ለማ

- ✚ የግጥም ጉባኤ
- ✚ ያባቶቹ ጨዋታ
- ✚ ባሻ አሸብር ባሜሪካ

ዮሐንስ አፈወርቅ / ሻምበል

- ✚ ሰሜታዊ ግጥምቶች...
- ✚ የኔ ግጥምቶች
- ✚ ግጥምቶች ፍቅር ከምት ያድናክ
- ✚ አንዳፍታ ከግጥምቶች ከቀኔድና ከቁምነገር

መስፍን ወልደማርያም

- ✚ እንጉርጉር

ሰይፉ መታፈሪያ

- ✚ ዐፀር ያሣ ሥጋ
- ✚ የተሰፊ እግር ብረቶቹ
- ✚ ውሰጠት
- ✚ የተጓጎጠ ልብ
- ✚ ...⁹²

⁸⁸እሱም፡ እንዲሁ፡ ብዙ፡ ግጥምቶች፡ ተውኔቶች፡ አሉት፤ አንድ፡ ስንኝ፡ እንጠቅሳለን፡-

ከመሸ፡ መጣሁኝ፡ ከተፈታ፡ በሬ፡
እምመለስ፡ አይመስልም፡ እንግዲህ፡ አገሬ። ቃሉ፡ ደረቅ፡ ትንቢት፡ ኹኖበት፡ በጣልያን፡ ወረራ፡ ዋዜማ፡ ካገር፡ ወጥቶ፡ በስደት፡ ካይሮ፡ የሞተ፤ እዚያው፡ እንደተቀበረ፡ የቀረ።

⁸⁹አትመነው፡ ከቶ፡ ይህን፡ ብልጭ፡ ብልጭ፡ ፍሬው፡ ለገና፡ ነው፡ የወጣቶች፡ ምንጭ።

ልጅነት፡ ሸለቆ፡ ዕድሜም፡ ተራራ፡ ነው፤
አፋፉ፡ ላይ፡ ኾነን፡ ኹሉንም፡ አየነው፤
አበባ፡ ካገኘ፡ ኹሉም፡ ቀጣፊ፡ ነው።

ብታሰር፡ ባበሻ፡ ብለደብ፡ ባበሻ
ኸረ፡ መቼ፡ ይኾን፡ ያንቺ፡ መታደሻ።

⁹⁰ጽጌረዳ፡ ብዕር፡ ውስጥ፡ ቅኔዎቻቸው፡ አሉ፤ IES፡ ሪኮርድ፡ አለ።

⁹¹ብዙ፡ የእንግሊዝኛ፡ ግጥምቶች፡ አሉት፤ Zero Cataract, Prologue to African Consience, Black Antigone, Dreamer, Guilty?, Who is on Whose Way, Gladiator's Love, Aesop, I Remember, Galileo's Apologies, Though this... though that, Hold my hand ...የሚሰኙ።

እንላ ገብረ ዮሐንስ

- ✚ መዝሙረ ኢትዮጵያ (ያልታተመ)

ጎይሉ ገብረ ዮሐንስ

- ✚ በረከተ መርገም
- ✚ ፍንዳታ
- ✚ ቅኔ-ከ-ዘመኔ
- ✚ ዛር ነው በሸታዎ
- ✚ እናትክንና ስባይ
- ✚ ዜሮ ፊተውራሪ
- ✚ የመንገድ ጥሪ
- ✚ ቆርጠሃት ጣኔኔኝ

ገብረክርስቶስ ደስታ

- ✚ መንገድ ሰጡኝ ሰጤ

ዮሐንስ አድማሱ

- ✚ እስቲ ተጠየቁ
- ✚ ሰምና ወርቅ (ያልታተመ)

ዮናስ አድማሱ⁹³

- ✚ ጉራማይኬ
- ✚ እነ እስክማእኬት...
- ✚ ጊዜን ተፍቼበት
- ✚ ምኞት ፈረሰ ቢ ኾን
- ✚ ዕፀ በከሰ

ሰሎሞን ዴሬላ⁹⁴

- ✚ ክፍት
- ✚ ዘበት እኔቴ
- ✚ ?ጎርፍ (ያልታተመ)

ተስፋዬ ገሠሠ

- ✚ መተክዥ

ዳኛቸው ወርቁ

- ✚ እምቧ በኩ ሰዎቹ

ግርማ ታደሰ⁹⁵

- ✚ ተናገር ስንተ ሐውኔት

አቤ ገብኛ

- ✚ መስኮት
- ✚ እሬትና ማር

አበራ ለማ

- ✚ ኩኔ ወይሰ ጥካሸት
- ✚ ስውጫጭኝ
- ✚ ሸበት
- ✚ የማከዳ ሰንቀ

ተስፋዬ ብርሃኑ

- ✚ እንትን

⁹²ሌላ፡ የታተመ፡ አለው። ሥነ፡ ኪነተ-ቃል፡ በኢትዮጵያ፡ የባሪያ፡ ስም፡ ባማራው፡ ባህልን፡ ሊያነቧቸው፡ ይገባል።

⁹³ዮናስ፡ ባሰናኘው፡ የኮሌጅ፡ ቀን፡ ግጥምቶች፡ ውስጥ፡ የተገኘ፡ የተሻ ወርቅ፡ የታምሩ ፈይሣ፡ የይልማ ከበደ፡ የመላኩ ተገኝ፡ የወንድወስን ገ.ዮሱስ፡ የአበበ ወርቁ፡ የጸገየ ወይን ገ.መድኅን፡ የኢብላ ጉተማ የመሐመድ ኢድሪስ፡ የከበደ ካሣ፡ የጌታቸው ሰይፉ፡ ግጥምቶች፡ ይገኙበታል።

⁹⁴በፈረንሳይኛና፡ በንግሊዝኛ፡ የታተሙ፡ ግጥምቶች፡ አሉት።

⁹⁵ኃይሌ፡ ሰው፡ በሐውት፡ ይኖር፡ ይኾን?

አስፋ ገብረ ማርያም ተሰማ

✚ የመሰከረም ጮራ

✚ The Voice

አያልነህ ሙላት

✚ ጥገት ካም

✚ ማን ይኾን የበካ?

ይደነቃቸው ተሰማ

✚ ሰምና ወርቁ ተሰማ እሸቴ

ደበበ ሰይፉ⁹⁶

✚ የብርሃን ፎቀር

✚ ከሌላ የተጻፈ ደብዳቤ

ፈቃደ አዘዘ

✚ ጩኸት

✚ ሀበሾቻ ይኑሩ

✚ አሻራ

✚ አያ ጎሽሜ

✚ እየኼድኩ አክኼድም

✚ ሰሚ ያጡ ድምፆቻ

ክፍሌ አቦቸር

✚ የኔ ጋሻ

✚ አንድ ቀን

በቀለ መኮንን⁹⁷

✚ ያበሻ ሞት

ቦጋለ ተፈሪ በዙ

✚ ትንቢተ ሼህ ሐሴን ጅብሪኔ

ሐማ ቱማ

✚ ግጥም ወት ዐውቁ

✚ ቀዳዳ ጨለቃ

በድሉ ዋቅጂራ

✚ ፍካት ናፍቂዎቻ

ጌትነት እንደው

✚ ዕውቀትን ፍካጋ

አድማሱ ደስታ

✚ የማር እሸት

አማኑኤል መሐሪ

✚ ጥካት

በዕውቀቱ ስዩም

○ ኗሪ አክባ ጎጆዎቻ

ቴዎድሮስ ጸጋዬ

✚ ነፍሰጡር ሰንገሮቻ

ዳንኤል ታደሰ

✚ ርእሰአክባ ግጥሞቻ

ታደሰ ገድሌ

○ ሸውታ

የኢትዮጵያ ደራሲያን ማኅበር

○ የዘመን ቀከማት (ጳጵ ፩)⁹⁸

፮. ልቦለድ

ይህ ፡ ዘርፍ ፡ ከተወጠነ ፡ ድፍን ፡ አንድ ፡ ምእት ፡ ሊኾን ፡ ው ፡ ምንም ፡ ታህል ፡ አልቀረው ። በልጅነት ፡ ዘመን ፡ ያላዘነችን ፡ የአቤ ፡ ጉብኛዋ ፡ ነገረች ፡ እንደ ፡ ያሰለቀሰ ፡ ችን ፡ የመኮንን ፡ እንዳልካቸዋ ፡ ጸሐይ ፡ መሰፍን ፡ ያፈቀር ፡ ናት ፡ የከአደማሰ ፡ በገገራ ፡ ሉሊት ፡ የጠላነው ፡ ዕቡይ ፡ ባ ፡ ሕርይ ፡ የቴዎድሮስ ፡ ሰንገራው ፡ ወይ ፡ የተገኘ ፡ ምስጢር ፡ ደ ፡ ብተራው ፡ አክሊሉ ፡ ይገኙበታል ። ይህ ፡ ዘርፍ ፡ ብዙም ፡ ባይኾን ፡ የማዕዘን ፡ ደንጊያ ፡ የኾኑ ፡ ታላላቅ ፡ የሚባሉ ፡ ሥራዎች ፡ ወጥተውበታል ። በቅርብ ፡ ጊዜያት ፡ የወጡ ፡ ትን ፡ ረገገኞች ፡ ልቦለዶች ፡ ራሱ ፡ ጊዜ ፡ ይፈትናቸው ፡ ዘንድ ፡ እንዲሁ ፡ ትተናቸዋል ።

አፈወርቅ ገ የሱስ⁹⁹

○ ክብረት ተሰኝ ጦብያ

ኅሩይ ወ ሥላሴ

○ ወዳጄ ክቤ

○ የክብሩ ሐሳብ

○ ዐዲሰ ዓክም

ግርማቸው ተክለ ሐዋርያት

○ አርካያ¹⁰⁰

ወልደ ጊዮርጊስ ወልደ ዮሐንስ/ብላታ

○ አግዐዚ

አስፋ ገብረ ማርያም

○ እንደወጣቸ ቀረቻ

በእምነት ገብረአምላክ

○ ክፍት ተመክሶ አይመጣም

መኮንን እንዳልካቸው¹⁰¹

○ ያይኔ አበባ

○ አክላት ሹም ብዬ አክባሪ

○ ቴዎድሮስ ጣይቱ ብጡኔ

○ ዠሮ ጠቢ

○ የድኾቻ ክተማ

○ ፀሓይ መሰፍን

⁹⁶የጽጌረዳ ፡ ብዕር ፡ የሚለው ፡ መድብል ፡ ርእስ ፡ የኾነው ፡ ምርጥ ፡ ግ ፡ ጥም ፡ የእሱ ፡ ነው ።

⁹⁷በመሠረቱ ፡ ሠዓሊ ፡ ቀራጫ ፡ ነው ። ዐልፎ ፡ ዐልፎ ፡ የሚለቅልን ፡ ግጥ ፡ ሞቹ ፡ የወጣለት ፡ ገጣሚ ፡ እንደኾነ ፡ ይመሰክሩበታል ።

⁹⁸በግጥም ፡ መድብሉ ፡ ውስጥ ፡ ግጥሞቻቸው ፡ ከተካተቱ ፡ መኻል ፡ የናሰ አድማሱ ፡ ፈቃደ አዘዘ ፡ ሥዩም ተፈራ...ውዳላት ገዳሙ...

⁹⁹ ያልታተሙ ፡ ሚናስ ፡ ዘንድ ፡ ሲነግሥ ፡ ክሌዎፓትራና ፡ ማርካንትዎ ፡ የሚሰኙ ፡ ያልታተሙ ፡ ሥራዎች ፡ እንዳላቸው ፡ ከተወራ ፡ ብዙ ፡ ቆየ ። በተጨማሪም ፡ ካምስት ፡ ያላነሱ ፡ የቋንቋ ፡ መጽሐፍት ፡ አሏቸው ።
¹⁰⁰ ወደሩሲያኛ ፡ ቻይኒኛ ፡ ተተርጉሟል ።

¹⁰¹ኋላ ፡ ጊዜ ፡ የኋህ ፡ ሰው ፡ ሥራዎች ፡ ስምንቱን ፡ ያክል ፡ ያካተተ ፡ አ ፡ ርመኛ ፡ ተብሎ ፡ ታትሟል ። የተካተቱት ፡ የቃላት ፡ ድንጋይ ፡ የደም ፡ ድምፅ ፡ ዓለም ወረተኛ ፡ የድኾች ፡ ክተማ ፡ ሰውና ፡ ሐሳብ ፡ ሣልሳዊ ፡ ዳዊት ፡ አልሞትሁም ፡ ብዬ ፡ አልሞሽምና ፡ የማይጨው ፡ ዘመቻና ፡ የ ዓለም ፡ ፖለቲካ ፡ ናቸው ። አንዳንዶቹም ፡ ወደ ንግሊዝኛ ፡ ተቀይረዋ ፡ ለ ፡ እኋህ ፡ ሰው ፡ ከሐወታቸው ፡ ጋር ፡ የተያያዙ ፡ እንደየፍቅር ፡ ጮ ፡ ራ ፡ የሕልም ፡ ፍጣና ፡ መልካም ፡ ቤተሰብ ፡ የሚሉም ፡ መጽሐፍት ፡ አ ፡ ሏቸው ።

ዐምደጽዮን ተሰማ

- ፍሬሐይወት

ቤካ ነሞ

- ገጠን ብናየው

መኮንን ዘውዴ

- የማይጨው ቁሰከኛ

ጎርፉ ገብረመድኅን

- ያንድ ወጣት ገዙ

ሐዲስ ዓለማየሁ

- ፎቅ ስለክ መቃብር¹⁰²
- 'ወንጀከኛው ዳኛ'
- የሕግም እዣት

ነጋሽ ገብረ ማርያም (እናኑ አጎናፍር)

- ሴትኛ አዳሪዎ

አቤ ጉበኛ

- ከክታማዎ እጎቴ
- ምክክዐም ሰይጌ ነበረክ
- የአመፅ ኑዛዜ
- አክላዊዎ
- አንድ ከናቱ
- የረገጁ አበቦቻ

ዳኛቸው ወርቁ

- አደፍርስ

ብርሃኑ ዘርይሁን

- የዕንባ ደብዳቤዎቻ
- የቴዎድሮስ ዕንባ
- ድካ ከምት በኋካ
- የበደኔ ፍጻሜ
- ጨረቃ ስትወጣ
- ዋዜማ (፫ ቅጽኙ)¹⁰³
 - ✓ የአብዮት ዋዜማ
 - ✓ የአብዮት መባቻ
 - ✓ የአብዮት ማግሰት
- የታንጉት ምስጢር

በዓሉ ግርማ

- ከአድማስ ባሻገር
- የሕኪና ደወኔ
- የቀይ ኮከብ ጥሪ
- ሐዲስ
- ደራሲው
- ኦሮማይ

ታደሰ ገብረሕይወት

- ማነው ኢትዮጵያዊው?

ብርሃኑ ድንቁ

- አክባ ዘመድ

ጥላሁን ጣሰው

- አዳባይ

ኅይለመለኮት መዋዕል¹⁰⁴

- የወዲያነሽ
- ጉንጉን

ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር

- ኤቱም አይነጋኔኝ
- ትኩሳት¹⁰⁵
- ሰባተኛው መክሰክ

አስፋው ዳምቤ¹⁰⁶

- አንድ ከአምሰት

አበበ አይቼህ¹⁰⁷

- ነበርማ ነበር (፮ / ፲፪)

ዮሴጥላ ኮከብ

- ዳሰኛው

ሲሳይ ንጉሡ

- ሰመመን

ገበየሁ አየለ

- ጣምራ ጦር
- ሰደተኛው

አንዳርጌ መስፍን

- ጥቁር ደም
- ደም በደም

ጌታቸው በለጠ

- መንተዮቹ

ተስፋ ስንታየሁ ወርቅነህ

- ጨዋታ ጦሊያ በየሩሳኬም

ፍቅረ ማርቆስ ደስታ

- ከቡሶካ በስተጀርባ

ጃሚል አክበር

- ካገር ፎቅር-አዲሳባ

አዳም ረታ

- ግራጫ ቃጭኮቻ

¹⁰² ሲሳይ: አየነው: ወደ 'ንግሊዝኛ: ለውጦታል ::

¹⁰³ ወደሩሲያኛ: ተተርጉሟል ::

¹⁰⁴ ኡቴሎን: ወደ: ትግርኛ: ለውጦታል ::

¹⁰⁵ ወደፈረንሳይኛ: ተተርጉሟል: ከተባለ: ከረመ፤ አላየነውም: እንጂ ::

¹⁰⁶ ጥበብ: ቃላት: በሚል: ርእስ: የኢትዮጵያን: ሥነጽሑፍ: በስፋት: ቃኝተዋል ::

¹⁰⁷ እኛህ: ሰው: የቢላሮኝ: የጉራማይሌ: ጸሐፊ: ይኾኑ?

፮. ተውኔት

ይህም፡ ኹለተኛውን፡ ምድት፡ ዓመት፡ ሊጀምር፡ ነው። ፍሬው መልካም ነው። ታሪካዊ፡ ተውኔቶችም፡ ከዚህ ሁ፡ ተካተዋል። የሚያሳዝነው፡ ነገር፡ ብዙዎቹ፡ ተውኔቶች፡ ከመድረክ፡ ከወረዳ፡ በኋላ፡ አልታተሙም።

ተክለ ሐዋርያት ተክለማርያም

- ኑሱካ 'ያውሬዎቹ ኮሜዲያ'

ሐዲስ ዓለማዮሁ

- ያበሻና የወደኋካ ጋብቻ

ዮፍታሔ ንጉሤ

- አፋጀሽኝ
- 'እያዩ ማዘን'
- ሰከአያከምሲና ሰከእነባንተይቀጡ
- እከቁጥሩ ? ጎበዛየን
- ጥቀም ያከበት ጨዋታ
- የሕዝብ ፀፀት ፥ የእመት በኔዩ ጉዳት
- የሆድ አምካኩ ቀጣት
- ዕርበተ ፀሓይ
- ምስክር
- ያማረ ምካሽ
- ዳዲቱራ
- ሙሽሪት ሙሽሪ
- ሙሽ በከንቱ ፥ ሥራ ከፊቱ
- ጠረፍ ይጠበቅ
- ዓክም አታካይ
- ንጉሡና ዘውድ

በሻህ ተክለ ማርያም¹⁰⁸

መላኩ በጎለው

- ተካቂ ዳኛ
- ዘነበቻ
- እያዩ ማጣት ፥ የዘከዓክም ፀፀት
- ሦስቱ ባክንጀሮቹ
- የጦርነት ቴአትር

ማቴዎስ በቀለ¹⁰⁹

- ድር ቢያብር አንበሳ ያሰር

አፈወርቅ አዳፍሬ

- ሙቀነትዎን ትፍታ
- ንድሐ ደም
- ካገር ሙቀት

ኢዩኤል ዮሐንስ¹¹⁰

- አቻ ጋብቻ
- ሥራ ከሠራው

- ዘመን ሲከወጥ
- ይመሻኔ ይነጋኔ
- አያክነሽ
- የአርበኞቹ ዝግንነት
- የቸነጌር ዘመን
- የቆሙን አወርድ ብካ ፥ የብብቷን ጣከቻ
- የእግዚአብሔር ቸርነት ፥ የአርበኞቹ ዝግንነት
- ሙንገዳ ሰማይ
- ከእጅ አይሻኔ ደማ
- ብቸኛ የሐሳብ ኋደኛ
- ያገር ፍቅር ተዘታው
- የክፋገረድ ሳኮን
- ሳይቸግር ጤፍ ብድር
- ማን ጠግቦሽ
- የሴት ፍርሃቷ እስከሙቀነቷ

መኮንን እንዳልካቸው

- የቃዩኔ ድንጋይ
- የደም ድምፅ
- ሣኔሳዊ ዳዊት
- ሰውና ሐሳብ (ዳዊትና አርዮን)
- አክምትሁም ብዬ አክቀሽም
- ዓክም ወረተኛ¹¹¹

ግርማቸው ተክለሐዋርያት

- ቴዎድሮስ
- ዐድዋ

ብርሃኑ ድንቁ

- ንግሥተ አዜብ

አሸብር ገብረሕይወት

- የኪዳነ ቃኔ ቲያትር
- ፍቅር አያረጅም
- የንግሥተ አዜብ ታሪካዊ ጉዞ

ሰይፉ ይነሡ

- የደቡብ ንግሥት

እምሩ ጎይለሥላሴ

- ፊታውራሪ በካይ
- ሰውና ዕውቀት

ከበደ ሚካኤል¹¹²

¹⁰⁸ ያገር፡ ፍቅር፡ አደራጅና፡ የመጀመሪያውን፡ አርኬስትራ፡ ያቋቋሙ።
¹⁰⁹ ብዙ፡ ድራማዎች፡ እንዳሉት፡ ይነገራል።
¹¹⁰ ከ፪፡ በላይ፡ የዘፈን፡ ዜማዎች፡ ከ፶፭፡ በላይ፡ ግጥሞች፡ ወደ፶፭፡ ገደማ፡ የሚጠጉ፡ ተውኔቶች፡ ብዙ፡ ሙዚቃዊ፡ ድርሰቶች፡ እንዲሁም፡ ስለአገርኛ፡ ሙዚቃ፡ ሳታ፡ የምታትት፡ እንተዋወቅ፡ የምትል፡ አንዲት፡ መጽሐፍ።

¹¹¹ ቀድሞ፡ ያይጌ፡ አበባ፡ በሚል፡ ርእስ፡ የታተመው።
¹¹² ደልታተሙ፡ ባማርኛም፡ በ'ንግሊዝኛም፡ የተጣፉ፡ ብዙ፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ድርሰቶች፡ አሏቸው። ባ'ማርኛ፡ ተጥፈው፡ ገና፡ ካልታተሙቱ፡ መኻል፡ ዓለማዊና፡ መንፈሳዊ፡ የድርሰትና፡ የሳይንስ ዜና፡ ገድሎ፡ ቅዱሳን፡ የተሠወረች፡ ከተማ፡ ዐብር፡ አደገች፡ ነፍስ፡ የድርሰት፡ ቃና፡ የታመመች፡ ነፍስ/የቆሰለች ነፍስ፡ የተቀደሰች፡ ችርነት፡ አለማወቅ፡ መልካም፡ አማረ፡ በ'ልጋው፡ ራስ፡ ምሥራቅ፡ ዋጋ፡ ያላቸው፡ ሰዎች(ቅጽ፡ ኹለት)ና፡ የዓለም፡ ታሪክ (ኹለተኛ፡ ክፍል)፡ ይገኙባቸዋል። በንግሊዝኛ፡ ተጥፈው፡ ገና ካልታተሙቱ፡ መሐል፡ *The Hermit, The Bird of the Desert, The Venom of the Serpent, When Everybody is Deaf, The Spider/The Bewitched Man, The Price of Loyalty, Midnight Strikes/The Fatal Night, The Beggar, The Hidden Diamonds, Political Wisdom, The Magician, The Wonders of the World* አሉበት። የ Torquato Tassoን 'Jerusalem Delivered' 'እየሩሳሌም' ብለው፡ የHenry Sienkiewicz

- የትንቢት ቀጠሮ¹¹³
 - አኒባኔ¹¹⁴
 - በካይነህ/የቀጣት ማዕበኔ
 - ካኤብ
 - አክቦብ
 - ቀዱስ ገብርኤኔ በምድረ ገነት
- ጸጋዬ ገብረ መድኅን¹¹⁵**
- የዳኒሲዩስ ዳኝነት
 - በኔግ
 - የደም አዝመራ
 - እኔምኮ ሰው ነኝ
 - የክርም ሰው¹¹⁶
 - የእሾህ አክኪኔ
 - ክራር ሲክር
 - አስቀያሚ ኔጃገረድ
 - እኝ ብዬ መጣሁ
 - ቴዎድሮስ¹¹⁷
 - ምኒክክ
 - ጴጥሮስ ያፔን ሰዓት¹¹⁸
 - ዘርዓይ ደረሰ
 - ጆሮ ደግፎ/ገድፍ
 - ሀሁ በሰድስት ወር
 - እናት ዓከም ጠኑ
 - መክላክተ ወዛደር
 - አቡጊዳ ቀይሶ
 - ጋሞ
 - ሀሁ ወይም ፐፑ
 - ቴራቲሊኖቻ (የምፀት ኮሜዲ፣ አልታዮም)
 - ዐፅም በየገጹ
- ጸጋዬ ገብረ መድኅንና ሃይማኖት ዓለሙ**
- ሰቆቃወ ጴጥሮስ
 - ትንሣኤ ሰንደቅ ዓከማ

- ጸጋዬ ገብረ መድኅንና አባተ መኩርያ**
 - የመቀደካ ስንብት
 - ጸጋዬ ገብረ መድኅንና ተስፋዬ ገሠሠ**
 - ጥካሁን ግዛው
 - ጸጋዬ ገብረ መድኅንና ገብረክርስቶስ ደስታ**
 - ዐፅምና ጌከጉ
- መንግሥቱ ለማ¹¹⁹**
- ያካቻ ጋብቻ¹²⁰
 - ጠኔፎ በኪሴ¹²¹
 - ጸረ ኮኮሪያኪስት
 - ዳንዴው ጨቡዴ
 - ሹሚያ
 - ጠያቂ
 - የዓከሙ ንጉሥ (ያልታዮ፣ ያልታተመ)
- ነጋሽ ገብረ ማርያም**
- የአዛውንቶቹ ክብብ
 - የድኔ አጥቢያ አርበኞቹ
- መላክ ኅይሉ**
- የክብ ጽጌረዳ
 - ቃቻውና ዐድዋ
 - ቀድሰት ቤርናዴት
- ዳኛቸው ወርቁ**
- ሰቀቀንሽ እሳት
 - ሰው አከ ብዬ
 - ትበኔፎ
 - ያካቻ ጋብቻ፣ ትርፎ ሐዘን ብቻ
- ተስፋዬ ገሠሠ¹²²**
- ዕቃው
 - የሺ
 - አባትና ኔጃገ
 - ካቀቸና ደስታ
 - ተሐድሶ

- አቤ ጉበኛ**
- ከመቀሠፎት ሰራዊት፣ ይጠነቀቅ ሰውነት
 - ቂመኛው ባሕታዊ
 - የሮም አወዳደቅ
 - የራሔኔ ዕንባ
 - የደካምቸ ወጥመድ
 - ፖክቲካና ፖክቲክኖቻ
- ብርሃኑ ዘርይሁን**
- ሞረሽ

ን 'Quo Vadis' 'ኔር' ብለው፣ ኹለቱንም፣ በግጥም፣ ወ'ዳማርኛ፣ መልሰዋቸዋል። ባጠቃላይ፣ ከ፱፣ በላይ፣ የቴኦሎጂ፣ ድርሰቶች፣ አበር ክተዋል።

¹¹³ Prophecy fulfilled ተብሎ፣ በStephen Wright ወደንግሊዝኛ፣ ተቀይሯል።

¹¹⁴ ወደ፣ ፈረንሳይ፣ ተተርጉሟል።

¹¹⁵ ከበረከታቸው ጃፂ፣ ሥራዎች፣ ውስጥ፣ ጃፂቱ፣ በአንድም፣ ኾነ፣ በሌላ፣ መንገድ፣ ምርመራ፣ ተደርጎባቸዋል። ከእነዚህ፣ ውስጥ፣ ፤፳፮፣ ለሕዝብ፣ እንዳይቀርቡ፣ ታግደዋል። በ'ንግሊዝኛ፣ ፮፣ ተውኔቶች፣ አሉት። ብዙ፣ ጥናታዊ፣ ጥራቴቸው አቅርቧል፤ ካቀረባቸውም፣ Art in the life of the Ethiopian People, Kamit of Black Egyptian Theatre, Literature in African Public, Culture and the African Personality, The African Root of Theatre, Africa as the Origin of Early Greek Theatre Culture, Ikher of Nagada: the first actor in the first city of humankind; በተለይም፣ ሽልማት ያስገኘሉት 'What does World Brotherhood mean to me?' ይጠቀሳሉ። 'The Footprints of Time' የሚል፣ መጽሐፍም ከሌላ ሰው፣ ጋር አሳትሟል። ነገር፣ ግን ዕድሜውን፣ ሙሉ፣ የደከመበት፣ ሥራው፣ ? አፍሪቃ፣ ቀዘባ/ ወይስ፣ Kabara Afraka ገና፣ ብርሃን፣ አላየም።

¹¹⁶ The Seasoned One ብሎት፣ በ'ንግሊዝኛ፣ ታትሟል።

¹¹⁷ ወደ'ንግሊዝኛ፣ ተለውጧል።

¹¹⁸ ወደ'ንግሊዝኛ፣ ተለውጧል።

¹¹⁹ ብዙ፣ ጥናታዊ፣ ጥራቴች፣ አላቸው፤ ሥነጽሑፍ፣ በሽግግር፣ ዘመን፣ 'የቴኦሎጂ፣ ድርሰት፣ ያጸጸፍ፣ ብልጎት'፣ 'የግጥም፣ ድርሰት፣ ያጸጸፍ፣ ብልጎት' ና 'The possible role for Ge'ez Qene in Ethiopian vernacular poetry' የሚሰኙ።

¹²⁰ 'The Marriage of Unequal's ተብሎ፣ ወደ'ንግሊዝኛ፣ ተለውጧል።

¹²¹ 'Marriage by Abduction' ተብሎ፣ ወደ'ንግሊዝኛ፣ ተለውጧል።

¹²² ዐጭር፣ የኢትዮጵያ፣ ቴኦሎጂ፣ ጥናት፣ ከመጀመሪያው፣ እስከ፣ ከበደ፣ ሚካኤል፣ የሚል፣ ጥሩ፣ ቅኝት፣ አለው።

- ባጌቻ አባነፍሶ
- ጣጠኛው ተዋናይ
- አፈ.ወርቅ ፍላጎት / ሻምበል**
- እውነት አተምቶም
- መላኩ አሻግረ**¹²³
- ዓክም ጊዜና ገንዘብ
- ተስፋዬ አበበ**¹²⁴
- ፲፪ እብዳቸ በከተማ
- አምታታው በተማ
- አያልነህ ሙላት**
- እሳት ሲነድ
- ድኻ አደግ
- ጋከምታዋ
- ድርብ ጭቁን
- የገጠኙ ፍና
- የመንታ እናት
- ሻጥር በየፎርቫ
- ጸጋዬ ደባልቄና አማኒ ኢብራሂም**¹²⁵
- ጌታቸው ደባልቄ**
- ከተፎና መንጥር
- ያሰቀመጡት ወንድህጤ
- ደኻና ጉኝ አራዳ
- ተስፋዬ ገሠሠ፣ አያልነህ ሙላት፣ ሃይማኖት ዓለሙ**
- ትግካቸን (ሙዚቃዊ ድራማ፣ ማይም ዳንስ)
- ዓለምፀሐይ ወዳጆ፣ ስብሐት ተሰማ**
- ደማቸን (ሙዚቃዊ ድራማ፣ ማይም ዳንስ)
- ማሞ ውድነህ**
- አኩካ አባነጋ
- ደነቀው አላዬ**
- በቀይ ካባ ሰውር ደባ
- ደበበ ሰይፍ**¹²⁶
- ከባሕር የወጣ ዓሣ
- ተክሌ ደስታ**
- ፎክሚያ
- ፍሥሐ በላይ ይማም**¹²⁷
- አጠቃላይና ዘቅኝ
- ሆድ ይፈጸው
- ጎጆ ቤት
- የጨለቃ ቤት
- ስመኝ ስንተየሁ

- ሥዩም ተፈራ**
- ሐሙስ
- ቤቱ
- ዱካው
- ጌታቸው አብዲ**
- ስንተየሁ
- አቦነህ አሻግረ**¹²⁸
- ...
- ጌታቸው ታረቀኝ**
- ቤ ጊዎኩጂ
- ደራሲው በሰማይ ቤት
- ማሙሸና በርባን
- እስረኛው ንጉሥ
- ጌትነት እንደው**
- አባ ኮስትር በካይ
- የእግዚር ጣት
- ውበትን ፍክጋ
- ጣይቱ
- አስታጥቃቸው ይሁን**
- የሕኪና ፀፀት
- አንቺን አኩ
- ዘር አዳኝ
- ፎጡር ናት
- ዐዲሱ ሰው
- ምኒቱ ፎጠር ናት
- እናት ነሽ
- ፊተና
- ዕከተሰንበት
- ተሻለ አስፋ**
- ኤክሻዳይ
- ቆንዦዎቹ
- ያንድ ቀን እሥረኞቹ
- ፍቅሬ ቶሎሳ**
- መቃብር ቆፍራው
- ጋዲኛምቹ

¹²³ አያሌ፣ ድራማዎችን፣ ለሕዝብ፣ አቅርቧል፣ ነገር፣ ግን፣ አንድም፣ በስሙ፣ የታተመ፣ አላየንም።

¹²⁴ የጅጁ፣ ዓመቱ፣ አዛውንት፣ ጸሐፊ፣ ተውኔት፣ የዜማና፣ የግጥም፣ ደራሲው፣ ተስፋዬ፣ ከጅጁ፣ በላይ፣ ቴአትሮችን፣ በመጻፍና፣ በማዘጋጀት ለመድረስ፣ ያበቁ፣ አንጋፋ፣ የጥበብ፣ ሰው፣ ሲኾኑ፣ ከጅጁ፣ በላይ፣ ግጥምና፣ ዜማ፣ በመድረስ፣ ለታዋቂ፣ ድምፃዊያን፣ ያበረከቱ ናቸው።

¹²⁵ ሙዚቃ፣ አቀነባሪዎች።

¹²⁶ የቴአትር፣ ጥበብ፣ ከጸሐፊ፣ ተውኔቱ አንጻርና፣ ማርክሲዝምና፣ የቋንቋ ችግሮች (J. Stalin: Marxism and Problems of Linguistics) የምትል፣ የትርጉም፣ ሥራ፣ አለችው።

¹²⁷ ካጃ፣ በላይ፣ ተውኔቶች፣ አሉት።

¹²⁸ ኢትዮጵያና፣ ኢትዮጵያዊያን፣ በጥንታዊ፣ ግሪኮች፣ እሳቤ፣ የምትል ም፣ መጣ፣ አለችው። የጎርኪይን፣ The Lower Depths/ ወይ The Enemies ተርጉም አላይታል። የሕፃናት፣ ተውኔቶችም፣ አቅርቧል።

፯. ቤሳና ዐጭር ልቦለድ¹²⁹

እጅግም፡ አልዳበረም፤ ነገር፡ ግን፡ አካኚዱ፡ መልካም፡ ነው። መጨረሻው፡ ጊዜ፡ ደግሞ፡ የእሱ፡ ነው፤ እንደምን፡ ቢሉ፡ ብዙ፡ ተስፋ፡ ሰጭ፡ ብሩህ፡ ልጆች፡ እየተጣደፉ፡ ሲወጡ፡ እየታዩ፡ ነውና።

ተመስገን ገብሬ

- የገኘኩት ሰካራም

ታደሰ ሊበን¹³⁰

- ኬካው መንገድ
- መስከረም

ብርሃኑ ዘርይሁን

- ብር አምባር ሰበረከዎ
- አማኑኤል ደርሶ መከሰ

ዳኛቸው ወርቁ

- ማሚቱ¹³¹
- ዐክቀ ቦቃ

ተስፋዬ ገሠሠ

- መተክዥ

አማረ ማሞ

- ✚ የእውነት ብልጭታ...

ዳውሎስ ቫቮ

- የአራዳው ታደሰ
- የጌታቸው ሚስቶች

ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር

- አምስት ሰደስት ሰባት

ኃይሉ ገብረዮሐንስ

- የሸግግር ደባ

መስፍን ሀብተ ማርያም

- አኩብና ኬኮቸ ዐጭጭር...

ዘሪሁን አስፋው

- ከበወከድ አዋጅና ኬኮቸ ዐጭጭር ተሪኮቸ...

አበራ ለማ

- ሕይወትና ምት
- የማከዳ ሰንቀ
- መቆያ

ደረጃ ገብሬ

- ✚ ጠይም ዕንቁና ኬኮቸም...

አውግቸው ተረፈ

- ወይ ዐዲስ አበባ...

አዳም ረታ

- ማጎኬት
- ዘካን
- ከጅታ

ደምሴ ጽጌ

- ፍክጋ
- ምትሐት

ጃርሶ ኪሩቤል በሻህ

- አስኮ ጌታሁንና ኬኮቸ ተሪኮቸ...

ባሴ ሀብቴ¹³²

- ወንድም ጌታ
- ሀበሻ
- ጫኔ (ያልታተመ)
- የቤሲካ በግ (ያልታተመ)
- ደራጎን
- ደንገት (ያልታተመ)

ሰሎሞን ለማ

- ✚ የእግር እሳት

ፍቅረድንግል በየነ

- የሳይንስ ሌሊት

ዳግላስ ጴጥሮስ

- ✚ ሰምተኛው...

አሳምነው ቢረጋ

- የትሮይ ፊሊስና ኬኮቸ...

እንዳለጌታ ከበደ

- በጥቁር ሰማይ ሥር

በዕውቀቱ ስዩም

- በራሪ ቀጠኮቸ
- እንቅጭፍና ዕድሜ

ፖፑሌሽን ሚዲያ ሴንተር

- ✚ ወንዞች እስኪሞኩ እና...¹³³

¹²⁹እንዳኛቸው ወርቁ፡ በዓሉ ግርማ፡ አስፋው ዳምጤ፡ ሰሎሞን ለማ ሲሆን ንጉሡ፡ ሌሎችም፡ የተካተቱባት፡ ጭጋግና ጠል፡ የምትል፡ ስብስብ፡ ታትማለች። እነሆ፡ ጉዞው፡ የሚሰኙ፡ ልዩልዩ፡ ደራሲያንን፡ ያካተቱ፡ ያጭር ልቦለዶች፡ ስብስቦች፡ አሉ። የሐውት፡ ታሪክ፡ ወጥና ትርጉም፡ ዐጭጭር፡ ልቦለዶች፡ ወጎች፡ ግጥሞችና፡ መጣጥፎች፡ እፍታ፡ በተባለ፡ ርእስ፡ በተከታታይ፡ ባምስት፡ ቅጾች፡ ታትመዋል፤ በኒህ መጽሐፍት፡ ባማካይ፡ የጸሐፍቱ፡ ስብስብ፡ ከሷ፡ በላይ፡ ይኾናል። ወንዞች፡ እስኪሞሉ፡ የምትልም፡ ሌላ፡ ስብስብ፡ ታትማ፡ ወጥታለች።

¹³⁰ሥራዎቹ በፖሊሽ፡ ቋንቋ፡ ተተርጉመዋል።

¹³¹ያጭጭር፡ ልቦለዶች፡ ስብስብ፤ በልሳነ-እንግልጣር፡ የታተመ።

¹³²Edmond Rostand: *Cyrano de Bergerac*ን፡ ወዳማርኛ፡ ቀይርታል፤ አልታየም፤ አልታተመም።

¹³³የ፲፩፡ አንጋፋና፡ ወጣት፡ ደራሲያንን፡ ዐጭጭር፡ ልቦለዶች፡ ያካተቱ፡ መድብል።

፲. ወግ

በዚህ፡ በኩል፡ ያለን፡ የምንም፡ ያህል ነው። ያንድ፡ ወይ፡ የኹለት፡ ሦስት፡ ሰው፡ ሙያ፡ ብቻ፡ ኾኖ፡ ቀርቷል። ብዕሩን፡ መፈተን፡ የሚሻ፡ ታታሪ፡ ገበሬ፡ ወዲህኛው፡ ማሳ፡ ብቅ፡ ይበል!

መስፍን ሀብተ ማርያም

- የቡና ቤት ሥዕከቶች
- ዓውደ ዓመት
- የኬኪት ድምፆች

ስብሐት ገብረአግዚአብሔር

- እግረ መንገድ (ኹለት ቅጾች)

ሣህለሥላሴ ብርሃነማርያም

- ሹክታ

ካህሣይ ገ. እግዚአብሔር

- ✚ ትብብር ብሪ (ኹለት ቅጾች)

ታደሰ ገደሌ

- ቅኔና ቅኔያዊ ጩታ ከትዘታ

ኤፍሬም እንዳለ

- ✚ እንጨዋወት

፱. ተረዶችና ቀልዶች

የትኛውም፡ ማኅበረሰባችን፡ በተረትና፡ በትውፊት፡ እጅግ፡ በጣም፡ ባለጸጋ፡ ነው። ገጠርም፡ ይኹን፡ ከተማ፡ ተረትና፡ ቀልድ፡ የማይነገርበት፡ ቤተሰብ፡ ማኅበረሰብ፡ ትምህርት ቤት፡ መሸታ፡ ቤት፡ ሻይ ቤት፡ ልቅሶ ቤት፡ ቤተክርስቲያንም፡ ስንኳ፡ ሳይቀር፡ ፈጽሞ የለም። ነገር፡ ግን፡ የትኛውንም፡ ያኽል፡ ድልብ፡ ቢኖረን፡ በቃል፡ የሚነገረውንና፡ ካፍወዳ፣ ፍ፣ የሚተላለፈውን፡ ያኽል፡ ምንም፡ አልተጸፈም።

ኅሩይ ወልደሥላሴ

- ✚ ስኳርና ወተት (ብዙው፡ እጅ፡ ትርጉም፡ ነው።)

አበበ አይቼህ

- ✚ ቢኔጫ
- ✚ ጉራማይካ

ት.ሚ

- ✚ ተረቶቻቸው

ብርሃኑ ድንቄ

- ✚ የሐጻናት ምሳኤ፡ እንቅቅጫ ምናውቅጫ

ወልደ ጊዮርጊስ ወልደ ዮሐንስ/ብላታ

- ✚ ከሥራ በኋላ፡ ሥራ ስትፊቱ እንቅቅጫ ተጫወቱ

ሐዲስ ዓለማየሁ

- ✚ ተረት ተረት የመሠረት

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል

- ✚ እንቅቅጫ ከምኔ

መንግሥቱ ለማ

- ✚ ያባቶቻ ጩታ

ከበደ ደስታ

- ✚ ዕውቀት በጭውውት
- ✚ የወግ ገበታ
- ✚ ምሳኤና ተረት በእንሰሳት አንደበት

ሞገስ ክፍሌ

- እንዳፍታ እንጫወት

ከበደ እንግዳሰው

- ነገር በምሳኤ ተረትና ሳቀ

ዑቀብሚካኤል ሀብተማርያም

- ዐምሰት መቶ ዐምሳምሰት ፌዘና ቁምነገር

መርስዔሐዘን አበበ

- ሙሻዘር

ዓረፈዐይኔ ሐገጐስ

- አካቃ ገብረሃና...
- ቀኔዶቹ ከጋብሮቮ ምድር

፲. ሥነ-ልቦናና ሳይንስ

ባ'ማርኛ፡ ብዙ፡ አልተጸፈበትም። ብዙዎቹ፡ ከ'እንዲህ፡ ኹን'፡ 'እንዲያ፡ በል'፡ ከሚል፡ ሙሴያዊ፡ ሕግ፡ ያለፈ፡ ያላብ፡ 'ርቀት፡ የላቸውም። የመረጥናቸው፡ እኒህ፡ ብቻ፡ ናቸው።

ኅሩይ ወልደሥላሴ

- ከኔጅ ምክር ካባት መተሰሪያ

ተክለጸድቅ መኩርያ

- የሰው ጠባይና ዐብሮ የመኖር ዘዴ

መኮንን እንዳልካቸው

- ከቡቃያ እስከመክር

ወልደ ጊዮርጊስ ወልደ ዮሐንስ/ብላታ

- ሥነ-ምግባር

መንግሥቱ ገዳሙ

- ኤካው እንደሚያይህ

ዮሐንስ አፈወርቅ/ሻምበል

- የማፍቀር ጥበብና ጋብቻ

ዮሐንስ ገብረጸድቅ

- ኑሮ በዘዴ

ፍሥሐ ኅይለመስቀል

- የባሕርይ አወራረስ

አሸናፊ ዘደቡብ

- ✚ ጋብቻና ሕይወት

ገላሁን አባተ

- ዕፀ ደብዳቤ

፲፩. ሥነ-መንግሥትና ፕሊቲካ

ይህ ፡ ዘርፍ ፡ ዕድሜው ፡ ብዙ ፡ ቢኾንም ፡ ብዙ ፡ ምርት ፡ ገና ፡ የለውም ። አቅኒው ፡ ገብረ ፡ ሕይወት ፡ ባይከዳኝ ፡ ናቸው ። እስካኹን ፡ የምናውቃቸው ፡ እኒህ ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

ገብረ ሕይወት ባይከዳኝ

- መንግሥትና የሕዝብ አስተዳደር¹³⁴

ሐዲስ ዓለማዊህ

- ኢትዮጵያ ምን ዓይነት አስተዳደር ያሰጠችታል?
- ዘላቂነት ነጻና አንድ ኢትዮጵያ (ያልተተጠ)

ብርሃኑ ድንቁ

- ✚ A Model for World Government...

መስፍን ወልደ ማርያም

- ኢትዮጵያዊነት ልማት በተባለ
- ኢትዮጵያ ከዩኒቨርሲቲ ወደየት?
- የክህደት ቁጥጥር

በቀለ ሰጉ

- ... ቀንበርን ኹኩ ትሠብሩ ዘንድ

ደመቀ መታፈሪያ

- ኢትዮጵያና የፖለቲካ ፓርቲዎች በ፲፱፻፹፮ ዓ.ም¹³⁵..
- ሕግም ወይስ ቀዠት

ዮሐንስ ገብረጊዮርጊስ

- ✚ መንግሥትና ሕዝብ

ነጋ ኅይለሥላሴ

- (ትግል ኹነት ርብሐር ፩)

ታደሰ ገብሩ

- የደም ሐውልት

ባሕሩ ዘውዴ ፣ የራስ ወርቅ አድማሴ ፣ ታደሰ ገሠሠ

- ያከሙቸዋል ፖለቲካ ሰማዕታት

ብርሃኑ ነጋ

- የነጻነት ጎረቤት ሲቀድ

ጠንክር ቦንገር

- ✚ የዛሬዎቹ ኢትዮጵያ ዕድገትና ልማት ከየት? ወዴት? አንዴት?

፲፪. ፍልስፍናዊ አሳሴ

እምብዛም ፡ ያልተጻፈበት ፡ ሌላው ፡ ወገን ፡ ነው ። በተደንገገ ፡ የፍልስፍና ፡ መደብ ፡ የተራቀቀ ፡ ወጥ ፡ የኾነ ፡ ሥራ ፡ አላጋጠመንም ። የግድ ፡ በምሥራቅ ፡ ወይ ፡ በምዕራብ ፡ ዐይነትም ፡ 'ርቀት ፡ ይፈረጃል ፡ አላልንም ። እዚህ ፡ የተዘረዘሩት ፡ ከጥቂቶች ፡ በስተቀር ፡ እንደነገሩም ፡ ቢኾን ፡ ፍልስፍናዊ ፡ በኾነ ፡ መንገድ ፡ እሳቤዎቻቸው ፡ የገለጡቱን ፡ ኹሉ ፡ ነው ።

ዘርዳዎቶቹ ወወልደሕይወት

- ሐተታ...

ዘነብ ኢትዮጵያዊ

- መጽሐፍ ጠቀላ ሥጋዊ ወመንገድ

ገብረ ሕይወት ባይከዳኝ

- መንግሥትና የሕዝብ አስተዳደር

ሠረቀ ብርሃን ገብረ እግዚአብሔር

- አጭር ንግግር
- ከማም ከማሚት
- ክራቶ¹³⁶
- ሰከሌተመጻሕፍት

ታምራት አማኑኤል

- ማህከተማ ጋንዲ

ሐዲስ ዓለማዊህ

- ትምህርትና የትምህርት ቤት ትርጉም
- ተረት ተረት የመሠረት

መኮንን እንዳልካቸው

- ወኔደዳድቀ

ከበደ ሚካኤል

- ጨካኝና ብርሃን/ኢትዮጵያና ምዕራባዊ ሥነምግባር
- ጃፓን እንደምን ሠከጠነቸው
- ሥነምግባር ማከት ምንድነቸው
- የሥነምግባር አየር

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል

- ዕድብ ድንቅ
- ባከን እንወቀበት

አስረስ የኔሰው

- የካም መተሰቢያ
- ፍኖተ ኢየሩሳሌም

ዘመንፈስ ቅዱስ አብርሃም

- ✦ ሐተታ መናፍስት ዘኤኮሶጌያ ወቲዎኮጂ
- ✦ ሐተታ ዘዘርዳዎቶቹ አካላት ፣ ወወኔደዳድቀት እንዲሁም ኢትዮጵያውያን ጌኮሶጌያዎች
- ✦ ሱዳር ሲንግ...¹³⁷

ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ

- ✦ አንጋሪ ፈካሰቶ

¹³⁴ጠንክር ፡ ቦንገር ፡ በተባለ ፡ ሰው ፡ ወደልሳነ እንግልጫ ፡ ተተርጉሟል

¹³⁵ባ፲፱፻፷፮ ዓ.ም. በግንቦት ፡ ወር ፡ የታተመች ፡ ፖለቲካዊ ፡ ትንበያ ።

¹³⁶ Plato: Crito

¹³⁷ Sudar Singh: Indian Martyr የሚለው ፡ ትርጉም ።

እንደ ገብረ ዮሐንስ

- ❖ የክፍተኛ ትምህርት ዘይቤ
- ❖ ከተረት ወደ ሐኪና (ያልታተመ)

የማን ገብረ ማርያም

- የፍልስፍና ትምህርት (በኹለት ቅጾች)

ብርሃኑ ድንቁ

- ✚ እውነትን ፍክጋ
- ✚ Hope and Faith

ዓለማዊሁ ሞገስ

- ✚ ሀገር ምንድር ናት?
- ✚ እኔስ ሰው አክቸንም
- ✚ ሠርግና ህማድ
- ✚ ጋብቻ ከምን ይጠካክ
- ✚ ብዙ ማግባት ፥ ብዙ ማጥፋት

ወልደ ጊዮርጊስ ወልደ ዮሐንስ/ብላታ

- ሥነምግባር

ዮሐንስ አፈወርቅ/ሻምበል

- የሞራል ግዴታ

ዐቢይ አበበ

- ዐውቀን እንታረም

ጌታቸው ኃይሌ

- ባሕር ሐሳብ...
- ደቂቀ እስጢፎኖስ... 'በሐግ አምካክ'

መሸሻ ግዛው

- አጋቶን

እንደ ገብረዮሐንስ

- ✚ ከተረት ወደህኪና (ያልታተመ)

በቀለ ተገኘ

- የምዕራባውያን ፍልስፍናና ሥነጥበብ ተሪክ (፩/፱)

ወሰኔ ይፍሩ ወልደ አቢብ ተክለአብ¹³⁸

- የጥንታዊት ኢትዮጵያ ፍልስፍና ተሪክ

ገብረ ኢየሱስ ጎርፉ¹³⁹

- Gorfū Contra Nietzsche

ሣህለሥላሴ ብርሃነማርያም

- ሸክታ

ሰሎሞን ደርጋ

- ህይወት?

መላይ ከበደ

- Dynamics of Ethiopian Modernization...

ማርቆስ ረታ

- Organic Ethiopia

፲፫. ሴት ጸሓፊት

ዘመኑ፡ የሴት፡ ገጣሚያንና፡ የልቦለድ፡ ጣፎች፡ ነው። ቁጥራቸውን፡ መገመትም፡ መቀበልም፡ ከሚቻለው፡ በላይ፡ ነው። በጽጅ ገጣምያን፡ ጀጅ፡ ግጥሞችን፡ የያዘ፡ እኛ¹⁴⁰፡ የተሰኘ፡ የግጥም፡ መድብል፡ እንዲሁም፡ የ፲፡ ሴት፡ ደራሲያንን፡ ዐጫጭር፡ ልቦለዶችን፡ የያዘ፡ ዕጣ¹⁴¹፡ የተሰኘ ስብስብ፡ ታትመዋል። እየግልም፡ ያሳተሙቱ፡ ቁጥራቸው፡ ትንሽ አይደለም።

ስንዱ ገብሩ

- ✚ የቤቤ መጽሐፍ
- ✚ የየካቲት ዕክቂት

ሮማነወርቅ ካሳሁን

- ✚ ማንቶ ጥበብ
- ✚ ትዳር በዘዴ
- ✚ የሐይወት ጊደኛ

ዓለምፀሓይ ወዳጆ

- ✚ ማረፊያ ያጣቸ ሐይወት
- ✚ ጥሩ ናፍቂ

ፀሐይ መልአኩ

- ✚ ቋሳ
- ✚ አንጉዝ
- ✚ ቢስ ራሔክ

ከበደች ተክለአብ¹⁴²

- ✚ የት ነው?

መቅደስ ጀምበሩ

- ✚ ንባስክ

ውዳላት ገዳሙ

- ✚ እናትና ልጅ

አስቴር በዳኔ

- ✚ መንገድ ካይ

ትርሲት በቀለ

- ✚ ፍካፃ

ገነት ወንድሙ

- ✚ ሰንክጫ

ሶስና አሸናፊ

- ✚ ከራስ ሸሸት

ሰዓዳ መሐመድ

- ✚ አሸኝማ ወርቅ

እምወድሽ በቀለ

- ✚ እብዱ በከጠቸ

¹³⁸ ይኼ፡ ሰው፡ የሰደተኛው፡ በጣት፡ ደራሲ፡ ይኾንን???

¹³⁹ ያላየነው Gorfū Contra Darwin የሚል፡ ምናልባትም፡ ያልታተመ ሌላ፡ ሥራ፡ አለው።

¹⁴⁰ አረጋሽ ሰይፉ፡ ሙሉ ሰሎሞን፡ ፊርማዬ ዓለሙ፡ መርከብ ጸጋዬ ሠናይት አበራ፡ ስመኝ ግዛው፡ ውዳላት ገዳሙ፡ ጥሩነሽ ይመር፡ ሰዓዳ መሐመድ፡...ናቸው።

¹⁴¹ ሙሉ ሰሎሞን፡ ሶስና ሸናፊ፡ መቅደስ ጀምበሩ፡ ውዳላት ገዳሙ ምወድሽ በቀለ፡...ናቸው።

¹⁴² 'Ethiopian Passages' የምትሰኝ፡ የኢትዮጵያዊያን፡ ሠዓሊዎች፡ ሒወትና ሥራዎች፡ የምትቃኝ፡ ጥናታዊ፡ መጣጥፍ፡ አለቻት።

፲፬. ትርጉም

አንድ፡ የተመረጠ፡ የተነቀሰ፡ ለመላው፡ ዓለም፡ የጋራ፡ የኾነ፡ የማይነጥፍ፡ የሥነ-ጽሑፍ፡ ድልብ፡ ወይ፡ ውቅያኖስ፡ አለ። ከዚያ፡ ድልብ፡ ለመዛቅ፡ ወይ፡ ዕሙቅ፡ ባሕር፡ ለመጭለፍ፡ ለመቆንጠር፡ የሞከሩትንና፡ የደፈሩትን፡ ብቻ፡ መርጠናል። የዘነጋናቸው፡ ይኖራሉ።

እጩ ፅንባቆም

- ቁርባን (ካ'ረቢ ወዳ'ማርኛ)¹⁴³
- ድርሳነ ዮሐንስ ስፊወርቅ¹⁴⁴ (ከአባ ሚካኤል ግብጻዊ ጋር)
- በረከባም ወይዘሮ¹⁴⁵
- ማር ይሆሐቀ
- አረጋዊ መንጌሳዊ
- አቡ-ሻክር
- ሉኦ ዮሐንስ

አባ ሚካኤል

- ገደካ ጊዮርጊስ
- መጽሐፈ ቴካሳቤ ጠቢባን
- መጽሐፈ ቴዎስ መንጌሳዊ

አብርሃም ሩማ

✚ መጽሐፍ ቀዱስ (1840)

መምህር ክፍለጊዮርጊስ

✚ ኢሚታሲዮ፡ ክርስቶስን ስከመምሰክ¹⁴⁶

ገብረ ጊዮርጊስ ትርፌ

✚ የክርስቲያን መንገድ/የመናኛ ገዛ¹⁴⁷

አነሲሞስ ነሲብ

- መጫፎ ቁኔቁኮ¹⁴⁸

አባ ተስፋ-ሥላሴ

✦ ስከመክንም ሞት ማሰናጃ¹⁴⁹

አለቃ ተወልደመድኅን ገብሩና ተወልደ ብርሃን ገብረ መድኅን መጽሐፍ ቀዱስ (ትግርኛውን)¹⁵⁰

ከበደ ሚካኤል

- ክይቅርታ በካይ¹⁵¹
- ሮሜዎና ዠክዬት¹⁵²

¹⁴³ዋልድቤ፡ እንግዳ፡ ደግሞ፡ ወደግእዝ፡ ቀይርታል፤ ደስታ፡ ተክለ፡ ወልድ፡ ዐዲስ ያማርኛ መ. ቃላት፡ ገጽ ፲፪።

¹⁴⁴ St. John Chrysostom: *Commentary on St. Paul's Epistle to Hebrews*

¹⁴⁵ Baralâm and Yewesêf የሚለውን፡ ካ'ረቢ. ። ምንጩ፡ ህንድ፡ ነው።

¹⁴⁶ Thomas À Kempis: *Imitation of Christ* ይህ፡ ዐምስተኛው፡ ወንጌል፡ ተብሎ፡ በዊል፡ ዱራንት፡ የተሞገሰው፡ መጽሐፍ፡ ኋላ፡ ጊዜ፡ በተለያዩ ፍ፡ ተርጓሚዎች፡ ወደዘመኑ፡ ዐማርኛ፡ ተቀይሯል። በትግርኛም፡ አለ

¹⁴⁷ John Bunyan: *The Pilgrim's Progress*. ይኸም፡ በትግርኛ፡ አለ።

¹⁴⁸ ከአነሲሞስ፡ በፊት፡ ሩፎ፡ የሚባል፡ ሰው፡ ተርጉሞታል፤ ይህም፡ ትርጉም፡ ክራፍና፡ ዘነብ፡ ታክለውበት፡ ባ1870፡ ወንጌሉና፡ የተወሰኑ፡ የብሉይ፡ መጽሐፍት፡ በነጠላ፡ ታትመዋል።

¹⁴⁹ የአልፎንሱ፡ ዲሊጎሪ፡ መጽሐፍ፡ ትርጉም። ከፈረንሳይው ቅጅ።

¹⁵⁰ Karl Winqvist የሚባል፡ ስዊድንኛው፡ ወንጌላዊ፡ ዋና፡ አጋዥ፡ ነበረ።

¹⁵¹ Charlotte Mary Brame/Bertha M. Clay: *Beyond Pardon*

¹⁵² W. Shakespeare: *Romeo and Juliet* ባሴ፡ በራሱ፡ መንገድ፡ ተርጉሞታል።

ሠረቀብርሃን ገብረ እግዚ

- ክራቶ¹⁵³
- የሕጻናትን ሐሳብ ከማሳደግ¹⁵⁴

ገብረእግዚ አመንቴ

- ሎሮዶቱስ (ካ፩ እስከ ፮ ቀጽ/፱)¹⁵⁵

ጸጋዬ ገብረ መድኅን

- ንምኬት¹⁵⁶
- ማክቤዝ¹⁵⁷
- ኦቴኮ¹⁵⁸
- ንገሥ ኪር¹⁵⁹
- አወናባጅ ደብተራ¹⁶⁰
- ታርቲዮቪ¹⁶¹
- የጌዘ ዶክተር¹⁶²

ሲራክ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ

- የሴሌካስ መስፍን ኢትዮጵያ ተሪክ¹⁶³

በቀለ ተገኘ

- የዩኔዮስ ቄሳር አሳዛኝ አምሙኦት¹⁶⁴
- የምዕራባውያን ፎክሎርና ሥነጥበብ ተሪክ¹⁶⁵ (፩/፱)

ለማ በላይነህ

- አንድ ሺ ካንድ ኮኪት¹⁶⁶

ጌታቸው ኃይሌ

- አዳምና ሌዋን ጽፎውት የተገኘ ማስተዋጃ¹⁶⁷
- የአባ ባሕርይ ድርሰቶች...

ሰይድ ሙሐመድ ሳዲቅና ሐጂ ሙሐመድ ሣኒ ሐቢብ

- ቅዱስ ቁርዓን

የቀ.ኃ.ሥ ልዩ፡ ካቢኔ

- ገሀነመ እሳት¹⁶⁸

አማረ ማሞ

- የካታኮምብ ሰማዕታት¹⁶⁹
- እሪ በይ አገራ¹⁷⁰

¹⁵³ Plato: *Crito*

¹⁵⁴ Selections from Aesop's *Fables* ኤዞፕን፡ በመገገመሪያ፡ መርጦ፡ ወ' ዳማርኛ፡ የተረጎመው፡ ከበደ፡ መንገሻ፡ የተባለ፡ ተማሪ፡ ባ1947፡ ዓ. ም፡ ነበር፤ ይኼ፡ ሰው፡ የኋላው፡ ኃይክተር፡ ከበደ፡ መንገሻ፡ ይኾን ?! ተከትሎ *Antigone* ፣ 1941 የተሰኘው፡ የሶፎክሌስ፡ ድራማ፡ በግጥም ወዳ'ማርኛ፡ በሌላ፡ ሰው፡ ተለውጧል። ተርጓሚው፡ ግሪካዊ ነበረ?

¹⁵⁵ Herodotus: *Histories* እዚህም፡ የበሬውን፡ ሥራ፡ ንዳ፡ ቁጭ፡ ብለው፡ የሠሩት፡ ገብረ እግዚእ፡ አመንቴ፡ ናቸው። ሲያንስ፡ መ.ሐ.ወ.ቁ. ምስጋና፡ አቅርበዋል።

¹⁵⁶ W. Shakespeare: *Hamlet*

¹⁵⁷ W. Shakespeare: *Macbeth*

¹⁵⁸ W. Shakespeare: *Othello*

¹⁵⁹ W. Shakespeare: *King Lear*

¹⁶⁰ Moliere: ???

¹⁶¹ Moliere: *Tartuffe*

¹⁶² Moliere: *The Doctor in Spite of Himself*

¹⁶³ S. Johnson: *Rasselas, The Prince of Abyssinia*

¹⁶⁴ W. Shakespeare: *Julius Caesar* ይህን ሥራ፡ አኹን፡ ለጊዜው፡ ስሙን፡ ያለስታወስነው፡ ሰው፡ አሰፋ፡ ገብረማርያም፡ ተሰማና፡ ነቢይ፡ መኮንን፡ በየፊናቸው፡ ተርጉመውታል።

¹⁶⁵ B. Russel: *History of Western Philosophy*

¹⁶⁶ Anthony Galand: *A Thousand and A Night*

¹⁶⁷ Mark Twain: *A Diary of Adam and Eve*

¹⁶⁸ Dante Algeherie: *Inferno/Hell* ቀሪዎቹም፡ መካነ፡ ንስሐና፡ ገንታም ተተርጉመዋል። ማለትን፡ ስምተናል፤ ግን፡ አላየናቸውም።

¹⁶⁹ ?.....: *The Catacomb Martyrs*

¹⁷⁰ Alan Paton: *Cry, My Beloved Country*

- *ዐሳረኛው*¹⁷¹
- *ሣቀና ቁምነገር ስዐ የኤዘፕ ተረቶች*¹⁷²
- *ተረባኛው ነሰሩዲ?...*¹⁷³

ዮሐንስ አፈወርቅ / ሻምበል

- *ቸግረኞች*¹⁷⁴
- *ዛዲግ ወይም ዕድገት*¹⁷⁵
- *ፎቅር በሰዎች ዘንድ*

መንግሥቱ ለማ

- ✚ *ግደይ ግደይ አክቻ*¹⁷⁶

መንግሥቱ ገዳሙ

- ✚ *የአጅሬ (የጎሪ?) አውዳደቅ*¹⁷⁷

ለማ ፈይሣ

- *አፍንጫ / ፒኖኪያ*¹⁷⁸
- *ካፎንቴን*¹⁷⁹

ዮሐንስ ገብረ ማርያም

- *የኢቫን ቤክኒን ዐጫጭር ተሪኮች*¹⁸⁰
- *ዱብሮቭስኪይ*¹⁸¹

ሀብተማርያም ማርቆስ

- *ትንሹ ክዑክ*¹⁸²

እንሰ ገብረዮሐንስ

- *ኒውስት*¹⁸³ (ያልታተመ)
- *መካነ ንስሐ*¹⁸⁴ (ያልታተመ)
- *ዋስተና*¹⁸⁵ (ያልታተመ)
- *ሥነምግባር*¹⁸⁶ (ያልታተመ)

ካሣ ገብረ ሕይወት

- *ድኻ ሰዎች*¹⁸⁷
- *ብርሃናዊ ኮከታ*¹⁸⁸
- *ወንጀኔና ቀጣት (ከፋንቴ ሣህሌ ጋር)*¹⁸⁹
- *ቤተሰባዊ ደስታ*¹⁹⁰
- *ከግብዣ መከሰ*¹⁹¹
- *የኢቫን ኤኪይቸ ዕረፍት*¹⁹²
- *ዩኒቨርስቲያ*¹⁹³
- *የካፕቴት ሴት ክጅ*¹⁹⁴

- *ባከውሻዎ እመቤት*¹⁹⁵
- *የነበረው እንዳክነበረ*¹⁹⁶
- *እናት መሬት*¹⁹⁷
- *ዓይነውሩ ሙዚቀኛ*¹⁹⁸
- *ወጣት ድርጅቶችና ተግባራቸው*¹⁹⁹

በካፋ ኅይለ ዮሐንስ

- *ተራሰ በክባ*²⁰⁰
- *ክጅነት*²⁰¹
- *እንደሰው በምድር ፥ እንደዓሣ በባሕር*²⁰²
- *ክቤተሰብ ወደ ሕብረተሰብ*²⁰³ (ከደስታ ታደሰ ጋር)

ደስታ ታደሰ

- *የዘመናችን ሰው*²⁰⁴
- *የመዝሙር ፎቅር*²⁰⁵
- *አሲያ*²⁰⁶

አሰፋ ገብረማርያም ተሰማ

- ✚ *ዋናው ተቆጣጣሪ*²⁰⁷

ግዕዛን የማነ

- *እናት*²⁰⁸
- *ቻፓራቭ*²⁰⁹

አራጋው ወርቁ

- *እንደብረት ጠንካራ*²¹⁰

ተስፋዬ ለማ

- *የብረት ጎርፍ*²¹¹

ሣህለሥላሴ ብርሃንማርያም

- *የሁከት ከተሞች ወግ*²¹²
- *መከረኞች*²¹³
- *እምድ*²¹⁴
- *እምቢ ባዮች*²¹⁵
- *ዕጣ ፊንታ*²¹⁶
- *ያገር ክጅ*²¹⁷

ማሞ ውድነህ

- *ምጽአት እስራኤል*²¹⁸

ሐዲስ አንተነህ

- *ሰለተሙ መንጠቆ*²¹⁹

171 N. Mahfouz: *The Search*
 172 Selections from Aesop: *Fables*
 173 Idris Shah: *The Pleasantries of Mulla Nasrudin*
 174 V. Hugo: *Les Miserables*
 175 Voltaire: *Zadig, or The Book of Fate*
 176 Tofik al Hakim: *Lust for Killing*
 177 Igor Gozenko: *The Fall of the Titan*
 178 Carlo Goldoni: *Pinocchio*
 179 Selections from La Fontaine: *Fables*
 180 Alexander Pushkin: *The Tales of the late Ivan Petrovitch Belkin*
 181 Alexander Pushkin: *Dubrovsky*
 182 Antoine de Saint-Exupery: *The Little Prince*
 183 W. Von Goethe: *Faust መላክ : ኅይሉም : ተርጉሞታል : ይላሉ :: የእንሰን ትርጉሞች አላየናቸውም ፤ ነገር ግን : በደራሲው በታተሙ መጽሐፍ : መተርጎማቸው : ስለተጠቆመ : ነው ::*
 184 D. Algeherie: *Purgatory*
 185 F. Schiller: ... ?
 186 I. Kant: *Moral Philosophy*
 187 Feodor Dostoyevsky: *Poor Folks*
 188 Feodor Dostoyevsky: *Brighter Night*
 189 Feodor Dostoyevsky: *Crime and Punishment*
 190 Leo Tolstoy: *A Family Happiness*
 191 Leo Tolstoy: *After the Balls*
 192 Leo Tolstoy: *The Death of Ivan Ilyich*
 193 Maxim Gorky: *My Universities*

194 Alexander Pushkin: *The Captain's Daughter*
 195 Selections from short stories of A. Chekov: *The Lady with the Lap dog...*
 196 Chingiz Aitmatov: *To Have and to Lose*
 197 Chingiz Aitmatov: ? *Farewell, Gysary*
 198 V. Korolenko: *The Blind Musician*
 199 V.I. Lenin: *The Tasks of Youth Leagues*
 200 N. Gogol: *Taras Bulba*
 201 Maxim Gorky: *Childhood*
 202 A. Belayev: *The Amphibian*
 203 Maxim Gorky: *My Apprenticeship*
 204 M. Lermontov: *The Hero of Our Time*
 205 I. Turgenev: *First Love*
 206 I. Turgenev: *Asya*
 207 N. Gogol: *The General Inspector*
 208 M. Gorky: *Mother*
 209 D. Furmanov : *Chapayev*
 210 N. Ostrovsky: *How the Steel Was Tempered*
 211 A. Serafimovich: *The Iron Flood*
 212 C. Dicknes: *Tales of Two Cities*
 213 V. Hugo: *Les Miserables*
 214 P. Buck: *Mother Earth*
 215 ??????????????????????
 216 G. de Maupassant: *A Woman's Life*
 217 Richard Wright: *The Native Son*
 218 L. Uris: *Exodus*
 219 Moliere: ???

ሙላቱ ገብሩ

- ደግሞ ጠራራ²²⁰
- ጠንጠቆ²²¹

አቤ ጉበኛ

✚ የሕይወት ተርጓሚዎች²²²

አሉላ ዋሴ²²³

- ጠጽሐፎትን እናንብብ²²⁴
- ሚስቱ ናት ልጁ...²²⁵ (+ሌሎችም)

አሰፋ ዓለማየሁ

✚ ምድራዊ ቀሥፊት²²⁶

ሺመላሽ በቀለ

✚ ሮስተምና ሶህሌብ²²⁷

ተሻገር ውቤ

- የምስጢር ሃይማኖት ጠሥራቸው²²⁸

ዋቅጅፊ ጎባ

- ነቢዩ²²⁹

አድማሱ ባድማ

- የአንድ ሰው ዕጣ²³⁰

ዮሐንስ ገብረ ጸድቅ

- ምንዱባን²³¹
- የውበት ወጥመድ²³²
- ሐኪና ሲተወር²³³

ወንድሙ ነጋሽ ደስታ

- ዌኔያም ሼክስፒር ከወጣቶች (ኹለት ቅጾች)
- ወዳጅ ሲከዳ²³⁴

.....

- ዶን ኪሾት²³⁵

ኃይለሥላሴ መሐሪ

- ሳቤካ²³⁶

ዐለመወርቅ ደመ

- ካፒታኔ ቀጽ ፪²³⁷

ግርማ እንቻለው ወርቁ

- ዜን ሴይር²³⁸

ሰሎሞን ይርጋ

- ሰከብቸኛ ዝርያዎች ጠንሰሌ²³⁹

መስፍን ዓለማየሁ

- የመጨረሻዎ ቀጠኔ²⁴⁰ (+ሌሎችም)
- ካፓርቱ²⁴¹ (+ከኮቶም)
- ሸማግኤውና ባሕሩ²⁴²
- የቤነሱ ነጋዴ²⁴³ (ታይቲል፣ አልታተመም)
- ንጉሥ ኪር²⁴⁴ (ታይቲል፣ አልታተመም)

አምሳሉ አክሊሉ

- ከዓከም የተወቁ ዐጫጭር ልቦናዎች²⁴⁵

መኮንን ዘገዬ

- ጠዘዘኛው ፍቅር²⁴⁶

...

- ራሮት²⁴⁷

አውግቼው ተረፈ

- ያንገት ጌጠ²⁴⁸

ኃይሉ አርአያ

- ኦዲ ፐስ ንጉሥ²⁴⁹

አበራ ለማ

✚ የእብዱ ሰው ማስተዋጃ²⁵⁰

ተሾመ ዳምጠው

✚ እፎይተ²⁵¹

ነቢይ መኮንን

- ነገም ኬካ ቀን ነው²⁵² (፩/፪)

ተስፋዬ ገሠሠ

- ጠክክዐ ዐ-ጠር²⁵³
- ዐ-ጠር ካንም ልብወከዳዊ የሕይወት ተራኩና ሩብክያቶች
- የወጣቱ ቤርተር ሰቀቀኖች²⁵⁴

ዓረፈዐይኔ ሐገብ

- እንዲህ ሆነካቸው²⁵⁵

ጌታቸው ታረቀኝ

- ካኪ ጉካ²⁵⁶

²²⁰ Moliere: *La Misanthrope*

²²¹ Moliere: ?

²²² Odhams አላታሚ፣ ካላተመው፣ '100 Giants' ሰቅራዋሰን፣ ቡድን፣ መሐመድን፣ ሉተርን፣ ማርክስን፣ ጋንዲን መርጦ፣ የተረጎመው።

²²³ ኃኃኃይህስ ሰው የት ይኾን?

²²⁴ J. Snider: *I Love Books* (የመገናኛውን፣ ምዕራፍ፣ ብቻ)

²²⁵ K. Gibran: *Spirit Rebellious* ስሚሊው፣ መጣ፣ የመገናኛውን፣

Madam Rose Hanie የሚለውን፣ ታሪክ፣ ብቻ።

²²⁶ P. Shelly: *The Centi*

²²⁷ M. Arnold: *Rostum and Sohrab*

²²⁸ Edouard Shure: *The Secret History of World Religions*

²²⁹ K. Gibran: *The Prophet*

²³⁰ M. Sholokov: *The Fate of A Man*

²³¹ V. Hugo: *Les Miserables*

²³² B. M. Clay: *Married for Her Beauty*

²³³ B. M. Clay: *Beyond Pardon*

²³⁴ W. Shakespeare: ???

²³⁵ Miguel de Cervantes: *Don Quixote* ኹለት ትርጉሞች አሉ፤ አንዱ፣ የመገናኛው፣ ክፍል፣ ብቻ፣ ታትሚል፤ ቅጂው፣ ከላሙኤል፣ ፑትናም ነው። የሕግ፣ ጥያቄ፣ አለበት። ሌላኛው፣ ጄምስ ቦልድዊን፣ ለወጣቶች፣ መጥ፣ ካዘጋጀው፣ የተቀዳ፣ ነው፤ ዶን፣ ኪኹ፣ ይሰኛል። ይህን፣ የተረጎመው፣ ዳምቤ፣ አሰማኸኝ፣ ነው።

²³⁶ H. Wood: *East Lynne*

²³⁷ K. Marx: *Das Kapital* ሌሎችም፣ ቅጾች፣ ተተርጉመዋል፤ ግን

አልታተሙም።

²³⁸ E. Bronte: *Jane Eyre*

²³⁹ C. Darwin: *The Origin of Species*

²⁴⁰ O. Henry: *The Last Leaf*

²⁴¹ N. Gogol: *The Overcoat*

²⁴² E. Hemingway: *The Old Man and the Sea*

²⁴³ W. Shakespeare: *The Merchant of Venice*

²⁴⁴ W. Shakespeare: *King Lear*

²⁴⁵ እንቼኾብን፣ ቶልስቶይን፣ ሄሚንግዌይን...ይደዛል።

²⁴⁶ T. Hardy: ?

²⁴⁷ D.H. Lawrence: *Lady Chatterley's Lover*

²⁴⁸ G. de Maupassant: *The Necklace*

²⁴⁹ Sophocles: *Oedipus King*

²⁵⁰ Lu Hsun: *The Diary of the Madman*

²⁵¹ A. Dumas: *The Count of Monte Cristo* ይኸው፣ መጽሐፍ፣

በልጃም፣ ይሥሐቅ፣ ዐጥር፣ ቀድሞ፣ ተተርጎሟል።

²⁵² M. Mitchell: *Gone with the Wind* ነቢይ፣ የኤፍሬም፣ ሌሊንግን፣ Nathan

the Wise ን፣ ወዳጣርኛ፣ መልሶታል።

²⁵³ O. Khayyam: *Rubaiyat*

²⁵⁴ W. Von Goethe: *The Sorrow of Young Werther*

²⁵⁵ R. Kipling: ???

²⁵⁶ Albert Camus: *Caligula*

ማንያዘዋል እንደሻው

- እንግዳ²⁵⁷

ተፈራ ጂሶ

- ✚ ውብት²⁵⁸

ሣህሉ ኪዳኔ

- አንቲገን²⁵⁹

ፋሲል ይትባረክ

- የሰርቸው መጣጥፍ²⁶⁰

ታደሰ ገድሌ

- ኤፒክ ዘመን አይሸሌ የሥነ-ጽሑፍ ቅርስ²⁶¹

ዐቢይ ደምሴ

- ትዝታን በፀፀት²⁶²
- ባራባስ²⁶³

አህመድ አህመዲን

- ኤባውና ውሾቹ²⁶⁴

ዳኛቸው ተፈራ

- ሼርኮክ ሆኔምስ²⁶⁵
- ማርሳዊቷ እመቤት²⁶⁶

ዕርቅይሁን ባይላ

- ዕድኔ ፈንታ²⁶⁷

ዓለም ጎይሉ

- የሳሱ እስተንፎሶቸና ኤኮቻ²⁶⁸

፲፮. በልሳነ-እንግልጣር የጻፉ

ይህ ፡ ዝርዝር ፡ አካዳሚያዊ መጽሐፍት ፡ የጻፉን አያ ጠቃልልም ። በፍጡም ፡ ምሉእ ፡ አይደለም ።

ጸጋዬ ገብረ መድኅን

- ✚ The Oda Oak Miracle
- ✚ Tewodros
- ✚ Azmari
- ✚ The Collision of the Altars
- ✚ The Seasoned One
- ✚ Petros' Hour
- ✚ The Footprints of Time
- ✚ ?Africa Qezaba? Kabara Afraka

ሣህለሥላሴ ብርሃነማርያም

- ✚ The Warrior King
- ✚ Afarsata
- ✚ The Firebrands
- ✚ Shinega's Village

መንግሥቱ ለማ

- ✚ Snatch and Run/Marriage by Abduction

ዳኛቸው ወርቁ

- ✚ The Thirteenth Sun²⁶⁹
- ✚ ?Mamite?

አቤ ገብኛ

- ✚ The Savage Girl
- ✚ Defiance

አሸናፊ ከበደ²⁷⁰

- ✚ Confession

ሐማ ቱማ

- ✚ The Case of the Criminal Walk and Other Stories
- ✚ The Case of the Socialist Witchdoctor and Other Stories

ጎርፉ ገብረ ኢየሱስ

- Gorfju Contra Nietzsche

ነጋ መዝለቂያ

- ✚ Notes from the Hyena's Belly
- ✚ The God that begat a Jackal
- ✚ The Unfortunate Marriage of Azeb Yitades

ፋሲል ይትባረክ

- ✚ Texture of Dreams

ፍቅረማርቆስ ደስታ

- ✚ Land of the Yellow Bull

²⁵⁷ ትርጉም? Albert Camus: *The Stranger*???

²⁵⁸ A. Moravia: *A Woman of Rome*

²⁵⁹ Jean Anouilh: *Antigone*

²⁶⁰ Feodor Dostoyevsky: *Notes from Underground* ይኸው ፡ መጣፍ

በዓለምነህ ፡ ዋሴ ፡ ሰጠዎት ፡ ተብሎ ፡ ታትሟል ።

²⁶¹ ከሆመር ፡ ኢልያድና ኦዲሴ ፡ ዝምር ፡ ያሉትን ፡ ባጭሩ ፡ በግጥም ፡ ያቀርባል ።

²⁶² Selections from Lu Hsun *Short Stories*...

²⁶³ P. Lagerkvist: *Barabbas*

²⁶⁴ N. Mahfuz: *The Thief and the Dog*

²⁶⁵ A.C. Doyle: *Sherlock Holmes* (...ጥቂቶቹን ፡ ታሪኮች ፡ ብቻ)

²⁶⁶ A. Tolstoy: *Aelita*

²⁶⁷ Hermann Hesse: *Narcissus and Goldmund*

²⁶⁸ Selections from *Short Stories of Ivan Bunin*

²⁶⁹ በጀርመንኛና በቻይንኛ ፡ ታትሟል ።

²⁷⁰ ባማርኛ ፡ የሙዚቃ ፡ ሰዎሰውና ፡ 'Roots of Black Music...'

ሌሎችም ... አሉት ።

፲፮. የኢትዮጵያ ጥናት

ኢትዮጵያዊያን፣ መንገደኞች፣ ናቸው፣ ይባላል - እግር፣ ያበዛሉና፣ ክርስቶስ፣ በምድር፣ ላይ፣ በተመላለሰ በት፣ ወቅት፣ እንዲያውም፣ ከዛም፣ ባይቀድም፣ እንኳ በየሩሳሌምና፣ በዙሪያዎ፣ በየምኩራቡ፣ ትምህርቱን፣ ያዳመጡ፣ አያሌዎች፣ እንደነበሩ፣ ይነገራል። ከዚያም ወዲህ፣ እየሩሳሌምን፣ ለመሳለም፣ በየጊዜው፣ ካገር፣ ይወጡ፣ ነበር። እንዲያውም፣ ከመስቀል፣ ጦርነቶች፣ በኋላ፣ በምዕራብ፣ አውሮጳም፣ እንዲሁ፣ ኢትዮጵያውያን፣ እንደታዩ፣ ይወራል።²⁷¹ ከሱስንዮስ፣ በኋላማ፣ ስደትም፣ እንደልብ፣ ኾነ፣ ካገር፣ መውጣትም፣ ምርጫኸ ነ፤ ባውሮፓ፣ የኢትዮጵያን፣ ጥናት፣ ያነቃቁትን፣ ቀድሞ፣ እነአባ፣ ጎርጎርዮስን፣ በኋለኛውም፣ ጊዜ፣ አራት፣ ዐይናዎችን፣ አለቃ፣ ተክለጽዮንና፣ መምህር፣ ክፍለጊዮርጊስን፣ ያስታውሷል። ለነገሩ፣ ስደቱ፣ መሳፍንቱንም፣ አልማረ፤ ጸጋ ክርስቶስ፣ የሚባለውም፣ ኢትዮጵያዊ፣ መስፍን - ያዐፄ፣ ያዕቆብ፣ ልጅ - ሱስንዮስ፣ ካገር፣ አሳዶት፣ ካገር፣ ወዳገር፣ ሲንከራተት፣ በመጨረሻ፣ ፓሪስ፣ ደርሶ፣ በነካርዲናል፣ ሪሸልዬ፣ እየተረዳ፣ በስደት፣ ኖሮ፣ በረይ፣ ቤተመንግሥት፣ ተቀብሯል። ዐብረውትም፣ የወጡት፣ ባልንገሮች፣ እንደሱው፣ ዕጣ፣ በሰው፣ ሀገር፣ ቀርተዋል።²⁷² ያበኾችን ስደት፣ ልብ፣ ያለው፣ ሊያጠናው፣ የሚገባ፣ ጉዳይ፣ ነው።

እንዲሁም፣ ከሌላው፣ ዓለም፣ በየጊዜው፣ ለተለያዩ፣ ጉዳይ፣ ወዳገራችን፣ የገቡ፣ ሰዎች፣ ነበሩ። አሳሽ፣ መንገደኞች፣ ነጋዴዎች፣ ሰላዮች፣ ተመራማሪዎች፣ ጥበብ፣ ፈላጊዎች፣ እንዲሁም፣ ዲፕሎማቶች፣ አገር፣ ከገቡም፣ በኋላ፣ ከመሳፍንቱና፣ ከነገሥታቱ፣ ጋር፣ ከመቀራረባቸው፣ የተነሣ፣ እስከባለሟልነት፣ የደረሱ፣ ነ

²⁷¹ እነሁዎን ላቲኖ... ባይለዩኝ፣ ጣሰው፣ በቅርቡ፣ ባንዲት፣ ጥናታዊ መጣጥፋቸው፣ እንዳመለከቱት፣ ባ፲፮ኛው፣ ምደት፣ ዓመት፣ በስፓኛውስጥ፣ በባለቅኔነቱ፣ ዝና፣ ያተረፈው፣ ሁዋንላቲኖ/Juan Latino፣ ኢትዮጵያዊ፣ መኾኑን፣ የታሪክ፣ ምርመራ፣ እንዳረጋገጠ፣ ተገንዝበናል። ሁዋንላቲኖ፣ 1511-1601፣ ከሀገሩ፣ ጦቢያ፣ በምን እንደወጣ፣ ባይታወቅም - ጣፊው፣ በምርመራቸው፣ እንደጠቆሙት፣ ሁዋንላቲኖ፣ የሚለው፣ ስም፣ የመካከለኛው፣ ዘበን-የዘመን፣ ተሐድሶ፣ Renaissance or Humanism ሌላ፣ ተቀያሪ፣ ወይም፣ መጠሪያ፣ ስሙ፣ ኹኖ - ወርቃማ፣ የሥነ-ጽሑፍ፣ ዘመን፣ ለመመሥረት፣ የቻለ አስገራሚ፣ የቅኔና፣ የቋንቋ፣ ተሰጥኦና፣ ችሎታ፣ የታደለ፣ ኢትዮጵያዊ፣ ነበር። ምናልባትም፣ ሰርቫንቴስ፣ በዶን ኪኾቱ፣ ያነሣሣው፣ እሱን፣ ሳይኾን፣ አይቀርም።

²⁷² ተክለጸድቅ መኸርያ፤ የኢትዮጵያ ታሪክ፣ ከዐፄ ልብነድንግል፣ እስከ፣ ዐፄ ቴዎድሮስ፣ ዩኛ መጽሐፍ፣ ገጽ፣ ፻፳፫፣ ፲፱፻፳፭ ዓ.ም.

በሩ። የቅርቦቹን፣ ብቻ፣ እነጆን፣ ቤልን፣ እነፕላውዴንን፣ ናሬቲን፣ ሞንዶን፣ ቪዳዬን፣ አልፍሬድ፣ ኢልግን ሊዮኒቴፍን፣ ሸፍነን፣ ሳቡሬን፣ ቢታሊዮንን፣ እስቴቪኒን፣ ...ማስታወስ፣ በቂ፣ ነው። የጠቀሙ፣ እንዳሉ፣ ኹሉ፣ መዘዝ፣ ያመጡም፣ የጎዱም፣ አሉ። ብዙዎችም፣ እዚህ፣ ደርሰው፣ ሲመለሱ፣ ሰላገራችንና፣ ሕዝቧ፣ ሰላዩትና፣ ስለሰሙት፣ ብዙ፣ ጽፈዋል። እዚህም፣ ሳይመጡ፣ አገራቸው፣ ድረስ፣ የኼዱላቸውን፣ ያገራችንን፣ መጽሐፍት፣ በመመርመር፣ ብቻ፣ ታላላቅ፣ ሥራ፣ ያበረከቱም፣ እጅግ፣ ብዙዎች፣ ናቸው። ጀርመኖች፣ ፈረንሳዮች፣ ኢጣልያኖች፣ እንግሊዞች፣ ፖርቱጋሎች፣ ሩሲያኖች፣ ፖላንዶች... አሜሪካኖች፣ በብዙ፣ ደክመዋል።

በኛ፣ ዳኝነት፣ ለኹሌም፣ ዋጋ፣ አላቸው፣ የምንላቸውን፣ በተለያዩ፣ ያገራችን፣ ቋንቋዎች፣ ላይ፣ የተሠሩትንና፣ መዝገብ፣ አገላብጠው፣ ሚዛናዊ፣ ታሪክ፣ ጽፈዋል፣ ያልናቸውን፣ ብቻ፣ እዚህ፣ አካተናል። ምሉእ፣ ግን፣ አይደለም። እስካኹን፣ ካልተጠና፣ ሊጠና፣ የሚገው፣ ጉዳይ፣ ነው።²⁷³

ማሪያኖ ቪቶሪ/Marianno Vittori
 ✚ *Chaldaeae seu Aethiopicae linguae institutiones, Romae, 1630*

ኢዮብ ሉዶልፍ/Hiob Ludolf
 ✚ *Historia Aethiopia*
 ✚ *Lexicon, Aethiopico-Latinum*
 ✚ *Many others...*

ገፎርም ሎቦ/Jerome Lobo²⁷⁴
 ✚ *A Voyage to Abyssinia... (Dr. Samuel Johnson's Translation)*

ጆምስ ብሩስ/James Bruce
 ✚ *Travels to Discover the Source of the Nile, 5 vols.*

ሳሙኤል ጆንስን/Samuel Johnson
 ✚ *Rasselas, The Prince of Abyssinia*

ኤድዋርድ ሩፔል/Eduard Rüppell²⁷⁵
 ✚ *Reise in Abyssinien, 2 vols.*

አንጧን ዳባዲ/አንጦንዮስ ወልደአብዲ Antoine D'Abbadie
 ✚ *Dictionnaire de la langue Amariñña*
 ✚ *Many others...*

ዊልያም ራይት/William Wright
 ✚ *Catalogue of the Ethiopic MSS in the British Museum acquired since 1847.*

ጁል ፔሩሽ/Jules Perruchon
 ✚ *Victorias d' 'Amda Syon*

²⁷³ በሥርግው *Bibliography of Ancient and Medieval Ethiopian History* ላይ፣ ማክል፣ ይቻላል።
²⁷⁴ መዝገመሪያ፣ በፖርቱጋልኛ፣ ተጣፊ።
²⁷⁵ እነሊቅ፣ አጽቁ፣ የረዱት፣ ያልማንያ ሰው።

- ✚ *Histoire de guerres d' 'Amda Syon*
- ✚ *Vie de Lalibela*
- ✚ *Les Chroniques de Zar'a Yacob et de Ba'eda Mâryâm*
- ✚ *Le Livre des Mystères*
- ✚ *Many others...*
- አውግስቶስ ዲልማን/August Dillmann**
 - ✚ *Lexicon Linguae Aethiopicæ*
 - ✚ *Ethiopic Grammar*
 - ✚ *Ethiopic Chrestomathy*
 - ✚ *Das Buch Henoch*
 - ✚ *Das Christliche Jubilæen*
 - ✚ *Catalogues codicum manuscriptorum...*
 - ✚ *Many others...*
- ኤድዋርድ ግላጌር/Eduard Glaser**
 - ✚ *Die Abessinier in Arabia und Africa*
- ሔርማን ዙተንበርግ/Herman Zotenberg**
 - ✚ *Jean, eveque de Nikiou*
 - ✚ *Catalogue des MSS. Eth.de la Biblio. Nationale*
- ዮሴፍ ሃሌቫይ/Joseph Halévy**
 - ✚ *La Guerre de Sarsa-Dengel contre les Falachas*
 - ✚ *Many others...*
- ሊዮ ራይኒሽ/Leo Reinisch**
 - ✚ *Die Chamir Sprache in Abessinien*
 - ✚ *Die Quarasprache in Abessinien*
 - ✚ *Die Afar-Sprache*
 - ✚ *Wörterbuch der Bilin-Sprache*
 - ✚ *Wörterbuch der Saho-Sprache*
 - ✚ *Wörterbuch Bedauye-Sprache*
 - ✚ *Die Somali-Sprache*
 - ✚ *Many others...*
- ካርል ዊልሕልም ኢዘንበርግ/Karl Wilhelm Isenberg**
 - ✚ *Grammar of the Amharic Language*
 - ✚ *Dictionary of the Amharic Language*
 - ✚ *Vocabulary of the Dankali Language*
 - ✚ *የእግዚአብሔር መንግሥት ተሪክ*
 - ✚ *ያካም ጂኦግራፊያ*
- ማርቲን ፍላድ/Marthin Flad**
 - ✚ *The Falashas of Abyssinia*
 - ✚ *Zwölf Jahre in Abessinien*
 - ✚ *Others...*
- ሪቻርድ ቡርተን/Francis Richard Burton**
 - ✚ *First Footsteps in East Africa/An Exploration of Harar*
- ቦሪስ ቱራዬቭ/Boris Turaev**
 - ✚ *Monumenta Aethiopiae Hagiologica*
- ኤድዋርድ ኮንዘልማን/E. Conzelman**
 - *Chroniques de Galawdewos*
- ካርል ቤዞልድ/Carl Bezold**
 - ✚ *Kebra Nagast*
- ረኔ ባሴ/Rene Basset**
 - ✚ *Histoire de la conquete de l' Abyssinie, XVI siècle*
 - ✚ *Many others...*
- ኢውገን ሚትሾቭ/Eugen Mittwoch²⁷⁶**
- ኢስቴቬስ ፔራዬራ/Francesco Esteves Pereira**
 - ✚ *Vida de Takla Haymanot*
 - ✚ *Concao de Galavdevos*

- ✚ *Chronica de Susenyos, 2 vols*
- ✚ *Historia de Minas*
- ✚ *Historia dos Martyres de Nagran*
- ✚ *Many others...*
- ፍራንዝ ፕራቶሪየስ/Franz Praetorius**
 - ✚ *Mazhafa Tomar*
 - ✚ *Grammatik der Tigrigna-Sprache*
 - ✚ *Grammatik der Galla-Sprache*
 - ✚ *Die Amhariche-Sprache*
 - ✚ *Aethiopische Grammatik*
 - ✚ *Kebre Nagast. Fabula de Regina Sabae apud Aethiopes*
 - ✚ *Many others...*
- ኢጎስዮ ጉይዲ/ኢግናጥዮስ ጉይዲ/Ignazio Guidi**
 - ✚ *Annales Iohannes I, Iyasu I et Bakaffa, 4 vols.*
 - ✚ *Historia de Gentis Galla*
 - ✚ *Grammatica elementare della lingua amarina*
 - ✚ *Vocabulario Amharico-Italiano*
 - ✚ *Supplemento al vocabulario amarico-italiano*
 - ✚ *Storia della letteratura etiopica*
 - ✚ *Many others...*
- ካርሎ ኮንቲ ሮሲኒ/Carlo Conti Rossini**
 - ✚ *Studi di Poplazioni dell' Etiopia*
 - ✚ *Storia de Lebna Dengel, 2 Vols.*
 - ✚ *Historia regis Sarsa Dengel*
 - ✚ *Liber Axumae*
 - ✚ *Storia d' Etiopia*
 - ✚ *Etiopia e genti d' Etiopia*
 - ✚ *Many Others...*
- ገርጆን ባቲስት ኩልቦ/Jean Baptiste Coulbeaux**
 - ✚ *Dictionnaire de la langue tigrai..*
 - ✚ *Histoire politique et religieuse d' Abyssinie...3 vols.*
- ማርሴል ኮኬን/Marcel Cohen**
 - ✚ *Etudes d' Ethiopien meridional*
 - ✚ *Traite de langue amharique*
 - ✚ *Many others...*
- ኢኖ ሊትማን/Enno Littmann**
 - ✚ *Geschichte der äthiopischen Litteratur*
 - ✚ *Abyssinian Folk-Lore*
 - ✚ *The Chronicle of King Theodore II*
 - ✚ *Wörterbuch der Tigre-Sprache*
 - ✚ *Publications of the Princeton Expedition to Abyssinia Vols 1-4*
 - ✚ *Many others...*
- ዋሊስ ባጅ/Ernst Wallis Budge**
 - ✚ *The Queen of Sheba and Her Only Son Menzeleek*
 - ✚ *The Life of Takla Haymanot*
 - ✚ *The Miracles of Virgin Mary*
 - ✚ *The History of Ethiopia, 2 Vols.*
 - ✚ *The Book of the Saints of the Ethiopian Church, 4 vols*
 - ✚ *Many others...*
- ኦሊ. ኤሪክሶን/Olle Ericksson**
 - ✚ *አኹንና ጥንት*
 - ✚ *ከጥቅምና ከደስታ*
 - ✚ *ዓካምን እንይ*
 - ✚ *ያንድ አራሽ ንግግር*
 - ✚ *ከኮቸም...*

²⁷⁶ከአለቃ፡ ታዩና፡ ከብላቴን፡ ጌታ፡ ጎሩይ፡ ጋር፡ ፀብሮ፡ የሠራ።

ዮሴፍ ቤትማን/Joseph Baeteman
 ብ Dictionnaire amharigna-Francais. Suivi d'un
 Vocabulaire Francaise-amarigna

አባ ፍራንቼስኮ ዳባላኖ/Francesco Da Bassano
 ብ Vocabulario Tigray-Italiano e Repertorio
 Italiano-Tigray
 ብ ብኩይ ኪዳን (ዐምስት ቅጽ)

አላን ሙርሄድ/Alan Moorehead
 ብ The Blue Nile
 ብ The White Nile

ቻርልስ አርምብሩስተር/Charles Armbruster
 ዐ Initia Amharica, an introduction to Spoken Amharic
 ዐ Part I Grammar
 ዐ Part II English-Amharic Vocabulary with Phrases
 ዐ Part III Amharic-English Vocabulary (ሁ-ሰ)

ዎልፍ ሌዝሎው/Wolf Leslau
 ብ The Falasha Anthology
 ብ English-Amharic Context Dictionary
 ብ Comparative Dictionary of Ge'ez/Classical Ethiopic:
 Ge'ez-English; English-Ge'ez ...
 ብ Etymological dictionary of Gurage Dictionaries,
 3 vols.
 ብ Many others...

ቶማስ ላይፐር ኬን/Thomas Leiper Kane
 ብ Ethiopian Literature in Amharic
 ብ Amharic-English Dictionary, 2vols
 ብ Tigrigna-English Dictionary, 2vols

ስቴፋን ራይት/Stepen Wright
 ብ Ethiopian Incunabula

ፔሬ ፔትራዲስ/Pierre Petrides
 ብ Le Heroes D'Adoua: Ras Makonnen, Prince
 D'Ethiopie
 ብ Many others...

ጉስታፍ አሬን/Gusatv Aren
 ብ Evangelical Pioneers in Ethiopia
 ብ Envoys of Gospel in Ethiopia

አንጄሎ ዴልቦካ/Angelo Del Boca
 ብ The Ethiopian War
 ብ Gli Italiani in Africa Orientale, 3 vols
 ብ Il Nigus

ፍራንሲስኮ ጋይና/Francesco Gallinna²⁷⁷

ኤንሪኮ ፔሩሊ/Enrico Cerulli
 ብ La Letteratura etiopica
 ብ Many others...

ገን ዶሬስ/Jean Doresse
 ብ Ethiopia...

ገን ሞሪዮ/Jean Morie
 ብ Histoire d'Ethiopie, 2vols

ማጆር ኤዲ.ፓ. ሲ. ሳዲ/J. I. Eadie
 ብ የዐማርኛ መደብክ ምንባብ²⁷⁸/An Amharic Reader

ሊዮኔል ቤንደር/Marvin Lionel Bender
 ብ Language in Ethiopia

ዶናልድ ሌቪን/Donad Levine
 ብ Wax and Gold
 ብ Greater Ethiopia²⁷⁹
 ብ *****

ኤድዋርድ ኡለንዶርፍ/Edward Ullendorff
 ብ The Ethiopians
 ብ Ethiopia and the Bible
 ብ The Semitic Languages of Ethiopia...
 ብ Many others...

ክላውድ ሰምነር/Claude Sumner
 ብ Ethiopian Philosophy, 3 vols
 ብ The Source of African Philosophy: The Ethiopian
 Philosophy of Man
 ብ Many others...

ስፔንሰር ትሪሚንግሎም/S. Trimmingham
 ብ Islam in Ethiopia

ሉዊጂ ፉዜላ/Luigi Fusella
 ብ የቴዎድሮስ ታሪክ²⁸⁰

ክሪስቶፎር ክላፍም/Christopher Clapham
 ብ Haile Selassie's Government

ጆን ማርካካስ/John Markakis
 ብ Traditional Polity in Ethiopia

ሀርልድ ማርካስ/Harlod Marcus
 ብ History of Ethiopia
 ብ The Life and Times of Menelik II Ethiopia...
 ብ Haile Selassie, Formative Years

ስቪን ፍቤንሰን
 ብ King of Kings: Tewodros of Ethiopia
 ብ Survival of Ethiopian Independence
 ብ Correspondence and Treaties, 1800-1854, Acta
 Ethiopica I
 ብ Tewodros and His Contemporaries 1855-1868:
 Acta Ethiopica II
 ብ Internal Rivalries and Foreign Threats

ጆን ስፔንሰር/John Spencer
 ብ Ethiopia at Bay²⁸¹ ...

ሲልቪያ ፓንክረስት/Sylvia Pankhurst
 ብ Cultural History of Ethiopia
 ብ Others...

ሪቻርድ ፓንክረስት/Richard Pankhurst
 ብ An Introduction to Economic History of Ethiopia
 ብ An Introduction to History of Medicine in
 Ethiopia
 ብ Social History
 ብ Many others...

ኤርሊክ ሐጋይ/Erlich Haggai
 ብ Ras Alula...

ኤድመንድ ሙሬይ/Edmund Murray
 ብ Kulubi

ኒኮላስ ሉኣርድ/Nicholas Luard
 ብ Gondar

²⁷⁷የጸፈውን ሙጣፍ፡ አላየንም ፤ ነገር ግን በኢጣልያ፡ ከኢትዮጵያ፡ ጥናት፡ ዠርባ፡ የቆመ ፡ ታላቅ ፡ ሊቅ ።
²⁷⁸ ጎይሉ ፡ ሀብቱ ፡ መግቢያውን ፡ ጽፎለት ፡ በድጋሚ ፡ ታትሟል ።

²⁷⁹በሚሊዮን ፡ ነቅንቅ ፡ ወዳማርኛ ፡ ተመልሷል ። ጎይሉ ፡ ፉላስ ፡ አርት ፡ ኡቱን ፡ ሠርቶታል ።
²⁸⁰እሱ ፡ አሳተመው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ጸፈው ፡ አይታወቅም ።
²⁸¹በመንግሥቱ ፡ ጎይሉማርያም ፡ አርኢያና ፡ መዝገቡ ፡ ምትኬ ፡ ቢልል ፡ ኛ ፡ ጥርስ ፡ ፆገገ፣ ሀገር ፡ ተብሎ ፡ ወዳ'ማርኛ ተመልሷል ።

አልቤርቶ ስባኪ/Alberto Sbachi

🚩 *Ethiopia under Mussolini*

🚩 *Legacy of Bitterness...*

ራይዲልፍ ሞልሬር/Reidulf Molvaer

🚩 *Black Lions: the Creative Lives of Modern Ethiopia's Literary Giants and Pioneers*

🚩 *Others...*

ግራሃም ሐንኮክ/Graham Hancock

🚩 *The Sign and the Seal*²⁸²

🚩 *Others...*

ዚያግበርት ዩሊኽ/Siegbert Uhlig (ed.)

🚩 *Encyclopaedia Aethiopica vols (1, 2/5)*

ምርጫዎቻችን

፩. ታሪክ

ተክለጻድቅ፡ መኲርያ (፲፱፻፳፮-፲፱፻፺፯ ዓ.ም.)

ተክለጻድቅ፡ መኲርያ፡ ባ፲፱፻፳፮፡ ዓ.ም፡ በተጉለትና፡ ቡልጋ፡ አውራጃ፡ አሳግርት፡ ልዩ፡ ስሙ፡ ሣር፡ አምባ በተባለ፡ ሥፍራ፡ ተወለዱ።

ዕድሜያቸው፡ ለትምህርት፡ ሲደርስ፡ መገናኛ ስራ፡ ካ 'ባታቸውና፡ ቀጥሎም፡ ባ'ጥቢያቸው፡ ባህላዊውን፡ ትምህርት፡ እስከቅኔ፡ ያለውን፡ ቀስመዋል።

ከዚያም፡ ዐዲስ፡ አበባ፡ መጥተው፡ አሊያንስ፡ ፍራንሴዝና፡ ከተፈሪ፡ መኮንን፡ ት. ቤት፡ ገብተው፡ የጊዜውን፡ የትምህርት፡ ደረጃ፡ አጠናቅቀዋል።

ኢጣሊያ፡ አገራችንን፡ የወረረች፡ ጊዜም፡ በየካቲት፡ ፲፪፡ ቀን፡ ፲፱፻፳፱ ዓ.ም. ፍጅት፡ ተይዘው፡ ወደ፡ ሶማሊያ፡ ደናኔ፡ ተግዘው፡ ለሦስት፡ ዓመታት፡ ታሥረዋል።

ከነጻነትም፡ መልስ፡ አገራቸውን፡ በተለያዩ፡ የኃላፊነት፡ ደረጃዎች፡ አገልግለዋል።

መገናኛ ስራ፡ ተቀጥረው፡ ያገለገሉት፡ በትምህርትና ሥነጥበብ፡ ሚኒስቴር፡ ነበር። እዚያም፡ እያሉ፡ ባገራችን፡ ሰው፡ የተጻፈ፡ የአገራችን፡ ታሪክ፡ አንድም፡ ባ ለመኖሩ፡ በቁጭትና፡ በመቆርቆር፡ ነበር፡ 'መጻፍ፡ አለብኝ'፡ ብለው፡ በደንብ፡ ከሚታወቀው፡ ከቅርቡ፡ ጊዜ፡ በቅጡ፡ ወደማይታወቀው፡ የሩቁ፡ ዘመን፡ መጣ፡ የገናኛ ስራ፡ የመገናኛ ስራውን፡ መጽሐፍ፡ ዋናውን ፊት ገጽ፡ ተረክ፡ ነጠባ፡ ቴዎድሮስ፡ አሰጠ፡ ቀ. ኃ. ሆ፡ የሚለውን ባ፲፱፻፵፰ ዓ.ም. አሳተሙ። ከጫፍ፡ እስከጫፍ፡ ጽፈው፡ የመጨረሻውን፡ መጣ፡ የታሪካችን፡ መገናኛ ስራ፡ የሚኾነውን፡ ዋናውን ፊት ገጽ፡ ኑብያ-አኩሱም-ዛገቤ፡ አሰጠ፡ ዐጫ፡ ይኩኖ፡ አምላክ፡ ዘመነ-መንግሥት፡ የሚለውን

²⁸²ወዳጣርኛ ተመልሷል።

ውን፡ ባ፲፱፻፶፩፡ ዓ.ም. አቅርቦዋል። እኒህን፡ መጻሕፍት፡ ትምህርት፡ ሚኒስቴር፡ ታሪክ፡ ለማስተማሪያ፡ በትምህርት፡ ቤት፡ ተጠቅሞባቸዋል።

ተክለጻድቅ፡ ከታሪክ፡ ውጭ፡ የጻፉት ጽሑፍ፡ ጠባይና፡ ዐብሮ፡ የሚኖር፡ ዘዴና፡ በሚኖሩት ገርያ፡ ላይ፡ ያተኮረ፡ ነገሮች፡ ክምልኮ፡ እስከ፡ ክርስቲና፡ የሚሉም፡ መጣፎች፡ አሏቸው።

ተክለጻድቅ፡ በምድር ባቡር፡ በዋና፡ ጸሐፊነት፡ በቤተ መጽሐፍት፡ ወመዘክር፡ ዋና፡ ሥራ፡ አስኪያጅነት፡ እንዲሁም፡ በፈረንሳይ፡ በእስራኤል፡ በዩጎዝላቪያ፡ በዲፕሎማሲ፡ ሥራ፡ በመጨረሻም፡ የትምህርትና፡ የባህሪ፡ ሚኒስትር፡ ኾነው፡ አገልግለዋል። በፈቃዳቸው፡ ጡረታ፡ ከወጡም፡ በኋላ፡ በምርምር፡ የታገዙ፡ ሦስት ታላላቅ፡ የታሪክ፡ ሥራዎችን፡ አቅርቦዋል።

ተክለጻድቅ፡ ከረዥም፡ ያገልግሎት፡ ዘመን፡ በኋላ፡ በተወለዱ፡ በ፳፮፡ ዓመታቸው፡ ሐምሌ፡ ፲፮፡ ቀን፡ ባ፲፱፻፺፪ ዓ.ም. ዐርፈዋል።

የተክለጻድቅን፡ ሥራዎች፡ ዋጋ፡ የምንሰጣቸው፡ ለሚከተሉት፡ ምክንያቶች፡ ነው፡-

- ✓ ታሪክን፡ ከተተበተበበት፡ ልማዳዊው፡ አጻጻፍ፡ ነጻ፡ አውጥተው፡ በሳይንሳዊ፡ መንገድ፡ መጣፍ፡ በመገናኛቸው።
- ✓ ሀገራዊውን፡ መረጃም፡ ሳይተው፡ በውጭ፡ ቋንቋ፡ በጣሊያንኛ፡ በፈረንሳይኛ፡ በ'ንግሊዝኛ፡ ጭምር፡ ያለውን፡ ኹሉ፡ ተጠቅመው፡ ከሥር፡ እስከጭፍ፡ ያገራቱን፡ ታሪክ፡ በመጣፋቸው።
- ✓ እኒህን፡ ኹሉ፡ መጣፍት፡ የጣፉት፡ በመደበኛ፡ የቀለም፡ ትምህርት፡ ቤት፡ ሳይሠለጥኑ፡ በከፍተኛ፡ የመንግሥት፡ ሥራና፡ ጎላፊነት፡ ተጠምደው፡ ያላቸውን፡ የመዝናኛ፡ ጊዜ፡ ኹሉ፡ ሰውተው፡ ቁም፡ ነገር፡ በመሥራታቸው።
- ✓ በተለይም፡ ካሥራዐምስት፡ ዓመታት፡ በላይ፡ የደከሙበት፡ የግራኝ፡ አሕመድ፡ ወረራ፡ የተሰኘው፡ መጽሐፍቸው፡ በ፻፶፮፡ ምዕራፎችና፡ በ፳፻፵፯፡ ገጾች፡ በጽሑፍ፡ በካርታ፡ በሠንጠረዥ፡ በፎቶግራፍ፡ መረጃዎች፡ ተሞልቶ፡ ሥርዓት፡ ባለው፡ መልክ፡ ታሪኩ፡ ትንትን ተደርጎ፡ የተሠራ፡ ግዙፍ፡ ሥራ፡ በመኾኑ።

፪. ቋንቋ

ክፍለጊዮርጊስ ወልደ አባተክሌ ኪዳነወልድ፡ ክፍሌ ደስታ፡ ተክለወልድ

ክፍለጊዮርጊስ ወልደ አባተክሌ (፲፰፻፲፮-፲፱፻፶፯ ዓ.ም.)

ታሪኩ፡ ባጭሩ፡ እንዲህ ነው... ብዙዎች፡ የሚያውቁት፡ ጥቂቶች የማያውቁት...

የትውልድ፡ ሀገራቸው፡ ሸዋ፡ አንኮበር፡ ሐር፡ አምባ፡ ነው። ጎጃም፡ ተሻግረው፡ ካ፪፡ ዐይና፡ ጎሹ፡ ብሉይ፡ አድርሰዋል።

.....

... ከዐብሮ፡ አደግ፡ ጓደኛቸው፡ ከአለቃ፡ ተክለጻድቅን፡ ጋር፡ አንኮበር፡ ገብተው፡ ገብኤ፡ ዘርግተው፡ ከፍቅራቸውም፡ ጽናት፡ የተነሣ፡ ኹለቱ፡ ባንድ፡ አገዛ፡ ተቀምጠው፡ አንድላቸው፡ አራት፡ ቢተረጉሙ፡ አንድላቸው፡ ነገሥት፡ አንድላቸው፡ ኢሳይያስ፡ ቢተረጉሙ፡ አንድላቸው፡ ኤርምያስ፡ እየተረጎሙ፡ አስተምረዋል ...

እኚህ፡ በዕውቀትና፡ ጥበብ፡ ፍቅር፡ የተቃጠሉ፡ ሰው ካ፲፰፻፶፩ ዓ.ም. ገገምሮ፡ ምሉእና፡ ትክክለኛውን፡ መጽሐፈ፡ ሕዝቅኤልን፡ አግኝቶ፡ ለመብላት፡ በጎገም፡ አማራሳይነት፡ ላስታ፡ በጌምድር፡ ጎንደር፡ ስሜን፡ ትግራይና፡ ሐማሴን፡ ኹሉ፡ ማስነዋል።

...ይህ፡ መተርጉም፡ ክፍለ፡ ጊዮርጊስ፡ ዘብሔረ፡ ሸዋ፡ ወስመ፡ ሀገሩ፡ አንኮበር፡ ወሐር፡ አምባ፡ አንኮበር፡ ይእቲ፡ ምድረ፡ ሙላዳ፡ ወሐር፡ አምባ፡ ርስተ፡ ነገዳ። እምድሃረ፡ ፈጸሞኩ፡ ትምህርተ፡ ብሉይ፡ ወሐዲስ፡ ወሊቃውንት፡ ወመጻሕፍተ፡ መነኮሳት፡ ኢወሀብክዎን፡ ንዋመ፡ ለአዕይንትየ፡ ወኢድቃስ፡ ለቀራንብትየ፡ ወኢዕረፍተ፡ ለመላትሕየ፡ እስከ፡ እረክብ፡ መጽሐፍ፡ ለሕዝቅኤል፡ ነቢይ...

ተርጓሚው፡ ይላል - የሸዋው፡ ምድሩ፡ ክፍለ፡ ጊዮርጊስ፡ ያገሩ ስም፡ አንኮበርና፡ ሐር፡ አምባ፡ ነው። አንኮበር፡ የትውልድ፡ አገሩ፡ ሐር፡ አምባ፡ የቤተሰቡ፡ ፀዕመ-ርስት፡ ነው። ብሉይትንና፡ ሐዲሳትን፡ ሊቃውንትንና፡ መጽሐፍተ፡ መነኮሳትንም፡ ጭምር፡ ካጠናቀቅሁ፡ በኋላ፡ የሕዝቅኤል፡ ነቢይን፡ መጽሐፍ፡ እስካገኝ

ድረስ ለዓይኖቼ፣ እንቅልፍን፣ ለሸፋሸፍቶቼም፣ ሸለብታ፣ ለአገ ጨም፣ ዕረፍት፣ አልሰጠሁም...

.....
ከጎንደርም፣ 'ላይ፣ ቤት'፣ 'ታች፣ ቤት'፣ ቢሉም፣ የተ ገኘው፣ አላጠገባቸውም። ከረን፣ ከሌላኛው፣ አራት፣ ዐይናው፣ መምህር፣ ወልደአብ፣ ወልደሚካኤል፣ ዘን ድ፣ ይገኛልን፣ ቢሰሙ፣ ውለው፣ አላደሩም። እንደተ መኙት፣ አገኙት - ከአፍርንጅ፣ ቤት። ከከረንና፣ ከ ምጽዋዕ፣ ሙሉ፣ ለሙሉ፣ ገልብጠው፣ ምዕራፉን፣ ኹሉ፣ አንድ፣ ባ'ንድ፣ አነጠቡት። እዚያው፣ እያሉ፣ ከነገርያን፣ ኩልቦ፣ ተዋውቀዋል፤ ላጭር፣ ቆይታም፣ ቢ ኹን፣ ወደየሩሳሌም፣ ተሻግረውም፤ ሮማይስጥና፣ የጥልያን፣ አፍ፣ ባጭር፣ ጊዜ፣ አጠናቀው፣ ዐውቀዋል - ያም፣ በመኹኑ፣ ሮሜን፣ ለማየት፣ ፈለጉ፤ የዛኔ፣ ነበር፣ 'ዐምስተኛው፣ ወንጌል'፣ የሚባለውን፣ የቶማስ፣ ኤኬም፣ ሮማይስጥ፣ መጽሐፍ²⁸³፣ ከሮማይስጥ፣ ወደጠራ፣ የካ ሀናት፣ ዐማርኛ፣ የመለሱት።

ነፍሳቸው፣ በየማይበርድ፣ የጥበብ፣ እሳት፣ ትንገብገብ፣ ነበርና፣ ባ፤፳፻፸፭ ዓ.ም. ወደ፣ ሮሜ፣ ወረዱ። ይህ፣ አጋጣሚ፣ እንደሳቸው፣ ጥበብ፣ ከጠማው፣ ሌላ፣ ሰው ጋር፣ አገናኛቸው - ሊያስተምሩትና፣ ሊያስተምሩቸው፣ ቃል፣ ተገባቡ።

...ወእምዝ፣ አኃዝኩ፣ እትመሀር፣ ልሳነ፣ ሮማይስጥ። ወረት ዓኒ፣ ወበእንተዝ፣ ፈቀድኩ፣ እርአያ፣ ለሮሜ። ወወረድየ፣ ብ ሔረ፣ ሮሜ፣ ረከብኩ፣ አደ፣ ብእሴ፣ ማእመረ፣ ጽርዕ፣ ወእብ ራይስጥ፣ ምስለ ሱርስት፣ ወዓረብ፣ ዘምሁር፣ ጥቀ፣ እምኸሎ ሙ፣ ሊቃውንተ፣ አፍርጅ፣ ወይቤለኒ፣ አሊቅ፣ ኢትዮጵያዊ መሐረኒ፣ ልሳነ፣ ግእዝ፣ ወአምሐራ፣ ወአነሂ፣ እምሀርከ፣ ኩ ሎ፣ ዘፈቀድኩ...

...ከዚያም፣ ሮማይስጥን፣ መማር ዝመርሁ፤ ቀናኝም፤ በዚ ህ፣ የተነሣ፣ ሮሜን፣ ለማየት፣ ሻሁ፤ ወደሮሜ፣ ከተማም፣ እንደወረደሁ፣ አንድ፣ ጽርእና፣ ዕብራይስጥ፣ ከሱርስትና፣ ካረ ቢ፣ ያስተባበረ፣ ከአፍርንጅ፣ ሊቃውንት፣ ኹሉ፣ ይበልጥ፣ በ ጣም፣ የተማረ፣ ሊቅ፣ አገኘሁ። እሱም፣ 'አንተ፣ ኢትዮጵያ ዊ፣ መምህር፣ ሆይ፣ የግእዝንና፣ ያማርኛን፣ ቋንቋ፣ አስተምረኝ፤ እኔም፣ የምትፈልገውን፣ ኹሉ፣ አስተምርሃለሁ፣ አለኝ...

ይኸ፣ ሰው፣ ኢኛሲዮ፣ ጉይይዲ፣ ነበር። በጥልያን፣ የኢ ትዮጵያን፣ ጥናት፣ መሠረት፣ እንዲይዝ፣ ያደረገ፣ ታ ላቅ ሰው።

እሳቸው፣ ያንገበገባቸውን፣ የሕዝቅኤልን፣ ጉዳይ፣ አ ስረዳ። እሳቸውም፣ ግእዝንና፣ ዐማርኛን፣ ጋቱት፤ የዛ ም፣ መልካም፣ ትብብር፣ ሥራ፣ ውጤት፣ ጉይይዲ፣ ባሳ ተማቸው፣ ያማርኛ-ጣልያንኛ፣ መዝገበ፣ ቃላት፣ ፍ ትሐ-ነገሥት፣ መርሐ-ዕዉርና፣ በሌሎቹም፣ ይታያል። ለዚሁም፣ በየመጻሕፍቱ፣ ምስጋናውን፣ አቅርቧል።

በጳጳ፣ ዓመታቸው፣ ከቤተሰቦቻቸው፣ ተለይተው፣ ከ ትውልድ፣ አገራቸው፣ ወጡ፤ ጳጳ፣ ዓመታት፣ በመማርና፣ ወንበር፣ ዘርግተው፣ በማስተማር አሳለፉ፤ ሸ። ዓመታት፣ ጥበብን፣ በማሳደድና፣ በስደት፣ በባዕድ፣ አ ገር፣ ኖሩ። ካ፤፩፣ ዓመታት፣ ቆይታ፣ በኋላ፣ ባ፤፳፻፹፱ ዓ.ም. ሮሜን፣ ለቀው፣ ለእስከመቼውም፣ ለማረፊያነት፣ ወደተመጁት፣ ወደ፣ ኢየሩሳሌም፣ ተመለሱ።

ምጽዋዕ፣ ሳሉ፣ የታላቁን፣ የዲልማንን፣ የላቲን-ግእዝ መዝገበ፣ ቃላት/Lexicon Linguae Aethiopicae አግኝተው፣ እጅግ፣ ይደነቃሉ። ከያን፣ ከመሰለ፣ ታላቅ፣ ሥራ አንድ፣ እንከን፣ ያገኛሉ፤ ይኸውም፣ በጥንቱ፣ በአሌፋቱ፣ በአበገደ፣ መሰደሩ፣ ቀርቶ፣ በዘመን፣ አመጣሹ፣ በኋለኛው፣ በሀለሐመ፣ ቅደም፣ ተከተል፣ መጻፉ። ሥራን፣ መንቀፍ፣ በሥራ፣ ነው፣ እንጂ፣ በቃል፣ ብቻ፣ መንቀፍ፣ አይበቃም፣ ብለው፣ ዐዲስ፣ ግስ፣ መጽሐፈ፣ ሰዋሰው፣ ወግስ፣ ወመዝገበ፣ ቃላት፣ ሐዲስን፣ ወጠኑ።

ነገር፣ ግን፣ ...

... ለማረምና፣ ለማሳተም፣ ዕረፍትና፣ ጊዜ፣ አላገኙም፤ ተከረን፣ ወደ፣ ሮማ፣ ከሮማ፣ ወደ፣ ኢየሩሳሌም፣ ሲሉ፣ ብዙ፣ ጊዜ ዐለፈ፤ ይልቁንም፣ የፈደሉን፣ ተራ፣ እንደ፣ ገና፣ ለማፍረስ፣ ለመናድ፣ በዚያው፣ በጥንቱ፣ ሕግ፣ በአሌፋት፣ መንገድ፣ በ አበገደ፣ ለማስኬድ፣ ፍጹም፣ ሐሳብ፣ ነበራቸውና፣ በዚህ፣ ም ከንያት፣ ሳይታተም፣ ቆየ። ...

ዕድሜያቸውም፣ እየገፋ፣ ስለነበር፣ ይህን፣ ዕድሜ፣ ል ካቸውን፣ የባዘነብትን፣ መጽሐፍና፣ ሌሎችንም፣ የሚ ያስረክቡት፣ ኹንኛ፣ ደቀመዝሙር፣ ካገራቸው፣ ልጆች፣ መኻል፣ በማጣት፣ ለኹለት፣ ዓመታት፣ ቆይታቸው፣ በደስታቸው፣ ላይ፣ ሐዘን፣ ያጠላባቸው፣ ጊዜ፣ ነበር። ወንዝ፣ አቋርጠው፣ ዳገት፣ ወጥተው፣ ሸለቆ፣ ወርደው፣ ባሕር፣ ሰንጥቀው፣ ካገር፣ አገር፣ ተንከራተው፣ የ ሰበሰቡትን፣ ጥበብ፣ በገርው፣ የሚያንቆረቁሩለት፣ ኹለ፣ ነገሩ፣ የሰጡትን፣ የሚቀበል፣ ነፍሳቸው፣ እጅግ፣ የሻቸው፣ አፍላጦን፣ ለሰቅራጥስ፣ አርስጣጣሊስ፣ ለአ

²⁸³Imitation of Christ

ፍላጠን፡ እንደኾኑቱ፡ ዐይነት፡ ትብ፡ ደቀመዝሙር፡ ድንገት፡ ከተፍ፡ አለላቸው።

ኪዳነወልድ፡ ክፍሌ (፲፰፻፷፱-፲፱፻፴፮ ዓ.ም.)

ይኼ፡ ሰው፡ ባ፲፰፻፹፪²⁸⁴ ዓ.ም.፡ እንደላቸው፡ እንደ ራሳቸው፡ ጥብብን፡ ከምንጨ፡ ለመጠጣት፡ ወደኢየሩሳሌም፡ የዘለቀው፡ የጿ፡ ዓመቱ፡ የወንዛቸው፡ ልጅ፡ ኪዳነወልድ፡ ነበር። ዘመኑም፡ እሳቸው፡ ከሮሜ፡ በተመለሱ፡ በኹለተኛው፡ ዓመት፡ ኪዳነወልድ፡ ካገር፡ በወጡ፡ በዘጠነኛው፡ ዓመት፡ ባ፲፰፻፺፮ ዓ.ም. ነበር። ይህ፡ የተጠራ፡ ተማሪ፡ ፲፡ ዓመት፡ ምሉ፡ የማይነጥፈውን፡ የጥብብ፡ ወተት፡ ጠባ። የተፈጠረው፡ ቁርኝት፡ ደቀመዝሙሩን፡ የሥጋ፡ አባቱን፡ ስም፡ ወደ፡ ጎንብሎ፡ የጥብብ፡ አባቱን፡ ስም፡ እንዲወስድ፡ አድርጎታል።

የስንብቱ ጊዜም ሲታወቃቸው፡-

... ልጄ፡ ሆይ፡ ይህንን፡ ግስ፡ ማሳተም፡ ብትፈልግ፡ እንደ፡ ገና፡ ጥቂት፡ ዕብራይስጥ፡ ተምረኽ፡ ማፍረስና፡ ማደስ፡ አለብህ፡ በመዝሙርያው፡ አበገደን፡ ጥፈኽ፡ የፊደሉን፡ ተራ፡ በዚያው፡ አስኪደው። አንባቦችም፡ እንዳይቸገሩ፡ ከፊደል፡ ቀጥለኽ፡ ዐጭር፡ ሰዋሰው፡ አግባቡን፡ የጎደለውና፡ የጠበበው፡ ኹሉ፡ መልቶ፡ ሰፍቶ፡ ሊጣፍ፡ ፈቃዴ፡ ነው፡ ከሌላው፡ ንግድ፡ ይልቅ፡ ይህን፡ ፩፡ መክሊት፡ ለማብዛትና፡ ለማበርከት፡ ትጋ፤ ዘር፡ ኹን፡ ዘር፡ ያድርግኸ፤ ካላጣው፡ ዕድሜ፡ አይንፈግህ፤ ለሀገርኸ፡ ያብቃኸ...

ኪዳነወልድ፡ መክሊቱን፡ ተቀበሉ - ሕዝቅኤልንና፡ መዝገበ፡ ቃላቱን።

በተወለዱ፡ በ፹፫፡ ዓመታቸው፡ ባ፲፱፻ ዓ.ም. በጳጉሜን፡ ፫፡ ዐርፈው፡ ከዐብሮ፡ አደግ፡ ጓደኛቸው፡ አለቃ፡ ተክለጽዮን፡ በስደት፡ መጥቶ፡ ካ፲፱፡ ዓመታት፡ አስቀድሞ፡ ሞቶ፡ ነበርና፡ እሱ፡ እተቀበረበት፡ ከጎኑ፡ በደብረ፡ ጽዮን፡ ተቀበሩ።

²⁸⁴ ፲፰፻፹፪፡ ኪዳነወልድ፡ በዚህ፡ ዘመን፡ ኻያ፡ ዐመታቸው፡ ከኾነ፡ ልደታቸው፡ ፲፰፻፷፱፡ ነው፡ ማለት፡ ነው። ሞታቸው፡ ባ፲፱፻፴፮፡ ከኾነ፡ ዕድሜያቸው፡ ፳፱፡ ነበረ፡ ማለት፡ ነው።

ኪዳነወልድ፡ በምድረ-እስራኤል፡ እያሉ፡ የመምህራቸውን፡ አደራ፡ ተቀብለው፡ ቃላቸውን፡ ለመጠበቅና ከፍጻሜ፡ ለማድረስ፡ ይረዳቸው ዘንድ፡ ዕብራይስጥ፡ ዐረቢ፡ ሱርስት፡ ጽርእና፡ ሮማይስጥ፡ ጠንቅቀው፡ አጥንተዋል።

ጥለዋት፡ በመጡት፡ ሀገራቸው፡ የዛኔ፡ ዐዲሱ፡ ዐልጋ ወራሽ፡ ተፈሪ፡ መከንን፡ ዐዲሱን፡ የኤውሮጳን፡ ሥልጣኔ፡ ለማስገባት፡ ተፍተፍ፡ የሚሉበት፡ ዘመን፡ ነበርና፡ ሌላ፡ ተጨማሪ፡ ጥያቄ፡ መጣ...

'...ትቸል፡ እንደኾነ፡ መጥተህ፡ ሕዝቅኤልን፡ ተርጉምልኝ' የሚል። የአጋጣሚ፡ ጥሪ፡ ነበር፡ ወይስ፡ የተጠና፡ የታሰበ፡ ዕቅድ?

ጥሪውን፡ ተቀብለው፡ ባ፲፱፻፲፮ ዓ.ም. ተመልሰው፡ ወዳገራቸው መጡ፤ መቼም፡ ተደርጎ፡ በማያውቅ፡ ኹኔታ፡ የሕዝቅኤልን፡ ረቂቅና፡ ጥልቅ፡ ያንድምታ፡ ትርጓሜ፡ ባ፲፱፻፲፮ ዓ.ም. ድራዳዋ፡ ላይ፡ አሳትመው፡ አስረከቡ። በምላሹ፡ ይህ ደብዳቤ፡ ተጽፎላቸው፡ ነበር።

የኢትዮጵያ፡ መንግሥት፡ ዐልጋ፡ ወራሽና፡ እንደሌሌ ተፈሪ፡ መከንን

ይደረሰ፡ ካቶ፡ ኪዳነወልድ ፤

እንደምን፡ ሰንብተላል ፤ እኔ፡ አግዚአብሔር፡ ደመስገን፡ ደኅና፡ ነኝ ። ስለሕዝቅኤል፡ ትርጓሜ፡ የላክኸውን፡ መጽሐፍንም፡ ደብዳቤውንም፡ አይቼዋለሁ። ነገር፡ ግን፡ ቃለ፡ በረከትና፡ ሙሳ፡ ብለህ፡ በሌላህ፡ አሳብ፡ የጻፍከው፡ ቃል፡ ከኢትዮጵያ፡ ታሪክና፡ ከሊቃውንቱ፡ ልማድ፡ የተለየ፡ ስለኾነ፡ ወሬውን፡ ለሚሰሙ፡ ሊቃውንቶች፡ የሚያሳዝን፡ መጽሐፍንም፡ ለሚያነቡ፡ ሰዎች፡ ኹሉ፡ የነቀቁ፡ ምክንያት፡ የሚኾኑትና፡ ደመስላልና፡ ዐብሮ፡ ለመጠረዝ፡ አያስፈልግም። መቸም፡ እኛ፡ የፈለግነው፡ ያንኑ፡ ጠፍቷል፡ የተባለውን፡ የነቢዩን፡ የሕዝቅኤልን፡ ትርጓሜ፡ ለየሰው፡ ኹሉ፡ ለመግለጽና፡ ደስ፡ ለማሰኘት፡ እንጂ፡ በዚህ፡ በትርፍና፡ በትንሹ፡ ነገር፡ ሰውን፡ ለማሳዘንና፡ ብዙ፡ ቀን፡ የደከምክበትን፡ ነገር፡ መጽሐፍን፡ ለማስነቀፍ፡ ምክንያት፡ የሚኾን፡ ነገር፡ ለመጻፍ፡ አያስፈልግም።

የውጭ፡ አገር፡ ታሪክ፡ ጸሐፊዎች፡ እንኳ፡ የብሉይ፡ መጻሕፍት፡ በኢትዮጵያ፡ ቋንቋ፡ እንደተገለበጡ፡ ጽፈዋልና፡ አኹን፡ እንተ፡ የብሉይ፡ መጽሐፍት፡ ወደ፡

ኢትዮጵያ፡ ቋንቋ፡ አልተገለበጡም፡ ብለህ፡ ብትጽፍ
ለሀገራችን፡ ክብር፡ አይኾንም። ለማናቸውም፡ ቢ
ኾን፡ የራስህ፡ ሐሳብ፡ ነው፡ እንጂ፡ የነቢዩ፡ የሕዝቅ
ኤል፡ ቃል፡ አይደለምና፡ ቢቀር፡ ይኸላል።

የሚቀረውም፡ በቀይ፡ ቀለም፡ ተሠርዞ፡ ተመልክቶ
ልና፡ እንደተሠረዘ፡ ማድረግ፡ ነው። ከመጽሐፍም፡
ጋር፡ ዐብሮ፡ የሚታተመውን፡ የኔን፡ ፍቶግራፍ፡ ል
ኬላለሁ።

ጥር፡ ሆነ፡ ቀን፡ ፲፱፻፲፮፡ ዓመተ፡ ምሕረት
ዐዲስ፡ አበባ።

ለማንኛውም፡ ኪዳነወልድ፡ ባልጠበቁት፡ መልኩም፡
ቢኾን፡ መጽሐፍ፡ ታትሞ፡ ሕዝብ፡ እጅ፡ ገብቷል።

ታምራት፡ አማኑኤል፡ ስለኢትዮጵያ፡ ደራሲያን፡ በሚ
ለው፡ ጥሑፋቸው፡ ስለኪዳነወልድ፡ ትርጉም፡ እንዲ
ሀ፡ ብለዋል።

...በኢትዮጵያ፡ መጻሕፍት፡ ካላቸው፡ ከሰፊው፡ ዕውቀታቸው፡
በላይ፡ ላገራችን፡ መጻሕፍት፡ ምስጢርና (sens)፡ ታሪ
ክ፡ አስፈላጊ፡ የኾነውን፡ የመጽሐፍ፡ ቅዱስን፡ ዕብራይስጥ፡
ጨምረውበታል። የሕዝቅኤልን፡ ትንቢት፡ ዕብራይስጡን፡ ወ
ዳማርኛ፡ ገልብጠው፡ ባማርኛ፡ የጨመሩበት፡ መግለጫ፡
ከኹሉ፡ በፊት፡ ላገራችን፡ ሊቃውንት፡ ከግሪክ፡ ተተርጉሞ፡
በግእዝ፡ ተቀብለውት፡ የሚኖሩትን፡ የብሉይትን፡ መጻሕፍት
ዋናውን፡ አብነት፡ ዕብራይስጡን፡ እያዩ፡ ማቃናት፡ እንዳለባ
ቸው፡ አነቃቅተዋቸዋል። ዳግመኛ፡ ትምህርቱም፡ መጠነኛ
ቢኾን፡ ዐማርኛ፡ ያወቀ፡ ኹሉ፡ ሊያስተውለውና፡ ሊያጣጥ
መው፡ በሚችል፡ ንግግር፡ በመግለጣቸው፡ ተራውን፡ ሕዝ
ብ፡ ሳይቀር፡ ከሊቃውንቱ፡ ዕውቀት፡ እንዲካፈል፡ አድርገው
ታል። እግረ፡ መንገዳቸውንም፡ ልዩ፡ ለኾነው፡ ከባድ፡ ዕው
ቀት፡ ልዩ፡ የኾነና፡ ያኔጠ፡ ዐማርኛ፡ ፈጥረውለታል ...

ዜማ፡ ለመማር፡ ከደብረ፡ ሊባኖስ፡ ወዳዲስ፡ ዐበባ፡
ያቀና፡ አንድ፡ ዲያቆን፡ በኾነ፡ አጋጣሚ፡ ለብላቴን፡
ጌታ፡ ጎሩይ፡ ቅኔ፡ ይቀኛል፤ ጎሩይ ይደነቁና...

... እንዴ፡ እንዴ፡ አንተ፡ ትፈለጋለህ፡ ለሥራ፤ አንተ፡ መቼ
ሥራ፡ ትፈልጋለህ? ...ምን፡ ሥራ፡ ነው፡ ይምትፈልገው?
... ማተሚያ ቤት።
...ነገ፡ አስገባኻለሁ፤ ግዴላኸም፡ አሉኝ።
ማንንም፡ ያዙበታል፡ በጃንሆይ፡ በገንዘቡም፡ በኹሉም፡ ሥ
ልጣን፡ አላቸው።
... ገብቶ፡ ይሥራ፤ ቀለቡን፡ እንደሰዎቹ፡ እንደባልንጀሮቹ፡
እቆርጥለታለሁ፡ ብለዋል፡ ዐልጋውራሽ፡ የሚል፡ ወረቀት፡ ስ
ጡኝና፡ ኹዱ።

በዚያው፡ ዓመት፡ ተያይዘው፡ ተፈሪ፡ መኮንን፡ ማተሚ
ያ፡ ቤት፡ ታኹኑ፡ ብርሃንና፡ ሰላም፡ በተራ፡ ሠራተኛነ
ት - ፊደል፡ ለቃሚነት - በሰባት፡ ጥሬ፡ ብር፡ ተቀጠ
ረ፤ እዚያም፡ ተአለቃ፡ ኪዳነወልድ፡ ተገናኘ።

... የማነህ፡ አሉኝ፡ ንባብ፡ ሳነብ፡ አዩኝና...

የታተመውን፡ የሕዝቅኤል፡ ትርጉም፡ ለማስረከብ፡ ነ
በር፡ የኪዳነወልድ፡ አመጣጣቸው።

የታተመ፡ ወንጌል፡ ዲያቆን፡ ያነባል፤ አለቃ፡ ዳኝ፡ ያ
ርማሉ፡ ያቃናሉ።

ኪዳነወልድ፡ ገብተው፡ ቁጭ፡ ብለው፡ ካዩ፡ በኋላ፡-

እናንተ፡ እግዚአብሔር፡ ረድቷችኋል፤ እሱ፡ ያውቃል፤ ርስ
ዎ፡ ያውቃሉ፤ ደኅና፡ ትሠራላችሁ። እኔ፡ እዚያ፡ ጃንሆይ፡
እዚያ፡ አላትም፡ ብለውኝ፡ እንኳን፡ ግእዝ፡ ዐማርኛ፡ አያው
ቁም፡ ካቶሊክ፡ ተማሪ፡ ቤት። እያጨማለቁ፡ እያጠፉ፡ ድካ
ም፡ በድካም፡ ሹሙንም፡ እኔንም፡ በድካም፡ ገደሉኝ። ደክ
መን፡ ሰው፡ የለም፡ እዚያ።

ዲያቆን፡ ተከተለና፡-

...እነወይዘሮ፡ በላይነሽ፡ ብላታ፡ አሸኔ፡ ደኅና፡ ናቸው፡ ወይ
አልኳቸው። መጠየቁ ነው።

...ታውቃቸዋለህ? አሉኝ።

...አዎ፤ እነሱ፡ ቤት፡ ነው፡ ያለኹት፤ የነሱ፡ ነኝ።

...እንዴ፡ የነሱ፡ ነኝ?

...አዎ!

...ለኔም፡ ያሉኝ፡ እነሱ፡ ናቸው፡ የሚመግቡኝ፤ ለካ፡ የነሱ
ኖረኻል? እንግዲያ፡ እኔ፡ ልውሰድህ፤ ከኔ፡ ጋራ፡ እንኪድ፡
ድሬዳዎ፡ እኔ፡ ልውሰድህ። ይኸው፡ አኹን፡ እዚህ፡ መጽሐ
ፉን፡ አበላሽተውብኝ²⁸⁵፡ እንደገና፡ ይሄ፡ የተበላሸው፡ እንደ
ገና፡ ይሄ፡ የታተመው፡ ቀርቶ፡ ሌላ፡ ሦስቱን...²⁸⁶ ጃንሆይ፡
ሰጥተውኛል፡ አኹን፡ አስረክበውኛል፡ 'ዐደራህን፡ እንደሚያ
ስፈልግ፡ አርገህ፡ ዐትምልኝ፤ እኔ፡ ሊቃውንቱንም፡ አድክሜ
እኔም፡ ወጪ፡ አድርጌ፡ ተጫወቱበት፡ ሥራውን፡ የማያውቁ
ት ሰዎች'፡ ብለውኛልና፡ እኔ፡ ልውሰድህ፡ አሉኝ።
...እሺ።

የዛኔ፡ ቁርኝቱ፡ ተዠመረ...ለዲያቆን፡ ዐዲስ፡ የሒወ
ት፡ ፈለግ ተወጠን። ኪዳነወልድና፡ ዲያቆን፡ ለተጣፉ
በትና፡ ለተጠሩበት፡ ሒወት፡ አባትና፡ ልጅ፡ መምህር

²⁸⁵ማር፡ ይሥሐቅ።

²⁸⁶ሦስቱን፡ መጽሐፈ፡ መነኮሳት።

ና፡ ደቀመዝሙር፡ ኾነው፡ ተያይዘው፡ ወደ፡ ድሬዳዳ
ዋ፡ ወረዳ።

የመዝሙርያው፡ ጥያቄ፡ ሲመለስ፡ ሌላ፡ ኹለተኛ፡
ጥያቄ፡ ከንጉሥ፡ ተፈሪ፡ መጣ... እንዲህ ሲል፡-

፫፻፵፮
፮ኛ

**ንጉሥ፡ ተፈሪ፡ የኢትዮጵያ፡ መንግሥት፡ ዐልጋ፡ ወ
ራሽና፡ ባለሙሉ፡ ሥልጣን፡ እንደሌሌ።**

ደድረስ፡ ከአለቃ፡ ኪዳነወልድ።

**አንደምን፡ ሰንብተኝል ፤ አኔ፡ አግዚአብሔር፡ ይመ
ስገን፡ ደኅና፡ ነኝ። ያገራችንን፡ የቋንቋ፡ ድክነት፡
መቼም፡ የምታውቀው፡ ነው ፤ ስለዚህ፡ ዲክሲዎኔር፡
አንዲገለበጥ፡ አዝገላለሁና፡ ለዚሁ፡ ሥራ፡ ላቶ፡ ብራ
ረዳት፡ ኾነህ፡ የተቻለህን፡ ያኽል፡ ዐብራሻሁ፡ አንድ
ትሠራ፡ ይኹን።**

**የካቲት፡ ፳፯፡ ቀን፡ ፲፱፻፳፭፡ ዓመተ፡ ምሕረት፡
ዐዲስ፡ አበባ**

አለቃ፡ ኪዳነወልድ፡ ክፍሌ፡ የንጉሥ፡ ጦማርም፡ ቢኾ
ን፡ እንኳ፡ የመምህራቸው፡ የክፍለጊዮርጊስ፡ ታላቅ፡
አደራ፡ ከብዳቸው፡ እንደገና፡ ደግሞ፡ የተጠየቀው፡
አሠራርም፡ ዙሪያ፡ ጥምጥምነት፡ አላስፈላጊነቱ፡ ታይ
ቷቸው፡ ግእዝን፡ ትቼ፡ ዐማርኛ፡ ልጽፍ፡ አይገባኝ
ም፡ ብለው፡ ያንን ኻሾምር፡ ብርሃናዊ፡ መጽሐፍ፡ በጽ
ናትና፡ ቁርጠኝነት፡ ማዘጋጀቱን፡ ቀጠሉ።

...በሥራ፡ ውለው፡ ማታ፡ ነፋስ፡ በመቀበል፡ ጊዜ፡ አንድ፡ ሐ
ሳብ፡ ቢያገኙ፡ በማስታወሻ፡ ለመጻፍ፡ ከውጭ፡ ወደቤት፡ ይ
መለሳሉ። በምሳ፡ ወይም፡ በራት፡ ጊዜ፡ አንድ፡ ትርጓሜ፡ ቢ
ታሰባቸው፡ ምግቡን፡ ትተው፡ ብድግ፡ ይላሉ። ሌሊትም፡ ተ
ኝተው፡ ሳሉ፡ አንድ፡ ምስጢር፡ ቢገጥማቸው፡ ከመኝታቸ
ው፡ ተነሥተው፡ ሙብራት፡ አብርተው፡ ይጽፋሉ።

.....
መዝገበ፡ ቃላቱን፡ ሌት፡ ተቀን፡ እየደከሙ፡ እያለ፡
ከመታተሙ፡ በፊት፡ እንደ፡ መንገድ፡ ጠራጊ፡ የኾኑ
ኹለት፡ መጽሐፍት፡ ባ፲፱፻፳፮ ዓ.ም. አከታተለው፡ አ
ሳትመዋል፤ አበገደ፡ ፊደልና፡ ፊደላዎሪያ፤ መዝገበ፡
ፊደላት፡ ሴማውያት፡ የሚባሉ።

በመዝገበ፡ ፊደላት፡ ሴማውያት፡ የገርባ፡ ሽፋን፡ ላ
ይ፡ ስለመጨመሩ፡ ሥራ፡ ሲያውጁ፡ እንዲህ፡ ብለዋል፡-

ይኾን፡ ጨቅላ፡ መጽሐፍ፡ የምታዩ፡ ኹሉ፡
ዐደራ፡ ስለእኔ፡ ማሪያም፡ ማሪያም፡ በሉ፤
በሆዴ፡ ያለውን፡ የትምርት፡ ሽል
አለጭንቅ፡ እንደወልድ፡ እንደገላገል፤
ከኻይ፡ ስድስቱ፡ ወንዶች፡ ፊደላት፡
አርግገላሁና፡ መዝገበ፡ ቃላት።

ስንት፡ እልፍ፡ አበው፡ ናቸው፡ አርግዘው፡ የሞቱ
ቀኝ፡ እጃቸው፡ ዐጥሮ፡ ጥፈት፡ በማጣቱ፤
እጄ፡ እንዳባቶቼ፡ እጅ፡ ተምሮ፡ ባይጥፍ፡
ከሆዴ፡ ባሎጣም፡ ይህ፡ ጨቅላ፡ መጽሐፍ።

ለትምክሕት፡ አይደለም፡ ይህን፡ መናገሪ፡
ለማስቀናት፡ እንጂ፡ ሰነፉን፡ ገበሬ፤
ሐዋርያም፡ ሲጥፍ፡ ወዳርድእቱ፡ መንጋ፡
ቅኑ፡ አስቀኑ፡ ይላል፡ ለምትበልጥ፡ ጸጋ።

በመኻሉ፡ ፋሺስት፡ ኢጣልያ፡ ኢትዮጵያን፡ የወረረ
ች፡ ጊዜ፡ የዚህ፡ ታላቅ፡ ሥራ፡ ወደፊት፡ እንዳይገፋ፡
ተደናቀፈ።

ኪዳነወልድ፡ በባሕርያቸው፡ ቀጥተኛና፡ ግልጽ፡ ሰው
በመኾናቸው ...

...ባ፲፱፻፳፱ ዓ.ም. የንጉሥ፡ ነገሥቱን፡ ተመልሰ፡ መምጣት
ና፡ ከኢትዮጵያ፡ ገጥሞ፡ የመላ፡ አፍሪቃን፡ ነጻነት፡ ጥቂት
እንኳ፡ ሳያፍሩ፡ ሳይፈሩ፡ በመናገራቸው፡ ፋሺስቶች፡ በጨ
ለማ፡ ውስጥ፡ ስላሰሯቸው፡ ያይናቸው፡ ብርሃን፡ ጠፋ።

ታምራት፡ አማኑኤል፡ ይኾን፡ ሥራ፡ ከመታተሙ፡ በፊ
ት፡ የሰጡትን፡ አስተያየት፡ ልንጠቅስ እንወዳለን፡-

...የኢትዮጵያን፡ የጥንቱን፡ ትምህርት፡ ከሚያወቁት፡ ሊቃ
ውንት፡ ዐማርኛንና፡ ግእዝን፡ ለማጣራት፡ ያለቃ፡ ኪዳነወል
ድን፡ ያኽል፡ የሚደክም፡ ብዙ፡ አልተገኘም... ሠላሳ፡ ዓመ
ት፡ ያኽል፡ የደከሙበት፡ ሥራ... ጠላት፡ አገራችንን፡ በወረ
ረበት፡ ዘመን፡ እርሳቸው፡ ሲታሰሩ፡ ሲጋዙ፡ ያን፡ ያኽል፡
የደከሙበትን፡ ሥራ፡ የሚከውነው፡ አጥቶ፡ የብልና፡ የምስ
ጥ፡ ምግብ፡ ኾኖ፡ መቆነጸጸሉ፡ ጉዳቱ፡ የራሳቸውና፡ የመላ
ኢትዮጵያ፡ ብቻ፡ ሳይኾን፡ ወሰን፡ ሳያግደው፡ ሰንደቅ፡ ዓላ
ማ፡ ሳይለዩው፡ ወገን፡ ለኾነው፡ ሰው፡ ኹሉ፡ ነው...

ኪዳነወልድ፡ እንደ፡ ክፍለጊዮርስ፡ ኹሉ፡ ዕድለኛ፡ ኾነው፡ የጥበብ፡ ወራሽ፡ ደቀመዝሙር፡ አላጡም። ያንን፡ ንጉሣዊ፡ የማዘገፍ፡ ደብዳቤ፡ ዐደራ፡ ያቀበሉት፡ ለሌላው፡ ልባም፡ ተማሪ - የጥሪው፡ ሦስተኛ፡ ሰው - ለዲያቆኑ፡ ደስታ፡ ተክለወልድ፡ ነበር። ደስታ፡ ተክለወልድ፡ ጎሮሽ፡ ውሃ፡ ወግዳ፡ ተወልደዋል። ሐምሌ፡ በባተባ፡ ባ፲፱ኛው፡ ቀን፡ ባ፲፰፻፺፫፡ ዓ.ም.።

ደስታ፡ ተክለወልድ (፲፰፻፺፫-፲፱፻፸፮ ዓ.ም.)

ደስታ፡ ሰባት፡ ዓመት፡ ሲደፍኑ፡ አባትሆኖ፡ ሞቱ፤ ንዝቸውም፡ ሲፈስ፡ 'ልጄን አስተምሩልኝ'፡ የሚል፡ ብቻ ነበር። በዚያው፡ ባጥቢያቸውና፡ በዙሪያው፡ ከዚያም፡ ደብረሊባኖስ፡ ወርደው፡ እስከ፡ ቅኔ፡ ተምረዋል፤ ... እንዳውም፡ አንዳንዴም፡ መምህራቸውን፡ እየተኩ፡ ቅኔ፡ አስተምረዋል። መጽሐፍም፡ አኪደዋል። ባ፲፱፻፲፮ ዓ.ም ዜማ፡ ለመማር፡ ዐዲስ፡ አበባ፡ መጡ። የዛኔ፡ ነበር፡ ከኪዳነወልድ፡ ጋር፡ የተገናኙት።

ኪዳነወልድ፡ ድርብ፡ ዐደራቸውን፡ ሊሸከም፡ የሚችል፡ ሰፊና፡ ጠንካራ፡ ትከሻ፡ ያለው፡ ዕውቀትን፡ ከትጋት፡ ጋር፡ የደረበ፡ የቀለም፡ ልጅ፡ እንዳገኙ፡ ዐውቀውና፡ እርግጠኛ፡ ኾነው፡ ነበር። ፍቅራቸውም፡ ለ፲፮፡ ዓመታት፡ ዘልቋል።

እህህ፡ የሚያሰኘው፡ ነገር፡ ይህ፡ መምህራቸውና፡ ራሳቸውም፡ ጭምር፡ የደከሙበት፡ ሥራ፡ ታትሞ፡ አለማየታቸው፡ ነው። አንገት፡ ይበላል፡ ያማል።

እኚህ፡ የሊቃውንት፡ ጉልላት፡ የነበሩ፡ ሰው፡ የቤተክርስቲያንን፡ ሕጻጽ፡ በግልጽ፡ በመንቀፍና፡ በመጻፋቸው፡ ገሸሸ፡ በመደረጋቸው፡ በስተመጨረሻው፡ ዕድሜያቸው፡ በችግር፡ ተጠብሰዋል፤ እንዳውም፡ ንጉሡም፡ ሳይቀሩ፡ ቸለል፡ ብለዋቸው፡ በማምሻው፡ በያዛቸው፡ የስኳር፡ በሽታም፡ ይሠቃዩ፡ ነበር። ከድሬዳዋ አስመጥተው፡ እንዲታከሙም፡ የረዷቸው፡ ከበደ፡

ሚካኤል፡ ነበሩ። ጆሮዎቸው፡ ውስጥ፡ በወጣው፡ ብጉንጅ፡ መገረን፡ ሳቢያ፡ በራስ፡ ደስታ ሆስፒታል፡ ሲረዱ፡ ቆይተው፡ በሠኔ፡ ፳፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፴፮ ዓ.ም. ዐርፈው፡ ደብረ፡ ሊባኖስ፡ ተቀበሩ። ከዓመታት፡ በፊት መቃብሩን፡ ለማየት፡ ወደደብረ፡ ሊባኖስ፡ ወርደን፡ ሳናገኘው፡ ተመልሰናል። ያሳዝናል።

ምስጋና፡ ለትጉኑ፡ ደቀመዝሙር፡ ይኹንና፡ ይህ መጽሐፍ - መጽሐፈ፡ ሰዋሰው፡ ወግስ፡ ወመዝገበ፡ ቃላት፡ ሐዲስ - ኪዳነወልድ፡ ከገጠሙት፡ ከፊት፡ የክፍለጊዮርጊስ፡ ከታክለበት፡ ከ፲፯፡ ዓመታት፡ በላይ፡ የተደከመበት፡ ባ፲፱፻፵፰ ዓ.ም. በአርቲስቲክ፡ ማተሚያ፡ ቤት፡ ታተመ። ኪዳነወልድ፡ ከሞቱ፡ ካ፲፮፡ ዓመታት፡ በኋላ።

የደስታ፡ ብቃትና፡ ጽኑነት፡ በዚህ፡ አላበቃም። ሃይማኖት፡ አበው፡ ቀደምት፡ የተባለውንም፡ ሳይታተም፡ ከ፲፯ ዓመት፡ በላይ፡ በየሣጥኑ፡ ሲንከራተት፡ የኖረውን፡ መጽሐፍ፡ በይክተር፡ ብርሃኑ፡ አማካይነት፡ እንዲታተም፡ አድርገዋል። እስካሁን፡ ሳይታተም፡ የቆየው፡ የዕብራይስጥ፡ ግስ፡ በግእዝ፡ ፊደል፡ ተጽፎ፡ በግእዝ፡ ቋንቋ፡ የተተረጎመው፡ ነው። ተወላጆቻና፡ ወራሾቻ፡ አንድ፡ ቀን፡ ያሳትሙልናል፡ ብለን፡ በጉጉት፡ እንጠባብቃለን።

ካልጋ፡ ወራሹ፡ የተጣፈውን፡ ደብዳቤ፡ ኪዳነወልድ ግእዝን፡ ትቼ፡ ዐማርኛ፡ ልጽፍ፡ አይገባኝምና፡ በአበገደ፡ ተራ፡ አንተ፡ ዐማርኛውን፡ ሰብስብ፡ ጊዜ፡ ባገኝ እተረገጥመዋለሁ። አለዚያ፡ እንደ፡ ገጠመክ፡ ትጨረሰዋለህ፡ ብለው፡ ያስረከቧቸውን፡ ንጉሣዊ፡ ደብዳቤ፡ ደስታ፡ በራሳቸው፡ ወደ፡ ድርጊት፡ ቀይረውት፡ ካ፲፱፻፳፰-፲፱፻፶፯ ዓ.ም. ለፊት፡ ዓመት፡ የደከሙበትን፡ ሥራ፡ ዐዲስ፡ ያማርኛ፡ መዝገበ፡ ቃላት፡ ባ፲፱፻፷፪ ዓ.ም. አሳትመውታል።

ደስታ፡ ዕድለኛም፡ ገዳምም፡ ነበሩ። አንድም፡ የድካማቸውን፡ ፍሬ፡ ታትሞ፡ ለማየት፡ ስለበቁ። ኹሉትም፡ በስተመጨረሻም፡ ድካማቸውን፡ የተገነዘበ፡ ክፍል፡ ኖሮ፡ የቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴን፡ የሸልማት፡ ድርጅት፡ ፻፻ (ዐሥር) ሺ፡ ብር፡ ሰላገኙ።

ደስታ፡ ቅብብሉን፡ ከግብ፡ አድርሰው፡ በተወለዱ፡ በሰማንያ፡ አራት፡ ዓመታቸው፡ ባ፲፱፻፸፮ ዓ.ም. ዐርፈዋል።

የክፍለጊዮርጊስን፣ የኪዳነወልድንና፣ የደስታን፣ ሥራ፣
ዋጋ፣ የሰጠንበት፣ ስለሚከተሉት ምክንያቶች፡ ነው፡-

- ክፍለጊዮርጊስ፡ የዲልማንን፡ ግስ፡ አይተው፡
እንክኑን፡ ባፍ፡ ሳይኾን፡ ሥራን፡ ጠንቀቅ፡ በሥራ፡
ነጩ፡ ብለው፡ የዘመናቸውን፡ ሳይኾን፡ የመ
ጨውን፡ ጊዜና፡ ትውልድ፡ አስበው፡ ሥራ
ውን፡ ወጥነው፡ ለኪዳነወልድ፡ በማቀበላቸ
ው።
- ከድግስ፡ መብላትና፡ መጠጣት፡ ውጭ፡ ከ
ጦርነትም፡ ውጭ፡ የጉልበትም፡ ቢኾን፡ ያይ
ምሮ፡ ሥራም፡ ቢኾን፡ እንኳ፡ መተባበር፡ እ
ንደሚቻል፡ ሥራን፡ በቀጣይነት፡ መቀባበል፡
እንደሚቻል፡ አብነት፡ ኾነው፡ ኑረውት፡ በ
ማሳየታቸው።
- መቼም፡ የማይሰሩትን፡ አኹን፡ ያሉንን፡
ኹለት፡ ታላላቅ፡ መዛግብተ፡ ቃላት-መጽሐ
ፈ፡ ሰዋሰው፡ ወግስ፡ ወመዝገበ፡ ቃላት፡ ሐ
ዲስንና፡ ዐዲስ፡ ያማርኛ፡ መዝገበ፡ ቃላትን-
ስለሰጡን።

፫. ግጥምና ቆኔ

አ. ከበደ ሚካኤል

ከበደ ሚካኤል
(፲፱፻፱-፲፱፻፺፮ ዓ.ም.)

አሳብን፡ ገንብቶ፡ ቃል፡ እየቀረፀ፡
አቋቁም፡ ሲሰጥ፡ ድርሰት፡ እያነፀ፤
ምስጢሩን፡ ደርሰበት፡ የስልቱን፡ ሐተታ
ዝርዝሩን፡ የሚያትት፡ የምንጨን፡ ኹኔታ
ትጉህ፡ ባለቅኔ፡ ባለወርቅ፡ ክንፉ፡
ከደመና፡ በላይ፡ ሰማይነው፡ ጠረፉ።

.....
መንፈሳችሁ፡ ዘልቆ፡ ዐርፎ፡ ከወሰኑ፤
ባለወርቅ፡ ክንፉ፡ ባለራእይ፡ ኹኑ።

.....
ዕውቀት፡ ካልተስፋፋ፡ ጥበብ፡ ካልደረጀ
የትምህርቱን፡ አክሊል፡ ልጅ፡ ካልተቀዳጀ
ዐዋቂም፡ ለሥራ፡ ሕግ፡ ካላበጀ፡
የትልቅነትን፡ ደረጃ፡ ለማግኘት፡
በሌላ፡ ዐይነት፡ መንገድ፡ መፈለግ፡ መመኘት
የሕልም፡ ፍጫ፡ ነው፡ በብዙ፡ መታለል፡
እመኑኝ፡ ከንቱ፡ ነው፡ ነፋስን፡ መከተል።

ከበደ፡ ሚካኤል፡ ጥቅምት፡ ፳፫፡ ቀን፡ ፲፱፻፲፱ ዓ.ም. ደ
ብረ፡ ብርሃን፡ ገርም፡ ጉብርኤል፡ አጥቢያ፡ ተወለዱ።

ሀገራቸውን፡ በልዩ፡ ልዩ፡ የሚኒስትርነት፡ ማዕረጎች፡
እና፡ በዘመናዊ፡ አስተሳሰቦች፡ 'አብራሄ፡ ህሊናነት'
ከግማሽ፡ ምእት፡ ዓመታት፡ በላይ፡ ያገለገሉት፡ ከበደ
ሚካኤል፡ በኢትዮጵያ፡ የብርዕ፡ ምርት፡ ታሪክ፡ ውስ
ጥ፡ "አያሌ፡ ጉዳዮችን፡ በአጽንኦት፡ የተመለከተ፡ ተ
መራማሪና፡ ባለቅኔ"፡ የሚል፡ ልዩ፡ ሞገስና፡ አክብሮ
ት፡ የተቸራቸው፡ ከ፯፡ በላይ፡ ድርሰቶችን፡ በጎትመ
ት፡ ያበረከቱልን፡ እና፡ ምናልባትም፡ ከ፳፻፫፡ በላይ፡ ያ
ልታተሙ፡ ድርሰቶቻቸውን፡ ትተውልን፡ ያለፉ፡ የዘ
መናቸን፡ ብርቅ፡ ሰብእ፡ ናቸው።

ከኢጣሊያ፡ ወረራ፡ (፲፱፻፳፱-፲፱፻፴፫)፡ በኋላ፡ በነጻነ
ት፡ መዝሙር፡ የቅኔ፡ መንገድ፡ ላይ፡ ተሰጥቶቸው
ን፡ አሐዱ፡ ብለው፡ የጀመሩቱ፡ ከበደ፡ ሚካኤል፡ ከሀ
ገራችን፡ ፊተኛና፡ ኋለኞቻቸው፡ ደራስያን፡ በላቀ፡

መልኩ፡ ከ፲፮፡ በላይ፡ በሚቆጠሩ፡ ልዩ፡ ልዩ፡ የዕውቀት፡ ዘርፎች፡ ፍልስፍና፡ ሲያንስ፡ ታሪክ፡ ሥነ-ትምህርት፡ ሥነ-መለኮት፡ ሥነ-ምግባር፡ ሥነ-ጥበባት፡ ቅኔ፡ ተውኔት፡ ... ወዘተ፡ የፀማርኛን፡ ሥነ-ጥራት፡ የታደጉ፡ ሲኾን፡ 'ብርሃን፡ ሀሊና'፡ የኾኑ፡ እኒህ፡ ድርሰቶቻቸውን፡ ከፀማርኛ፡ በተጨማሪ፡ ጥቂቶቹን፡ በእንግሊዝኛ፡ በፈረንሳይኛ፡ እና፡ በጣሊያንኛ፡ ልሣናት፡ ጭምር፡ ትሩፋታቸውን፡ ያደረሱን፡ ናቸው።

ዘመናዊነት፡ ኢትዮጵያን፡ ለማደርጀት፡ በተደረገው፡ ትግል፡ በግንባር፡ ቀደምትነት፡ የተሳተፉ፡ እኒህ፡ ፈላስፋዎች፡ ባለቅኔ፡ ጸሐፊ-ተውኔት፡ ደራሲና፡ አንጋፋ፡ ጋዜጠኛ፡ 'የቀለም፡ ሰው'፡ በሀገራችን፡ የመገኘት መሪ፡ የነበረውን፡ የቀ.ኃ.ሥ. ሸልማት፡ ድርጅት፡ በቀዳሚነት፡ የተቀበሉ፡ ሲኾን፡ ሐዲስ፡ ትውልድ፡ ላፈራ፡ ስብእናቸው፡ የፀዲስ፡ አበባ፡ የኒቨርሲቲ፡ ጥቅምት፡ ፳፮፡ ቀን፡ ፲፱፻፲ ዓ.ም. በሥነ-ጥራት፡ የክብር፡ ዶክትሬት፡ ዲግሪ፡ እንደ፡ ሸልማቸው፡ ይታወሳል።

ክብር፡ ዶ/ር፡ ከበደ፡ ሚካኤል፡ ኢትዮጵያዊ፡ 'የቀለም፡ ሰው'፡ ኅዳር፡ ፫፡ ቀን፡ ፲፱፻፲፩፡ ዓ.ም. በ፳፮፡ ዓመታቸው፡ ማረፋቸው፡ ይታወቃል።

በ. ቀኝ፡ ጌታ፡ ዮፍታሔ፡ ንጉሤ

ዮፍታሔ፡ ንጉሤ
(፲፰፻፳፯-፲፱፻፴፱)

"'ኮከብ፡ እምኮከብ፡ ይኔይስ፡ ክብሩ'፡ የሚል፡ የኖረ፡ የግእዝ፡ አባባል፡ አለ። አንዱ፡ ኮከብ፡ በብርሃኑ፡ በግዙፍ፡ በጠቅላላ፡ ተፈጥሮው፡ ከሌላው፡ ኮከብ፡ ይበልጣል። እኔን፡ የሚያስገርመኝ፡ ይኸ፡ አይደለም። አንዳንድ፡ ከዋክብት፡ አሉ። በተለየ፡ አጠራር፡ ተወርዋሪ፡ የምንላቸው። በሌሊቱ፡ ኅዋ፡ ውስጥ፡ ከአንዱ፡ ማዕዘን-ሰማይ፡ ወደ፡ ሌላው፡ ተወርውረው፡ ብልጭ፡ ብለው ይጠፋሉ። ይህ፡ ኹሉ፡ የሚኾነው፡ በቅጽበት፡ ነው። ያንን፡ በጨለማው፡ ግርማ፡ የተዋጠውን፡ ህዋብ-ብርሃን፡ ጎርፍ፡ ሰንጥቀው፡ አጥለቅልቀውት፡ ይጠፋሉ። ተመልካችም፡ ከመገረም፡ በሚመነጭ፡ ዝምታ፡ ይዋጣል። በኢትዮጵያ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ኅዋ፡ ውስጥ፡ ዮፍታሔ፡ ንጉሤ፡ አንድ፡ ተወርዋሪ፡ ኮከብ፡ ነበር።

ብሩህ፡ ነጸብራቁ፡
ውበቱና፡ ድምፁ፡ አንድነት፡ ተሰምተው፡ አንድነት፡ ቢበርቁ
የሚያውቅለት፡ ጠፍቶ፡
ምስጢሩን፡ አካቶ፡
ተወርዋሪ፡ ኮከብ፡ በራሱ፡ ነበልባል፡ በራሱ፡ ነዲድ፡ ተቃጥሎ፡ የጠፋ
ተወርዋሪ፡ ኮከብ፡ በምናውቀው፡ ሰማይ፡ ነበረ፡ በይፋ።

አዎን፤ ነበረ። በዚያ፡ ቅጽበት፡ በኾነው፡ የጽሑፍ፡ ዘመን፡ ዮፍታሔ፡ የኢትዮጵያ፡ የሥነ-ጽሑፍ፡ ኅዋ፡ በቅኔ፡ በግጥም፡ በመዝሙርና፡ ተውኔት፡ የብርሃን፡ ጎርፍ፡ ሰንጥቆ፡ አጥለቅልቆት፡ ጠፍቷል። ዛሬ፡ የሚያሳዝነው፡ የዚህ፡ ተወርዋሪ፡ ኮከብ፡ ተጽዕኖ፡ በዘመናችን መጥፋቱ ነው።"²⁸⁷

ዓይኔን ሰው አማረው
ዓይኔን ሰው አማረው
የሰው ያለህ የሰው።

አወይ የኔ ነገር እንዲያው ተለባብስ
መስቀል ተሰላጢን ዘፈንና ለቅስ።

ኢትዮጵያ ሀገሬ ሞኝ ነሽ ተላላ
የሞተልሽ ሳለ የገደለሽ በላ።

²⁸⁷ዮሐንስ፡ አድማሱ፤ ለማስታወስ፡ ያኽል - ቀኝ፡ ጌታ፡ ዮፍታሔ፡ ንጉሤ፡ መነን፡ መጽሔት፡ 13ኛ፡ ዓመት፡ ቁጥር 12፡ ሰኔ 25፡ 1961 ዓ.ም.

ትምህርት እንዲሰፋ ሀገር እንዲጠና
 አራቱ ጉባዔ ይነሱልንና
 መኩንን ደርሶ አሉላ ጎበና
 ሀገራችን ትማር አኹን እንደ ገና
 አገሬ ተባብሮ ታልረገጠች እርካብ
 ነገራችን ኹሉ የእንቧይ ካብ የእንቧይ ካብ

▲▼*

ወዳጅና ወዳጅ ምንም ቢፋቀሩ
 ዕንቁጣጣሽ የለም ሰው ሁሉ ባገሩ።
 በጣም ብናስፋፋ ፍቅር እንደዋዛ
 ብቻ የኛ ሀገር እንቁጣጣሽ በዛ።

▲▼*

የሰው ሥራ ማየት ዓይኖቼ ለመዳ.
 በምክረ ረሲዓን እግሮቼም አይኼዱ.
 በልበ ትጉሃን እየተወደዱ.
 እስከ መጨረሻው መልካም ይራመዱ።

የኛማ ሀገር የኛማ ሀገር
 መትሀተ ፈጣሪ መልእክተ ፍጡር
 ምን ያለሽ ሞኝ ነሽ ምን ያለሽ ተላላ
 ወርቅ ተሸክመሽ መቅረት ወደኋላ።
 እሀሀ እሀሀ ምን ልበልሽ እኔ
 ይከተልሽ ዐይኔ።

▲▼*

ወላድ ኢትዮጵያ ለልጆቿ ብላ
 እጅግ ሳይጥሩላት ሳይዘሯት አብቅላ
 ስንዴውን ጠብቃ እንክርዳዱን ነቅላ
 ስትመግበን አየን በፀሐይ አብቅላ።

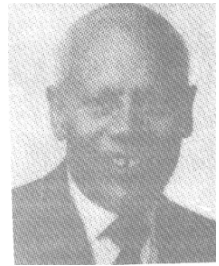
ሕይወቱን ሰውቶ የሞተ ላገሩ
 በሕይወት ይኖራል ነጻነቱ ክብሩ።
 'ደሜ ይፍሰስ' የሚል ቢኖር ከድንበሩ
 ሕይወትን ማጨድ ነው ደምን እየዘሩ
 ሰፊ ነው ታሪኩ ጠባብ መቃብሩ።
 ካገር ዕድሜ ተርፎ የሚቀረው ዕድሜ
 ሞተ ነፍስ ይባላል ልናገር ደግሜ።

ጊዜ አንድ ፊት ኹኖ ጥዋትና ማታ
 ያከፋፍሏታል ለሣቅ ለጨዋታ
 ያከፋፍሏታል ለሐዘን ለደስታ።
 ሥራንም ቢካፈል ሰው ኹሉ
 ይከፋፈለዋል ጥቅሙን እንዳመሉ።
 ሽማግሌዎቹ ደሀና ይኖራሉ
 ጎበዝ ደስ ይለዋል ልጆቹም ያድጋሉ።

የፍታሔ፣ ሠኔ፣ ሙ፣ ቀን፣ ፲፱፻፴፱ ዓ.ም. ባጃጃ፣ ዓመ
 ቱ፣ ዐረፈ።

፬. ልቦለድ

አ. ሐዲስ ዓለማየሁ

ሐዲስ ዓለማየሁ
 (፲፱፻፳-፲፱፻፺፮ ዓ.ም.)

'የኢትዮጵያ፣ የዘመናዊው፣ ልቦለድ፣ አባት' የተሰኘ፣
 ከበሬታ፣ ያገኙቱ፣ ሐዲስ፣ ዓለማየሁ፣ በጎዣም፣ በደብ
 ረ፣ ማርቆስ፣ ከተማ፣ ከየንታ፣ ዓለማየሁ፣ ሰሎሞን፣ እ
 ና፣ ከወይዘሮ፣ ደስታ፣ ዓለሙ፣ ጥቅምት፣ ፳፣ ቀን፣ ፲፱
 ፻፪ ዓ.ም. የተወለዱ፣ ሲኾን፣ ለቤተሰባቸው፣ ብቸኛ፣ ል
 ጅ፣ ነበሩ።

ሐዲስ፣ ዕድሜያቸው፣ ለትምህርት፣ ከደረሰበት፣ ጊዜ
 አንስቶ፣ በቤተሰባቸው፣ አጠገብ፣ እና፣ በአባታቸው፣
 ሀገር፣ ደብረኤልያስ፣ ኼደው፣ ከባህላዊው፣ የግእዝ፣
 ትምህርት፣ ቤት፣ ቅኔ፣ ተቀኝተዋል። ባ፲፱፻፲፰፣ ዓ.ም.
 ወደ፣ ዐዲስ፣ አበባ፣ የመጡት፣ ሐዲስ፣ በዚያው፣ ዓ
 መት፣ በተፈሪ፣ መኮንን፣ ትምህርት፣ ቤት፣ ዘመናዊ፣
 ትምህርታቸውን፣ ተከታትለዋል። በኢጣልያ፣ ወረራ
 ዋዜማ፣ ወቅት፣ በዐዲስ፣ አበባ፣ በመምህርነት፣ በደብ
 ረ፣ ማርቆስ፣ በጉምሩክ፣ ሥራ፣ ባለሙያነት፣ ሠርተዋል።

በኢጣሊያ፣ ወረራ፣ ወቅት፣ ከልዑል፣ ራስ፣ እምሩ፣ ጎ
 ይለ፣ ሥለሴ፣ ጦር፣ ጋር፣ በምዕራብ፣ ኢትዮጵያ፣ በአ
 ርበኝነት፣ በመዋጋት፣ ላይ፣ ሳሉ፣ ተማርከው፣ ወደኢ
 ጣልያ፣ በግዙት፣ ተወስደው፣ ከነጻነት፣ በኋላ፣ ወዳገራ
 ቸው፣ ገብተዋል።

ከጣሊያን፣ በኋላ፣ ዘመናዊት፣ ኢትዮጵያን፣ ለማደራ
 ጀት፣ በተደረገው፣ ትግል፣ በማስታወቂያ፣ ሚኒስቴር፣
 ኋላም፣ በውጭ፣ ጉዳይ፣ ሚኒስቴር፣ በኢየሳሌም፣ (፲፱
 ፻፴፮-፲፱፻፴፱)፣ እና፣ በተባበሩት፣ መንግሥታት፣ ድ
 ርጅት፣ (፲፱፻፴፱-፲፱፻፵፮ ዓ.ም.) በእንግሊዝ፣ (፲፱
 ፻፵፰ ዓ.ም.) እንደገና፣ በተ.መ.ድ፣ (፲፱፻፵፱-፲፱፻፶፯
 ፻ ዓ.ም.) ሀገራቸውን፣ በአምባላደርነት፣ ያገለገሉ።

ሲኾን፡ በዚሁ፡ 'ወርቃማ'፡ የሥራ፡ ዘመናቸው፡ የመንግሥታቱ፡ ድርጅት፡ የአፍሪካ፡ ኢኮኖሚ፡ ኮሚሽን፡ በዐዲስ፡ አበባ፡ ላይ፡ እንዲመሠረት፡ ከፍተኛ፡ አስተዋጽኦ፡ ያደረጉ፡ ክቡር፡ ኢትዮጵያዊ፡ ናቸው።

ካ፲፱፻፶፫ቱ፡ የታላላቅ፡ መፈንቅለ፡ መንግሥት፡ በኋላ፡ እስከ፡ ፲፱፻፷፩፡ ዓ.ም. በሚኒስትርነት፡ ማዕረግ፡ በሚኒስትሮች፡ ምክር፡ ቤት፡ በመማክርት፡ ጉባኤ፡ አባል፡ ካ፲፱፻፷፩-፲፱፻፷፮፡ ዓ.ም. የሀገሪቱ፡ ፓርላማ፡ የሕግ፡ መወሰኛ፡ ምክር፡ ቤት፡ አባል፡ እንዲሁም፡ ካ፲፱፻፷፮-፲፱፻፷፰፡ ዓ.ም. የጎጥም፡ ሕዝብ፡ በመረጣቸው፡ መሠረት፡ የብሔራዊ፡ ሽንገ፡ አባል፡ ኾነው፡ ያገለገሉቱ፡ ሐዲስ፡ ዓለማየሁ፡ ኢትዮጵያ፡ ምን፡ ዐይነት፡ አስተዳዳሪ፡ ያሰፈልጋታል? በሚል፡ ባ፲፱፻፷፰፡ ዓ.ም. ሐሳባቸውን፡ በገለጡበት፡ ወቅት፡ የሀገሪቱ፡ ጠቅላይ፡ ሚኒስትር፡ ኾነው፡ እንዲሠሩ፡ ተጠይቀው፡ አለመቀበላቸው፡ ይታወሳል።

ሐዲስ፡ ዓለማየሁ፡ ባ፲፱፻፷፱ ዓ.ም. ካዘጋጁዋት ያበገኘ ፡ የወዳጃ ፡ ጋብቻ ፡ በኩር ፡ ድርሰታቸው ፡ አንስቶ ፡ ተረት ፡ ተረት ፡ የመሠረት (፲፱፻፵፰) ፡ ፍቅር ፡ እስከ ፡ መቀብር ፡ (፲፱፻፶፰) ፡ 'ጠንጃለፍው ፡ ዳኛ' (፲፱፻፸፬) ፡ ያልም ፡ እዣት (፲፱፻፹) ፡ በተሰኙት ፡ ረዥም ፡ ልቦለድ ፡ ሥራዎቻቸው (ያልታተሙ ፡ ድርሰቶቻቸውን ፡ ጭምር ፡ ልብ ፡ ይሏል።) የኢትዮጵያን ፡ ዘመናዊ ፡ ሥነ-ጽሑፍ ፡ የታደጉ ፡ ናቸው።

ሐዲስ፡ ዓለማየሁ፡ ፍቅር ፡ እስከ መቀብር ፡ በተሰኘው ፡ የዐማርኛ ፡ ረዥም ፡ ልቦለድ ፡ ሥራዎቻቸው ፡ 'በኢትዮጵያ ፡ ሥነ-ጽሑፍ ፡ ዐዲስ ፡ ምዕራፍ ፡ ከፋች ፡ የሚል ፡ ሞገስ ፡ ያገኙ ፡ ሲኾን ፡ በዚሁ ፡ ኪናዊ ፡ ሥራቸውም ፡ ከኢጣሊያን ፡ ወረራ ፡ በኋላ ፡ ብዙዎች ፡ ኢትዮጵያዊያን ፡ ደራሲያን ፡ ያላተኮሩበትን ፡ የፊውዳል ፡ ኢትዮጵያ ፡ ገጽታ ፡ በስፋትና ፡ በጥልቀት ፡ እጅግ ፡ ኪናዊ ፡ በኾን ፡ የቋንቋ ፡ ጎይልና ፡ ውበት ፡ የገለጹ ፡ በፊውዳሉ ፡ ሥርዐት ፡ ላይ ፡ ያመጡ ፡ እንደጉዳ ፡ ካሳ ፡ በዛብጋ ፡ ሰብለ ፡ ጠንጋል ፡ ከጠጃን ፡ የመሳሰሉ ፡ ሕያዎን ፡ ገጸ-ባሕርያት ፡ በመሳል - በለውጥ ፡ የትግል ፡ መንፈስ ፡ ላይ ፡ ለነበረው ፡ ዐዲስ ትውልድ ፡ ራእያቸውን ፡ አጋርተዋል።

በአጻጻፍ ፡ ብልጎቱ ፡ ዐዲስ ፡ ፈር ፡ በቀደደው ፡ ፍቅር ፡ እስከ ፡ መቀብር ፡ ድርሰታቸው ፡ ዐዲስ ፡ ዓለም ፡ አሳዎን ፡ የሚል ፡ የከበራታ ፡ አድናቆት ፡ ያገኙት ፡ ሐዲስ ፡ የ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ.ም. የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴን ፡ ሽልማት ፡ ክብር ፡

በሥነ-ጽሑፍ ፡ አንድም ፡ ነሐሴ ፡ ፳፮ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፺፩ ዓ.ም. ከዐዲስ ፡ አበባ ፡ የኒቮርሲቲ ፡ በሥነ-ጽሑፍ ፡ የክብር ፡ ዶክትሬት ፡ ዲግሪ ፡ አግኝተዋል።

ትዝታ (፲፱፻፹፮) ፡ በሚለው ፡ ግለታሪካዊ ፡ ጥሑፋቸው ፡ ሰብእናቸውን ፡ የገለጹልን ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ አርበኛ ፡ መምህር ፡ አምባሳደር ፡ ሚኒስትርና ፡ የሥነ-ጽሑፍ ፡ ጠቢብ ፡ ሐዲስ ፡ ዓለማየሁ ፡ ጎዳር ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፺፮ ዓ.ም. በ፳፬ ፡ ዓመታቸው ፡ ቢያርፉም ፡ በሕያዎን ፡ ሥራዎቻቸው ፡ የዘመናችን ፡ ቋሚ ፡ ምስክር ፡ ናቸው።

በ. ዳኛ ቸው ወርቁ በዛብሀ

ዳኛ ቸው ወርቁ

(፲፱፻፳፰-፲፱፻፹፮ ዓ.ም)

ዳኛ ቸው ወርቁ፡ ካዲፍርሰ (፲፱፻፳፰)፡ በተሰኘ፡ ልቦለድ፡ ድርሰቱ፡ ባነሳቸው፡ ጭብጦች፡ እና፡ የተራቀቀ፡ የአጻጻፍ፡ ስልቱ፡ የዐማርኛን፡ ዘመናዊ፡ ልቦለድ፡ ወደ ድንቅ፡ ከፍ፡ ካለ፡ እርከን፡ ያወጣ፡ አምባ፡ በሉ፡ ሰዎች፡ በሚለው፡ የግጥም፡ መድብሉ (፲፱፻፳፰)፡ ውስጥ፡ በተካተቱ፡ ግጥሞች፡ ስለሀገሩ፡ ልማትና፡ ዕድገት፡ ተቆርቋሪነቱን፡ የገለጠ፡ ዕውቅ፡ የሥነ-ጥራት፡ ምሁር፡ ሐያሲና፡ ተርጓሚ፡ የነበረ፡ ሲኾን፡ በልሳነ፡ እንግልጣር፡ (English) በመጣ፡ The Thirteenth Sun የኢትዮጵያን፡ ሥነ-ጥራት፡ በዓለም፡ አቀፉ፡ መድረክ፡ ካስተዋወቁ፡ በጣት፡ ከሚቆጠሩ፡ ኢትዮጵያውያን፡ ጸሐፊዎች፡ አንዱ፡ ነበር።

የፊውዳል፡ ኢትዮጵያን፡ ሶሲዮሎጂና፡ የታሪክ፡ ጥራዞች፡ ከማንበብ፡ አደፍርስ፡ ድርሰቱን፡ ማንበብ፡ ይቀላል፡ የተባለለት፡ ዳኛ ቸው ወርቁ፡ የካቲት፡ ፲፮ ቀን፡ ፲፱፻፳፰ ዓ.ም. በሰሜን፡ ሸዋ፡ በይፋትና፡ ጥሙጋ፡ በደብረሲና፡ ከተማ፡ አቅራቢያ፡ ከአቶ፡ ወርቁ፡ በዛብሀ እና፡ ከወ/ሮ፡ አሰገደች፡ ሀብተወልድ፡ ተወለደ። ከቤተሰቡ፡ ዐምስት፡ ልጆች፡ ዳኛ ቸው፡ በኩር፡ ነበር።

ዳኛ ቸው፡ ከ፲፱፻፵፰፡ እስከ፡ ፲፱፻፵፪፡ ዓ.ም. በተወለደበት፡ አካባቢ፡ በደብረሲናው፡ አብዬ፡ ት.ቤት፡ የአንደኛ፡ ደረጃ፡ ትምህርቱን፡ ተከታተለ። እዚያ፡ ሳለ፡ ገና፡ በ፲፫፡ ዓመቱ፡ የለቸ፡ ጋብቸ፡ ትርፍ፡ ሐዘን፡ ብቸ፡ የተሰኘች፡ ተውኔት፡ ደርሶ፡ በመተወን፡ ታዋቂነት፡ ያተረፈ፡ ወጣት፡ ነበር።

በ፲፱፻፵፫ ዓ.ም. ዐዲስ፡ አበባ፡ መጥቶ፡ መገናኛ ሊሴ፡ ገብረማርያም፡ ኋላ፡ ግን፡ በኮተቤ፡ ቀ. ኃ. ሥ. የኹለተኛ፡ ደረጃ፡ ትምህርቱን፡ የተከታተለ፡ ሲኾን፡

በኮከበ፡ ጽባሕ፡ ቀ. ኃ. ሥ. ት. ቤት፡ ይሰጥ፡ የነበረውን፡ የመምህርነት፡ ኮርስ፡ ለአንድ፡ ዓመት፡ ተከታተለ። በመምህርነት፡ ተመርቋል፤ ከምረቃ፡ በኋላ፡ በሐረር፡ መድኃኔዓለም፡ ለ፪፡ ዓመታት፡ በዐዲስ፡ አበባው፡ ተግባረ፡ ዕድ፡ ለ፪፡ ዓመታት፡ ግእዝና፡ ዐማርኛ ያስተማረ፡ ሲኾን፡ ሰቀቀንቨ፡ አሳት፡ የተሰኘ፡ ተውኔቱን በመድረስ፡ ተሰጥቶውን፡ የገለጸ፡ ሰጡ፡ አለ፡ ብዬ፡ የተውኔት፡ ድርሰቱን፡ በማሳተም፡ ያበረከተ፡ የፈጠራ፡ ሰው፡ ነበር።

ዳኛ ቸው፡ በ፲፱፻፶፫ ዓ.ም. በቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ በኢትዮጵያ፡ ቋንቋዎችና፡ ሥነ-ጥራት ትምህርቱን፡ እየተከታተለ፡ የ፱ኛ፡ ዓመት፡ ተማሪ፡ ሳለ፡ በረዳት፡ መምህርነት፡ ጭምር፡ በዩኒቨርሲቲው፡ ያገለገለ፡ ሲኾን፡ ተመርቆ፡ እስከወጣበት፡ ጊዜም፡ ድረስ፡ በወቅቱ፡ የተማሪው፡ የለውጥ፡ እንቅስቃሴ፡ ውስጥ፡ በመሳተፍ፡ ከዘመነኞች፡ የኮሌጅ፡ ገጣሚዎች፡ ከነታምሩ፡ ፈይሳ፡ ዮሐንስ፡ አድማሱ፡ አበበ፡ ወርቁ፡ ይልማ፡ ከበደ፡ ኢብሳ፡ ጉተማ፡ ኃይሉ፡ ገ. ዮሐንስ፡ መስፍን፡ ሀብተማርያም፡ ... ወዘተ፡ ጋር፡ እነወጣቱ ፈላስፋ፡ በመሳሰሉ፡ ግጥሞች፡ የለውጥ፡ ሐሳቡን፡ ሲያስተጋባ፡ የነበረ፡ ገጣሚም፡ ነበር። በ፲፱፻፶፰፡ ከውምበርሲቲው፡ ተመረቀ። ከ፲፱፻፶፯፡ እስከ፡ ፲፱፻፷፩፡ እዚያው፡ ዩኒቨርሲቲ፡ በመምህርነት፡ ያገለገለ፡ ሲኾን ትበልጭ፡ የተሰኘ፡ ተውኔቱን፡ በቀ. ኃ. ሥ. ቴአትር፡ ለመድረክ፡ ያበቃ፡ ፀሐፊ-ተውኔት፡ ነበር። በ፲፱፻፷፪ ዓ.ም. በአሜሪካ፡ በአዩዋ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የፈጠራ፡ ሥነ-ጥራት፡ Creative writing አጥንቶ፡ በመመረቅ፡ የመጀመሪያው፡ ኢትዮጵያዊ፡ የሚል፡ ማዕረግ፡ ያገኘ፡ የመጀመሪያዎቹንም፡ የእንግሊዝኛ፡ ዐጫጭር፡ ልቦለዶች፡ ደርሶ፡ የታተሙለት፡ ብርቅ፡ ሰው፡ ነበር።

ወደሀገሩ፡ ተመልሶ፡ በቀ.ኃ.ሥ. ዩኒቨርሲቲ፡ በቋንቋ፡ መምህርነት፡ እስከ፡ ፲፱፻፷፮ ዓ.ም. ያገለገለው፡ ዳኛ ቸው፡ የኢትዮጵያ፡ ቋንቋዎችና፡ ሥነ-ጥራት፡ ክፍልን፡ ከነጌታቸው፡ ኃይሌ፡ ከነአብርሃም ደመወዝ፡ ዮሐንስ፡ አድማሱ፡ ኃይሉ፡ ፋላስ፡ ... ወዘተ፡ ጋር፡ ያደራጀ፡ ወጣት፡ የሥነ-ጥራት፡ ባለሙያዎችን፡ በማደራጀት፡ አስተዋጽኦ፡ ያደረገ፡ ምሁር፡ ሲኾን፡ ባነሳቸው፡ በሳል፡ የለውጥ፡ ሐሳቦችና፡ የተራቀቀ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ የአቀራረብ፡ ስልቱ፡ የተደነቀውን የኢትዮጵያን፡ የዘመናዊ፡ ልቦለድ፡ ሥነ-ጥራት፡ ልዩልዩ፡ በዕድገት፡ ምዕራፍ፡ ያሸጋገረውን፡ ካዲፍርሰ፡ ልቦለዱን፡

በ፲፱፻፳፪ ዓ.ም. በማሳተም፡ ታላቅ፡ ጠቢብነቱን፡ አስ መሰከረ። ይህ፡ ብቻ፡ ሳይኾን፡ በወቅቱ፡ ይታተሙ፡ በነበሩ፡ የዛሬይቱ፡ ኢትዮጵያ፡ የኢትዮጵያ፡ ደምፅ፡ በአዲስ፡ ዘመን፡ ጋዜጦችም፡ የኢትዮጵያን፡ ሥነ-ጥራት፡ የተ መለከቱ፡ እና፡ የወጣት፡ ደራሲያንን፡ ሥራዎች፡ በመሔስ፡ ለሀገሪቱ፡ ሥነ-ጥራት፡ ዕድገት፡ ምሁራዊ፡ ተልዕኮውን፡ የተወጣበት፡ ወቅት ነበር።

አደፍርሰ፡ ልቦለዱ፡ ከውበርሲቲው፡ አካዴሚ፡ ጋር፡ ግንኙነቱን፡ ያደፈረሰበት፡ ዳኛቸው - በዚህ፡ ሳቢያ፡ የኒሽርሲቲውን፡ ለቆ፡ መጀመሪያ፡ በጥቁር፡ አንበሳ፡ ኹለተኛ፡ ደረጃ፡ ኋላ፡ ደግሞ፡ በፈረንሳይ፡ ኮሌጅ፡ እስከ፡ ፲፱፻፳፮፡ የዐማርኛ፡ ቋንቋና፡ ሥነ-ጥራት፡ አስተማሪ። ኋላም፡ በኢትዮጵያ፡ ደረጃዎች፡ መዳቢ፡ ድርጅት፡ በትርጉም፡ ኤክስፐርትነት፡ በሕዝብ፡ ግንኙነት ኃላፊነትና፡ በኢንዱስትሪ፡ ፕሮጀክት፡ አገልግሎት፡ ሹምነት፡ ለ፲፮፡ ዓመታት፡ አገልግሎ፡ ባ፲፱፻፹፫፡ ዓም፡ ጡረታ፡ የወጣ፡ ሲኾን፡ የዛሬዎቹን፡ ወጣት፡ ኢትዮጵያውያን፡ በጥበቡ፡ ዘርፍ፡ ሚታደጉ፡ የሥነ-ጥራት፡ ጥበብ፡ መመሪያ፡ የአማርኛ፡ ፊሊሎሎ፡ መጻሕፍት፡ ያሳተሙ፡ ምሁር፡ ነው። አንድም፡ ለሀገሪቱ፡ ቋንቋ፡ ዕድገት፡ ከፍተኛ፡ አስተዋጽኦ፡ ያላቸውን፡ ማርክሳዊ፡ መዝገብ፡ ቀላት፡ እና፡ የሳይንስና፡ ቴክኖሎጂ፡ መዝገብ ቀላት፡ የመሳሰሉ፡ ጥልቅ፡ እና፡ ምጡቅ፡ ሥራዎች፡ ዝግጅት፡ ላይ፡ በመሳተፍ፡ ምሁራዊ፡ ግዴታውን፡ የተወጣ፡ ኢትዮጵያዊ፡ ነበር።

የሀገሩን፡ እምነትና፡ ባህል፡ ጠንቅቆ፡ የሚያውቅ፡ ለሥራ፡ ነገን፡ የማያውቅ፡ ለውጥ፡ ፈላጊ፡ አገር፡ ወዳድ፡ ስለሀገሩ፡ ኋላቀርነት፡ ሁሌ፡ የሚቆረቆር፡ ማጎብደድና፡ ማቆሻበድ፡ የማይወድ፡ ፊት፡ ለፊት፡ ተናጋሪ ባጠቃላይ፡ በአደፍርሰ፡ ልቦለድ፡ ድርሰቱ፡ ጠጣርና፡ ምጡቅ፡ ሐሳቦች፡ በድንቅና፡ ውብ፡ የአጻጻፍ፡ ቴክኒክ፡ ልዩ፡ በኾነ፡ የቋንቋ፡ ኃይል፡ የዐማርኛ፡ ሥነ-ጥራት፡ ልዕልና፡ ያላየ - ዳኛቸው፡ ወርቁ - በዚህ ድርሰቱ፡ የፈጠራ - መጽሐፍ፡ የሚነበብ፡ ብቻ፡ ሳይኾን - ተደጋግሞ፡ የሚነበብ፡ እና፡ የሚያወያይ፡ መኾኑን - ዐዲስ፡ ባህል፡ የተከለ፡ ብርቅ፡ የጥበብ፡ ሰው፡ ነበር።

ዳኛቸው፡ ወርቁ፡ ጎዳር፡ ፳፮፡ ቀን፡ ፲፱፻፹፮፡ ዓ.ም. በድንገት፡ ታሞ፡ ዐርፎ፡ በተወለደበት፡ ደብረሲና፡ ከተማ፡ ቀብሩ፡ ተፈጸመ። በሥራዎቹ፡ ዛሬም፡ ከእኛው፡ ጋር፡ ነው።

፮. ተውኔት

አ. መንግስቱ ለማ ኃይሉ

መንግስቱ ለማ (፲፱፻፲፮-፲፱፻፹ ዓ.ም)

መንግሥቱ፡ ለማ - ከቀደምቱ፡ የኢትዮጵያ፡ ሊቃውንት፡ አንዱ - ከአለቃ፡ ለማ - እና፡ ከእናታቸው፡ ከወይዘሮ፡ አልማዝ፡ ይልማ፡ ሰኔ፡ ፩፡ ቀን፡ ፲፱፻፲፮፡ ዓ.ም. ሐረር፡ አደሬ፡ ጢቆ፡ በተባለ፡ አካባቢ፡ ተወለዱ።

መንግስቱ፡ ለማ፡ ገና፡ በልዥነት፡ ዕድሜያቸው፡ በሊቁ፡ አባታቸውና፡ በወቅቱ፡ መምህራን፡ ባህላዊውን፡ የቤተክህነት፡ ትምህርት፡ ዜማ፡ እስከ፡ ድን፡ እና፡ የግእዝ፡ ቅኔን፡ ጠንቅቀው፡ የተመረቁ፡ የልጅ፡ ሊቅ፡ ነበሩ።

የአንደኛ፡ ደረጃ፡ ትምህርታቸውን፡ በሐረር፡ የመለስ ተኛና፡ የኹለተኛ፡ ደረጃ፡ ትምህርታቸውን፡ በዐዲስ፡ አበባው - ኮተቤ፡ ቀ. ኃ. ሥ. ት. ቤት፡ ተከታትለው ባ፲፱፻፵፰፡ ዓ.ም. እንግሊዝ፡ ሀገር፡ የተማሩት፡ መንግሥቱ፡ ለማ፡ ምንም፡ እንኳ፡ ጥናታቸውን፡ ሳያጠናቅቁ ቢመለሱም፡ በለንደን፡ ስኩል፡ ኑፍ፡ ኢኮኖሚክስ፡ የሥነምጣኔ፡ ትምህርት፡ ጥናት፡ ቆይታቸው፡ የአያሌ፡ ፈላስፎችና፡ ደራስያንን፡ ሥራዎች፡ ከማንበብ፡ ባሻገር፡ በብሪታንያ፡ የኢትዮጵያ፡ ተማሪዎች፡ ማኅበረሰብን፡ የመሠረቱ፡ ንቁ፡ የለውጥ፡ መሪ፡ ሲኾኑ፡ ይህንኑ፡ ማኅበር፡ በዋና፡ ጸሐፊነት፡ እና፡ በፕሬዝዳንት፡ የመሩ፡ በዐዲስ፡ ሐሳብና፡ የለውጥ፡ ልሳን፡ የነበረውን፡ የማኅበሩን፡ ልሳን፡ 'ዕገለ፡ አንበሳ'፡ 'Lion Cub' በማቋቋም፡ ወጣት፡ ኢትዮጵያውያን፡ ምሁራን - የለውጥ፡ ሐዋሪያዊ፡ ተልእኳቸውን፡ በምን፡ መልኩ፡ መወጣት፡ እንዳለባቸው፡ በገናን፡ ብዕራቸው፡ The Best System of Ideas ድምፃቸውን፡ ያሰሙ፡ የነጻነት አርበኛ ናቸው።

ወደሀገር፡ ከተመለሱ፡ በኋላ፡ በሲቪል፡ አቪዬሽን፡ (፲፱፻፵፰-፲፱፻፶ ዓ.ም.) በኅላፊነት፡ በሕንድ፡ በኢትዮጵያ፡ አምባሳደርነት፡ (፲፱፻፶-፲፱፻፶፮ ዓ.ም.) እና፡

በውጭ፡ ጉዳይ፡ ሚኒስትር፡ በምርምር፡ ማዕከል፡ ጎላ ፊንት፡ (፲፱፻፶፭-፲፱፻፷፪ ዓ.ም.) ያገለገሉት፡ መንግሥቱ፡ ለማ፡ በሀገሪቱ፡ ለመገናኛ ጊዜ፡ ለተቋቋመው፡ ለኢትዮጵያ፡ ደራሲያን፡ ማኅበር፡ መሥራቾች፡ አባል፡ የብሔራዊ፡ ቋንቋ፡ መርሐ-ልሳን፡ ዋና፡ ጸሐፊ (፲፱፻፷፪-፲፱፻፷፮ ዓ.ም.)፡ በብሔራዊ፡ ቋንቋ፡ አካዳሚ፡ ዋና፡ ጸሐፊ፡ (፲፱፻፷፮-፲፱፻፸፩ ዓ.ም.)፡ በመኾን፡ ካ፲፱፻፸፩ ዓ.ም. ገጠምሮ፡ እስከለተ፡ ሞታቸው፡ በኢ.አ.ዩ. በቴአትር፡ መምህርነት፡ አገልግለዋል።

መንግሥቱ፡ ለማ፡ የግጥም፡ ገብኤ (፲፱፻፶፯)፡ የግዳቸው፡ ጠዋታ (፲፱፻፶፫)፡ ገብኤ፡ አብብር፡ ገብኤ (፲፱፻፷፮)፡ በተሰኙት፡ እና፡ ባማርኛ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ዐዳዲስ፡ የግጥም፡ ስልት፡ ዘይቤ፡ የመሠረቱ፡ ሲኾን፡ ከወጥና፡ ትርጉም፡ ቴአትር፡ ድርሰቶቻቸው፡ መኻከል፡ ይላቸው፡ ጋብቻ (፲፱፻፶፮)ና፡ ጠልፎ፡ በኪነ (፲፱፻፷፮)፡ በተሰኙት፡ ተውኔቶቻቸው፡ በተለይ፡ ለኢትዮጵያ፡ ኮሚዩኒስት፡ ቴአትር፡ በገብኤ፡ የሚል፡ ልዩ፡ የአክብሮት፡ ቦታ፡ ማግኘት፡ የቻሉ፡ ሊቅ፡ ናቸው። ባጭሩ፡ በኢትዮጵያ፡ ዘመናዊ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ዕድገት፡ ዐማርኛ፡ በግጥምና፡ ቅኔ፡ በተውኔት፡ እንዲበለጽግ፡ በምርምራዊ፡ ሥራዎቻቸው፡ ጭምር፡ በግምባር፡ ቀደም፡ መሪነት - በነባሩ፡ ባህልና በዐዳዲስ፡ ሐሳብ ጠዋታ፡ ሥርዐት፡ የኢትዮጵያን፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ጎዋ፡ አድምቀውታል። በቴአትር፡ ጥበባት፡ ባለሙያዎችን፡ ለሀገሪቱ፡ አፍርተዋል።

በኢትዮጵያ፡ የሥነ-ጥበባት፡ አምባ፡ ደማጦ፡ ብህር፡ የሚል፡ ስያሜ፡ ያገኙት፡ የእደ-ጥበብ፡ ዐዋቂ፡ ሠዓሊ፡ ባለቅኔ፡ ጸሐፊ-ተውኔት፡ መምህርና፡ ተመራማሪ፡ ስለሆኑት፡ እኚህ፡ 'የቀለም ሰው'፡ ቶማስ፡ ኬን፡ ኡለን ዶርፍ፡ ሞልቤርና፡ ሪቻርድ፡ ፓንክረትን... ወዘተ፡ በመሳሰሉ፡ ዕውቅ፡ የውጪ፡ ጸሐፍት፡ ታሪካቸውን፡ በአድናቆት፡ ዘክረዋል፤ እየዘከሩ፡ ነው።

ባ፲፱፻፷፩ ዓ.ም. የቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴን፡ የሥነ-ጽሑፍ፡ ሽልማት፡ ተቀባይ፡ ባ፲፱፻፷፪ ዓ.ም. ከካሊፎርኒያ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የአፍሪካ፡ የሥነ-ጽሑፍ፡ ተሸላሚ፡ የነበሩት፡ መንግሥቱ፡ ለማ፡ ሐምሌ፡ ጾ፡ ቀን፡ ፲፱፻፹ ዓ.ም. ከዚህ፡ ዓለም፡ ተለይተዋል። በሕይወት፡ ሥራዎቻቸው፡ የኢትዮጵያ፡ ድርሰት፡ ታሪክ፡ ብርቅ፡ የቀለም፡ ሰው፡ አርጎ፡ ሲጠራቸው፡ ይኖራል።

በ. ጸጋዬ ገብረመድኅን

ጸጋዬ ገብረመድኅን (፲፱፻፳፱-፲፱፻፺፰ ዓ.ም.)

ጥበብ፡ ይናፍቀኛል፤ ተቻቸሎ፡ የሚኖር፡ ሕዝብ፡ ያስቀናኛል፤ ድንቁርና፡ ያስፈራኛል፤ ጦርነት፡ ያስጠላኛል።

በኢትዮጵያ፡ ዘመናዊ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ታሪክ፡ ውስጥ፡ በተለይ፡ በቴአትር፡ ድርሰት፡ ዘርፍ፡ አንድ፡ የዘመናችን፡ ልዩ፡ ገጽታ፡ ነው። ጸጋዬ፡ በኢትዮጵያ፡ የግጥምና፡ ቅኔ፡ ዘርፍ - ይበልጡኑ፡ ደግሞ፡ በተውኔት፡ መድረክ፡ ሐዲስ፡ ዐይነት፡ ስልትን፡ ያሠረጸ፡ (ትራገፍ ዲን ያነገሡ!) - ባጭሩ - ሷጃ፡ የዐማርኛና፡ ጁ፡ የእንግሊዝኛ፡ ተውኔቶችን፡ ያበረከተ፡ የብዕር፡ ሞገድ፡ ከሀገሩም፡ ዐልፎ፡ የአፍሪካ፡ ኩራትና፡ የዓለም፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ክቡር፡ ዜጋ፡ ነው።

ጸጋዬ - የ'ጦቢያ'፡ ምድር፡ የጥበብ፡ ሐተታ፡ ነው። ደራሲ፡ ገጣሚና፡ ባለቅኔ፡ ጸሐፊ-ተውኔት፡ መራሔ ተውኔት፡ መምህር፡ ሐያሲ፡ የሕግ፡ ምሩቅ፡ የቅድመ-ታሪክ፡ ተመራማሪ፡ የባህል፡ አምባላደር፡ ሕዝብ አንቀሳቃሽ - ፈላስፎ! በዐማርኛ፡ በኦሮሚኛና፡ በእንግሊዝኛ፡ ቋንቋዎች፡ የሀገሩን፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ ያበለጸገ በዓለም፡ አቀፍ፡ ደረጃ፡ ያስተዋወቀ፡ የብዕር፡ አርበኛ አርባኛ፡ የጥበብ፡ አድባር!!!

ጸጋዬ፡ በፋሺስት፡ ወረራ፡ ዘመን፡ በምዕራብ፡ ሸዋ፡ ከአምቦ፡ ደቡባዊ፡ ምዕራብ፡ ሷ፡ ኪሎሜትር፡ ርቀት፡ ላይ፡ በምትገኘው፡ የጅባትና፡ ሜጫ፡ ገጠር፡ ቦዳ፡ ደረባ፡ አቦ፡ ከአባቱ፡ ከገብረመድኅን፡ ሮባ፡ ቀዳሚ፡ እና ከአንኮበር፡ ተወላጅ፡ እና፡ ወይዘሮ፡ ፈለቀች፡ ዳኝ፡ በየካቲት፡ ወር፡ ፲፱፻፳፱ ዓ.ም. ተወለደ።

"የኹለት፡ ባሕሎች፡ ውጤት፡ አካል፡ ሆኑ፡ ነው፡ ያደኩት። ድልድይ፡ ኾንኩኝ - አፍ፡ የፈታሁት፡ በአር

ሚኛ፣ እርባታ፣ የገጠመርኩት፣ ደግሞ፣ የግእዝ፣ ግስ፣ በመግሰስ" ነበር። ያለው፣ ጸጋዬ፣ በብላቴናነቱ፣ እና ት፣ አባቴ፣ ጎጆ፣ ሥር - በእናቴ፣ ዘመዶች፣ በነአለቃ ማዕምር፣ 'ዳዊት፣ የመድገም'፣ እና፣ የቅኔ፣ ግሥ፣ የ መግሰስ፣ ዕድል፣ አግኝቷል።

ዘመናዊ፣ ትምህርቱን፣ በአምቦ፣ ማዕረገ፣ ሕይወት፣ የመጀመሪያ፣ ደረጃ፣ ት. ቤት፣ የጀመረው፣ ብላቴና ው፣ ጸጋዬ፣ የግጥም፣ ተሰጥኦውን፣ የቀረፀው፣ እዚያ ው፣ ነበር። ይልቅ፣ በ፲፱፻፵፪፣ ዓ.ም. እዚሁ፣ ተማሪ፣ ቤት፣ ሳለ፣ በደረሳት፣ በኩር፣ ቴአትሩ፣ የዳኒሰዩስ፣ ዳንንት ዕጹብ፣ ድንቅ፣ የተሰኘ፣ የተውኔት፣ ተሰጥኦውን፣ የገ ለጸበት፣ መድረክ፣ ነበረች።

ኋላ፣ ኹለተኛ፣ ደረጃ፣ ትምህርቱን፣ በጄኔራል፣ ዊንጌት ት.ቤት፣ የጀመረው፣ ጸጋዬ - አቋርጦ፣ ያኔ፣ ዐዲስ፣ በተከፈተው፣ የንግድ፣ ሥራ፣ ኮሌጅ፣ በማጠናቀቅ - ወርቅ፣ ተሸልሟል። በቀዳማዊ፣ ኃይለ፣ ሥላሴ፣ የኒቪርስቲ፣ ቤተመጻሕፍት፣ እየሠራ፣ ሳለ፣ አሜሪካ - ቺ ካጎ - ኤሊኖይ፣ ውስጥ፣ ከሚገኘው፣ ብላክስቶን፣ ስ ኩል፣ አፍ፣ ሎው - በሕግ፣ ሙያ - በተልእኮ፣ ተምሮ - ዲግሪውን፣ አግኝቷል።

በተማሪነቱ - ባ፲፫፣ ዓመቱ - የዳኒሰዩስ፣ ዳንንት፣ ቴአትር፣ ድርሰቱ፣ ተሰጥኦውን፣ ያመለከተው፣ ጸጋዬ፣ ከትምህርት፣ በኋላ - በሥራ፣ ዓለም፣ ጅምራው፣ አስቀድሞ፣ የአገሪቱ፣ ክፍለ-መንግሥት፣ በጆኛ፣ ዓመቱ፣ ቀጥሎ፣ በልግን፣ የዳም፣ አገገጠራን ... ተውኔቶችን፣ ለሕዝብ፣ በማሳየት፣ ባለተሰጥኦ፣ ጸሐፊ-ተውኔትነቱን፣ ገለጸ። ከዩኔስኮ፣ ባገኘው - ነጻ፣ የትምህርት፣ ዕድል - ወደ፣ እንግሊዝ፣ ኬይ - በ 'Royal Court Theatre' ኋላም፣ በፈረንሣይ፣ 'Comedien Française'፣ ቀጥሎም፣ በኢጣሊያ፣ 'Opera' መድረኮችን፣ እየጎበኘ - የተውኔት፣ ጥበባትን፣ አጥንቶ፣ ተመልሷል።

ካ፲፱፻፶፫-፲፱፻፷፫ ዓ.ም. በቀዳማዊ፣ ኃይለሥላሴ፣ ቴአትር፣ አርቲስቲክ፣ ዳይሬክተርነት፣ ባ፲፱፻፷፱ ዓ.ም. የአክሲዮን፣ የኒቪርስቲ፣ ፕሬስ፣ የዐዲስ፣ አበባ፣ ቢሮ፣ አርታኪ፣ ካ፲፱፻፷፱-፲፱፻፷፰፣ ዓ.ም. በባህልና፣ ስፖርት፣ ሚኒስቴር፣ እስከ፣ ምክትል፣ ሚኒስትርነት፣ ማዕረግ፣ ያገለገለው፣ ጸጋዬ፣ ባ፲፱፻፷፱፣ ዓ.ም. በዐዲስ፣ አበባ፣ የኒቪርስቲ፣ የትምህርት፣ ክፍል፣ በረዳት፣ ፕሮፌሰርነት፣ ማዕረግ፣ የዩኔቨርስቲውን፣ የቴአትር፣ የትምህር

ት፣ ክፍል፣ በመመሥረት፣ ዲሬክተር፣ በመኾን፣ ዐዲስ፣ የተውኔት፣ ትውልድ፣ ፈጥሯል።

ካ፲፱፻፵፱-፲፱፻፷፱ ዓ.ም. ድረስ፣ አያሌ፣ ወጥ፣ ተውኔቶችንና፣ ሥነ-ግጥሞችን፣ ያኸገረገደው፣ ጸጋዬ፣ ከዓለም፣ ሥነጽሑፍ፣ ሀብቶችም፣ የሼክስፒርን፣ የሞሊዬርን፣ የቦርቶልት፣ ብሬክትን፣ ... ወዳማርኛ፣ ቋንቋ፣ በመመለስ፣ ዕጹብ-ድንቅ፣ የተሰኘ፣ ሊኾን፤ ወጥ፣ የእንግሊዝኛ፣ ተውኔቶችን፣ ግጥሞችንም፣ ጭምር፣ በመድረስና፣ በመመድረክ፣ ዓለም፣ አቀፍ፣ ዝናን፣ አትርፋል። የአፍሪካ፣ አንድነት፣ ድርጅት፣ ባ፲፱፻፶፬ ዓ.ም ሲመሠረት፣ የአህጉራዊ፣ መዝሙሩን፣ ሥነ-ግጥም የደረሰው፣ ጸጋዬ ... ሀገሩን፣ በሥነ-ጥበባት፣ ዘርፍ፣ በመወከል፣ በጅጁ፣ ዓመት፣ ዕድሜው፣ ህፃን፣ ያኸል፣ ሀገሮችን፣ ጎብኝቷል። በጅጁ፣ ዓመቱ፣ የቀዳማዊ፣ ኃይለሥላሴን፣ ሸልማት፣ በሥነ-ጽሑፍ፣ ተሸልሟል።

በአፍሪካ፣ ጥቁር፣ ሕዝቦች፣ ባህልና፣ ሥነ-ጥበባት፣ ምርምሩ፣ ፈላስፋና፣ ታሪክ፣ ተመራማሪቱን፣ ያስመሰከረው፣ ጸጋዬ፣ የኢትዮጵያ፣ ደራሲያን፣ ማኅበር፣ የአፍሪካ፣ ኤሽያን፣ ጸሐፊዎች፣ ማኅበር፣ አባል፣ የአፍሪካ፣ አንድነት፣ ድርጅት፣ Think Tank Forum' አባል፣ የአፍሪካ ጸሐፊዎችና፣ የአፍሪካ፣ ተመራማሪዎች፣ ማኅበራት፣ አባል፣ የዓለም፣ አቀፍ፣ ባለቅኔዎችና፣ ሎሬቶች፣ ኅብረት፣ አባል... ነበር። እንግሊዝ፣ ሀገር፣ ኪንግሻየር፣ የተከናወነው፣ የዓለም፣ ባለቅኔዎችና፣ ሎሬቶች፣ ጉባኤ፣ ጸጋዬን፣ 'የዘመኑ፣ ድንቅ፣ ባለቅኔ' ብሎ፣ የወርቅ አክሊል፣ ሸልሞታል።

ስለዚህ፣ ኢትዮጵያዊ፣ አፍሪካዊ፣ እና፣ ዓለምአቀፋዊ' የጥበብ፣ አድባር' 'የብዕር፣ አርበኛ'፣ ሥነ-ጽሑፋዊ፣ ተጋድሎ ... በሀገር፣ ውስጥ - እነአሐዱ ሳቡሬ፣ ብርሃኑ ዘርይሁን፣ ተገኝ የተሻወርቅ፣ ጳውሎስ ኞኞ፣ ከፋለ ማሞ፣ ፍቅረማርያም ይፍሩ፣ ሙሉጌታ ሉሴ፣ ሥዩም ወልዴ፣ አጥንፍ ሰገድ ይልማ፣ በዓሉ ግርማ፣ አሳምነው ገብረወልድ፣ ነጋሽ ገብረማርያም፣ ሉልሰገድ ኩምሣ፣ ሚሊዮን ተረፈ፣ ሪቻርድ ፓንክረስት ... እንዲሁም፣ በልዩልዩ፣ ዓለምአቀፍ፣ መድረኮች፣ የሐውት፣ ታሪኩ፣ ታትቷል።

ባጭሩ፤ ባለቅኔ፣ ሎሬት፣ ብላቴን፣ ጌታ፣ ጸጋዬ፣ ገብረ መድኅን፣ በተውኔት፣ ዘርፍ፣ ብቻ፣ ከጸፋቸው፣ ህጂ ሥራዎች፣ ውስጥ፣ ከተረጎማቸውና፣ በእንግሊዝኛም፣

ከጸፋቸው፡ ጭምር፡ ፲፪ቱን፡ ሳንሱር፡ ሙሉ፡ በሙሉ
 አግዶበታል። ፳፮ዱን፡ ቆራርጦበታል። ሦስቱን፡ ግማሽ
 በግማሽ፡ ጎራርዶበታል። አራት፡ ድርሰቱን፡ ሳንሱር፡
 እንደማይፈቅድለት፡ አምኗል። በሌላ፡ በኩል፡ ከሦስቱ
 የሥነ-ግጥም፡ መጻሕፍቱ፡ ውስጥ፡ ኸለቱ፡ ገና፡ አል
 ታተሙም፤ በሠላላ፡ ሰባት፡ ነጠላ፡ ዝርዝር፡ ሥነ-ግ
 ጥሞቹ፡ ምክንያት፡ የሳንሱር፡ ቢሮ፡ የጸጥታው፡ ክፍል
 ቢሮና፡ አለቆቹ፡ ገሥፀውታል። ቀጥተውታል። ዝተ
 ወብታል። በአንዲት፡ ፳፫፡ ገደፍ፡ በምትባል፡ ትንሽ፡ ቴ
 አትሩ፡ ምክንያት፡ የጃንሆይ፡ መንግሥት፡ ጸጥታ፡ ቢ
 ሮ፡ ለኻይ፡ አራት፡ ሰዓት፡ በቁጥጥር፡ ሥር፡ አውሎታ
 ል...

ጸጋዬ፡ ገብረመድኅን፡ የካቲት፡ ፲፰፡ ቀን፡ ፲፱፻፺፰ ዓ.
 ም፡ በ፳፱፡ ዓመቱ፡ ዐረፈ።

፮. ትርጉም

ትርጉም፡ ጥበብ፡ እንጂ፡ ቋንቋ፡ በቻሉ፡ አይደለም።
 እዚህ፡ ላይ፡ እኛ፡ ስለትርጉም፡ ሐቲት፡ ለመስጠት፡
 አልተነሣንም፤ ነገር፡ ግን፡ ከትርጉም፡ ጥበቦች፡ አንዱ
 ሊተረጎም፡ የታሰበውን፡ መጽሐፍ፡ ሐሳብ፡ ወስዶ፡ በ
 ራስ፡ መንገድ፡ ከመንገድ፡ ያልወጣ፡ ወዝና፡ ጣዕም፡
 አራቅቆ፡ ሰጥቶ፡ ሐሳቡን፡ ወደተፈለገው፡ ቋንቋ፡ ማ
 ሸጋገር፡ ነው። አፍርንጆቹ 'Transmutation' የሚሉቱ፡
 ነው። በዚህ፡ ዘዴ፡ ባገራችን፡ የሠሩ፡ በኛ፡ ዳኝነት፡
 ሦስት፡ ሰዎች፡ ብቻ፡ ናቸው፤ አንድ፡-ከበደ፡ ሚካኤ
 ል፡ ኸለት፡ :- በቀለ፡ ተገኘ፡ መኰንን፡ ሦስት፡- ተስ
 ፋዬ፡ ገሠሠ፡ ናቸው።

አ. ከበደ ሚካኤል

The sun for you is merely glows
 And the twitter of birds mere sobbing
 Honey holds naught bitter taste
 No joy, but grief and grief again
 Since life for you
 Spells only misery

ይህ፡ ግጥም፡ ስለባሮች፡ ባንድ፡ እንግሊዘዊ፡ ባለቅኔ፡
 ስለሐወታቸውና፡ ስለኑሯቸው፡ የተገጠመ፡ ነው። ከ
 በደ፡ ሚካኤል፡ ወዳማርኛ፡ አስመስለው፡ ሲተረጎሙ
 ት፡ እንዲህ፡ ብለውታል፡-

ከናንተ፡ ጥናከቸ፡ ፀሐይዋ፡ ጨካኝ፡ ።
 የሐዘን፡ ጭቅ፡ ነው፡ የወጭቸዎ፡ ዜጫ።
 መሪ፡ ነው፡ ከናንተ፡ የሚረፍ፡ ወከከ።
 ደስታም፡ የከቸሁ፡ ከመከራ፡ ኬከ።
 እጣቸሁ፡ ሲወሰን፡ በተራ፡ እያከፈ፡ ።
 ከጭንቅ፡ ነውና፡ ጥንቱን፡ የተጻፈ።²⁸⁸

ከበደ፡ ሚካኤል፡ ከውጭ፡ የወሰዱትን፡ ሐሳቡ፡ ኸሉ፡
 የቀዱት፡ በዚህ፡ መንገድ፡ ነው።

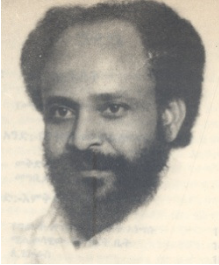
ገና፡ ድሮ፡ ሊቀማእምራን፡ ታምራት፡ አማኑኤል፡ ስለ
 ከበደ፡ ሚካኤል፡ እንዲህ፡ ብለው፡ ነበር፡-

²⁸⁸በ፲፱፻፵፪ ዓ.ም. መዝሙርያ፡ ጨለማና፡ ብርሃን፡ ቀጥሎም፡ ኢት
 ዮጵያና፡ ምዕራባዊ ሥልጣኔ ተብሎ፡ ከታተመው፡ መጽሐፋቸው።

...እኔ፡ ለራሴ፡ ሥራቸውን፡ የማደንቅላቸውና፡ የማመሰግን ላቸው፡ ብዙ፡ ወጣቶች፡ አሉ። ከእነዚህ፡ አንዱ፡ ከበደ፡ ሚካኤል፡ ነው። ቅኔ፡ ምሳሌ፡ ተረት፡ ከውጭ፡ አገር፡ ደራሲ - ከፈረንሳይ - በሚተረጉሙበት፡ ጊዜ፡ አሳቡና፡ ንግግሩ፡ አማራ፡ ኹኖ፡ ከተረጎመበት፡ ቋንቋ፡ ጋራ፡ ሲያስተያየት፡ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ ተወዳዳሪው፡ አንዳንድ፡ ጊዜም፡ አርሞ፡ ያቃናው፡ ኹኖ፡ ይገኛል። ምክንያቱን፡ ከራሱ፡ አፍልቆ፡ በሚፈጥረው፡ ግጥም፡ ከልብ፡ የወጣ፡ ከልብ ይገባል፡ እንደተባለው፡ ኹሉ ልብን፡ የማይነካ፡ የሚገኝበት፡ ኹኖ፡ አልታየኝም።... ከበደ፡ ሚካኤል፡ ሌሎች፡ ካበጁት፡ ወይም፡ ከውጭ፡ ሀገር፡ ንግግር፡ ሳይጨምር፡ በራሱ፡ ዐማርኛ፡ አማራ፡ የኾነ፡ ኹሉ፡ ሊያስተውለው፡ የሚችል፡ አገላለጥ፡ በመምረጡ፡ ለወደፊት፡ ለሚነሡት፡ ያማርኛ፡ ባለቅኔዎች፡ አብነታቸው፡ ለመኾን፡ ተስፋ፡ የሚያስደርግ፡ ልጅ፡ ነው።...

ከበደ፡ ሚካኤል፡ የዊልያም፡ ሼክስፒየርን፡ ሮሚዮና፡ ገፍ ልዩት፡ ወዳማርኛ፡ ያሸጋገሩት፡ በተባለው፡ መንገድ፡ ነው። መቼም፡ ሼክስፒየር፡ ዐማርኛ፡ ቢችል፡ ኖሮ፡ ከእሱ፡ የእንግሊዝኛ፡ ሥራ፡ የከበደን፡ ሥራ፡ ይመርጥ፡ ነበር፡ ብለን፡ በይኾናል፡ ለመናገር፡ እንደፍራለን።

በ. በቀለ ተገኘ መኰንን

በቀለ ተገኘ
(፲፱፻፳፮-፲፱፻፺፱ ዓ.ም.)

ወይኔ! የሚያሰኝ፡ ሰው!!! አንገሩት፡ የሚበላ ሰው!!!

'አርአያነት፡ ማንኛውም፡ ምክንያት፡ ከሚያስከትለው፡ አጀብ፡ የበለጠ፡ ወገን፡ የሚሰብ፡ 'ነይል፡ አላት'፡ አለ በቀለ ተገኘ፡ ከዛሬ፡ ፻፡ ዓመት፡ በፊት፡ ባሳተመው፡ የዊልያም፡ ሼክስፒየር፡ የዊልያም፡ ቄሣር፡ አሳሳኝ፡ አሞሎኦት ቴክትር፡ በሚለው፡ ትርጉሙ፡ የሒውቱ፡ ዘይቤ፡ ነበር!

ይሄ፡ ሰው፡ ይህን፡ የሼክስፒየር፡ መጣፍ፡ ወዳማርኛ የቀዳው፡ ገና፡ የከፍተኛ፡ ኹለተኛ፡ ደረጃ፡ ትምህርቱን፡ እንደጨረሰና፡ ሥራ፡ እንደገጠመረ፡ ነበር። ለትርጉም፡ የተወለደ፡ ሰው፡ እንደነበር፡ ያረጋገጠበት፡ ሥራ፡ ነው። ሼክስፒየር፡ ለጻፈበት፡ እንግሊዝኛ፡ አቻ፡ በሚኾን፡ ዐማርኛ። ምነው! በነካ፡ እጁ! ያሰኛል።

በራሱ፡ የምናኔ፡ ዓለም፡ ይኖር፡ ስለነበር፡ ስለሒውቱ፡ እጅግም፡ አይታወቅም። ነገር ግን፡ በቅርቡ፡ ከመሸወዲህ፡ ባሳተመው፡ የበርትራንድ ረስል፡ 'History of Western Philosophy' ትርጉሙ፡ በሰጠው፡ ኑዛዜ፡ አክልዎሞስተዎኦኑ፡ ሞክራቸው - ሞክራቸው - ስለሒውቱ፡ ትንሽ ፍንጭ፡ ሰጥቷል - በተለይም፡ ስለትምህርቱ።

ወደ፡ አሜሪካ፡ ለከፍተኛ ትምህርት፡ ከመሻገሩ፡ በፊት፡ በኢትዮጵያ አየር፡ 'ነይል፡ የአየር፡ አብራሪነት፡ ኮርስ፡ በንግድና፡ ኢንዱስትሪ፡ ሚኒስቴር - አሥመራ-የሥራ፡ ፈቃድ፡ የማጣሪያ፡ ክፍል፡ ወደኹለት፡ ዓመት፡ በአየር፡ መንገድ፡ እስከልሑቅ፡ የሒሳብ፡ ባለሙያነትና፡ በኢኮኖሚና፡ በቴክኒክ፡ ርዳታዎች፡ ሶርድ፡ ከምክትል፡ እስከ፡ ዋና፡ ጸሐፊነት፡ ድረስ ለ፲፪፡ ዓመታት፡ አገልግሏል። ካሜሪካ መልስም፡ እንዲሁ፡ በተለያዩ፡ የሥራ፡ መስኮች - የመገጠሪያው፡ የወባ፡ ማ

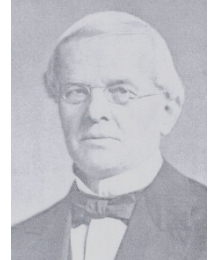
ጥፊያ፡ ድርጅት፡ ሥራ፡ አስኪያጅ፡ የባሕር፡ ዳር፡
ጨርቃ፡ ጨርቅ፡ ፋብሪካ፡ በመጨረሻም፡ የአውራ፡
ጎዳና፡ ባለሥልጣን፡ የዋና፡ መምሪያ፡ ጎሳፊ - ኾኖ፡
ወደ ፴፬፡ ዓመታት፡ አገልግሏል።

የበርትራንድ፡ ረስልን፡ 'History of Western Philosophy'
የምዕራባውያን፡ ፍልስፍና፡ ሥልጣን፡ ተራክ፡ በሚል፡ የረቀቀና
የመጠቀ፡ ትርጉም፡ አቅርቦታል። ያዘጋጀው፡ ባራት፡
ቅጾች፡ ሲኾን፡ የመዝናኛው፡ ቅጽ፡ ብቻ፡ ለጎት
መት፡ በቅቷል። ይህ፡ ሰው፡ በዘመናችን፡ ባማርኛ፡
ቋንቋ፡ ትርጉም፡ ግምባር፡ ቀደም፡ ኾኖ፡ የሚጠቀስ፡
ነው። ሦስቱ፡ ተከታታይ፡ መጻሕፍት፡ አልታተሙም።
ተወላጆች፡ ልጆች፡ ስላሉት፡ እንዲያሳትሙልን፡ እን
ማለዳቸዋለን። በትርጉም፡ ጥራትና፡ ያማርኛ፡ ልቀት
ከእሱ፡ በኋላ፡ ደክሞ፡ ያሳየን፡ የምንጠራው፡ ሌላ፡ ሰ
ው፡ የለም።

፯. የኢትዮጵያ ጥናት

አ. ቋንቋ፡ ግእዝ

፩. አውግስጦስ ዲልማን

አውግስጦስ ዲልማን
(1823-1894)

ሐጢቱ

ሙሉ፡ ስሙ፡ ክርስቲያን፡ ፍሬዴሪክ፡ አውግስት፡ ዲ
ልማን ነው። የተወለደው፡ በምድረ፡ ጆርመን፡ ሚያዝ
ያ፡ 25፡ 1823፡ የትውልድ፡ ቦታው፡ ደግሞ፡ ኢ.ሊንገን
ነበር። አባቱ፡ የቮርተምበርግ፡ የትምህርት፡ ቤት፡ ጎሳ
ፊ፡ ነበር።

በሽቱትጋርትና፡ ሸአንታል፡ መለስተኛና፡ ከፍተኛ፡ ደ
ረጃ፡ ት. ቤቶች፡ ከተማረ፡ በኋላ፡ ባ፲፮፡ ዓመቱ፡ ትዩ
ቢንገን፡ ኡኒቨርሲቲ፡ ገባ። ከዚያም፡ ላምስት፡ ዓመታ
ት፡ ፍልስፍናን፡ ሥነ-መለኮትን፡ ሥነ-ቋንቋን - በተ
ለይም፡ ምሥራቃዊ፡ ቋንቋዎችን - አጠና። አሌማንያ
የፈጠረችው፡ የስሙ-ጥሩው፡ የመጽሐፍ፡ ቅዱስ፡ ሐ
ታቲ፡ የሃይንሪክ፡ ኢቫልድ፡ ደቀመዝሙርና፡ ንደኛ
ም፡ ኾነ። ምናልባትም፡ የሴማዊ፡ ቋንቋዎችን፡ ጥናት፡
ስሜት፡ የቀሰቀሰበት፡ እሱ፡ ላይኾን፡ አልቀረም። በሌላ
ኛው፡ ስመጥር፡ የብሉይ፡ ኪዳን፡ ሐታቲ፡ በክርስቲያ
ን፡ ባወር፡ ሥርም፡ ኾኖ፡ አጥንቷል።

የኡኒቨርሲቲውንም፡ ትምህርት፡ ጨርሶ፡ እንደወጣ፡ በ
ተወለደበት፡ አካባቢም፡ በጌርሻይም፡ ላጭር፡ ጊዜ፡ ካ
ሀን፡ ኾኖ፡ አገልግሏል። ከጥቅምት፡ 1845፡ እስከ፡ ግን
ቦት፡ 1846፡ ድረስ፡ የሰበካ፡ አገልግሎት፡ ሰጠ። ከዚያ
ም፡ ወደ፡ ትዩቢንገን፡ ተመልሶ፡ ባ1846 Ph.D፡ ዲግሪ
ውን፡ ወሰደ።

የገጠመረውም፡ ጥናት፡ ሐውቱን፡ ሙሉ፡ እንደሚጠ
ይቀው፡ ሲያውቅ፡ የካህንነቱን፡ ሥራ፡ እርግፍ፡ አድር
ጎ፡ ተወው። በዚያው፡ ዓመት፡ የሴማዊ፡ ቋንቋ፡ ፍቅ

ሩ - የግእዝ ቋንቋ፡ ፍቅሩ - በበጋው፡ ወደ፡ ፓሪስ፡ መራው። ከዛም፡ በመፀው፡ ወራት፡ ወደ፡ ሀገረ፡ እንግልጣር፡ ኼዶ፡ ከመስከረም፡ 1846፡ እስከ፡ ግንቦት፡ 1848፡ ድረስ፡ ቆየ። በአክሲዮርድ፡ በድሴያን፡ ቤተመጻሕፍትና፡ በሎንዶን፡ በብሪቲሽ፡ ሙዝዬም፡ አኹን፡ ቤተመጻሕፍት፡ ያሉትን፡ የኢትዮጵያ፡ መጻሕፍትና፡ የብራና፡ መድብሎች፡ ማጥናቱን፡ ሥራዬ፡ ብሎ፡ ተያያዘው። ዐይነታቸውንና፡ ብዛታቸውን፡ ሥርዓት፡ ባለው፡ መንገድ፡ አብጠርጥሮ፡ መዝርዝራቸውን፡ አወጣው። የዚህንም፡ የተንጠረጠረ፡ ጥናት፡ ውጤት፡ በኹለት፡ ቅጽ፡ አዘጋጀቶ፡ አሳተመ፤ ይህም፡ ባውሮፓ፡ እንደገና፡ ከኢዮብ፡ ሉዶልፍ፡ በኋላ፡ የኢትዮጵያን፡ ጥናት፡ ነፍስ፡ እንዲዘራና፡ እንዲያንሰራራ፡ አድርጎታል።

በሐምሌ፡ 1848፡ ወደ፡ ትዩቢንገን፡ ተመልሶ፡ በሴማዊ ቋንቋ፡ *Repetent* ኾነ። በመፀው 1851 በሥነ-መለኮት፡ *Privat docent* ኾነ። ባ1853 ልሁቅ፡ ሊቀማእምራን፡ *Professor extraordinarius* ኾነ። በጥቅምት፡ 1854፡ ዩሱቱስ፡ አልስሀውስንን፡ እንዲተካ፡ የፍልስፍናን፡ ወምበር፡ እንዲይዝ፡ የኪየል፡ የፍልስፍና፡ ፋካልቲ፡ ጥሪ፡ አደረገለት። እሱም፡ ታኅሣሥ፡ 1859፡ ጥሪውን፡ በመቀበል፡ በተመሳሳይ ማዕረግ፡ ማስተማሩን፡ ገጠመ። ከሦስት፡ ዓመታት፡ በኋላም፡ የላይፕዚጅ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ በሥነ-መለኮት፡ የዱፍትርና፡ ማዕረግ፡ ሰጠው።

ከኪየል፡ ወደ፡ ጊሰን፡ በሚያዝያ፡ 1864፡ የሥነ-መለኮት፡ ሊቀማእምራን፡ ኾኖ፡ ኼዶ። እዚያም፡ እስከ፡ ጥቅምት፡ 1869፡ በማስተማር፡ ቆየ። ተከትሎም፡ የብሉይ፡ ኪዳንን፡ ወንበር፡ ሄንግስተንበርግን፡ እንዲተካ፡ የበርሊን፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ጋበዘው። እስከዕለተ፡ ሞቱ፡ ድረስ - ለ፳፮፡ ዓመታት - በበርሊን፡ ቆየ። በኋላም፡ ዓመታት፡ ውስጥ፡ 1875-1876፡ የዩኒቨርሲቲው፡ Rector ኾኖ እስኪሞት፡ ድረስም፡ የሥነ-መለኮት፡ ፋካልቲው፡ ዲን፡ ነበር።

ባ1881፡ ያምስተኛው፡ ዓለምአቀፍ፡ ምሥራቃዊ፡ ጥናት ስብሰባ፡ ሊቀመንበር፡ ነበር። በሊቀማእምራን፡ ማዕረጉ፡ ጊዜ፡ የማርቡርግ፡ ዙሪክ፡ ሃለ፡ ሺየና፡ መጨረሻም፡ ላይ፡ ትዩቢንገን፡ (ሦስት ጊዜ)፡ ጥሪ፡ ተደርጎለት፡ ጥሪውን፡ ሳይቀበል፡ ቀርቷል። የብዙ፡ አካዳሚያዎችና፡ የሳይንሳዊና፡ ምሥራቃዊ፡ ማኅበራትም፡ አባል ነበር።

ሥራዎቹ

የዲልማንን፡ የሒወት፡ ሙሉ፡ ድካሙን፡ በኹለት፡ ዋና፡ ዋና፡ ታላላቅ፡ ክፍሎች፡ ልናካትታቸው፡ እንችላለን።

፩. ነገረ-መለኮት / ቴዎሎግያ / Theology

ዲልማን፡ የሴማዊ፡ ቋንቋን፡ ጥናት፡ የገጠመው፡ ለሥነ-መለኮት፡ ምርመራ፡ ብሎ፡ ነበር። መጽሐፈ፡ ሄኖክ ወደጥልቁ፡ የግእዝ፡ የሥነ-ጽሑፍ፡ ባሕር፡ መራው። ይህም፡ ወደ፡ ፓሪስ፡ ሀገረ፡ እንግልጣርና፡ የግእዝ፡ ጽሑፎች፡ ወዳሉበት፡ ኹሉ፡ ወሰደው። ከዚያም፡ የግእዝ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ በር፡ ወለል፡ አለለት። ወዲያውኑም፡ ቁጭ፡ ብሎ፡ የግእዙን፡ ልዩልዩ፡ ስብስቦች፡ ስም፡ ዝርዝር፡ ማዘጋጀት፡ ጀመረ።

ባ1848፡ የግእዝን፡ ሙሉ፡ መጽሐፍ፡ ቅዱስ፡ ለማሳተም፡ ይሠራና፡ ያዘጋጀ፡ ጀመር።

መጽሐፈ፡ ሄኖክን፡ በመገጠመሪያ፡ በግእዝ፡ ቀጥሎም ትርጉሙን፡ በጀርመንኛ፡ ከነማብራሪያው፡ ባ1851፡ አሳተመው። ኪየል፡ የነበረ፡ ጊዜ፡ ስምንቱን፡ ብሔረ፡ ኑረት፡ ባ1853-1855፡ ጨርሶ፡ አሳተመ። ሞጽሐፈ፡ ነጉፋሌን (1859)፡ ሞጽሐፈ፡ ነገሥትን (1861-1871) አሳተመ። ዕርገተ፡ ኢሳይያስን (1877)፡ በሮማይስጥና፡ በግእዝ፡ አንድ፡ ላይ፡ አሳተመው። ተከትሎም፡ ገዳለ፡ አዳምን፡ አሳትሟል።

ባ1864፡ ወደጊሰን፡ ሥነ-መለኮት፡ ሥራው፡ ተመልሶ፡ በጣም፡ የተመሰገነበትን፡ ከግምባር፡ ቀደምቱ፡ የብሉይ፡ ሐታቲያን፡ ጎን፡ ያሰለፈውን፡ የመጽሐፈ፡ ኢዮብን፡ ያንድምታ፡ ትርጓሜ፡ አቀረበ። ቀጥሎም፡ በዘፍጥረት (1875)፡ በዘፀአት (1880)፡ በዘሌዋውያን (1891) አቅርቧል።

ከሞተም፡ ካመት፡ በኋላ፡ የተረጎማቸው፡ አዋልድ፡ መጽሐፍት/Apocrypha ባንድ፡ ላይ፡ ታትመዋል።

፪. ነገረ-ቋንቋ / Philology

እንደ፡ ምሥራቃዊ፡ ባለሙያ፡ ዲልማን፡ የግእዝ፡ ሊቅ፡ ቁንጮ፡ ነው። ብዙውን፡ ጊዜውን፡ የሰጠው፡ የግ

እዝን፡ ቋንቋ፡ በመመራመር፡ ነው። ባ1877፡ የበርሊን የሳይንስ፡ አካዳሚ፡ አባል፡ ሲኾን፡ ባደረገው፡ ንግግር ይህን፡ የሚደንቅ - ነገር፡ ግን፡ የተረሳ፡ ቋንቋ - ሲያጠና፡ ከሠላላ፡ ዓመት፡ በላይ፡ እንደሰዋ፡ ተናግሯል።

ዲልማን፡ የግእዝን፡ ቋንቋ፡ ሲያጠና፡ ከእሱ፡ የቀደመው፡ ሂደቱ፡ ሉዶልፍ፡ ብቻ፡ ነበር። ቀደም፡ ብሎ፡ ያሳተማቸውን፡ ሥራዎች፡ ግእዙን፡ አጠገቡ፡ ኾኖ፡ የረዳውም፡ ማንም አልነበረ፤ በጁ፡ ላይ፡ የነበረው፡ የሂደቱ፡ ሉዶልፍ፡ ሰዋሰውና፡ መዝገብ፡ ቃላት፡ ብቻ፡ ነበሩ፤ እነሱም፡ እሱ፡ ላሰበው፡ ሥራ፡ በቂ፡ አጋዥ፡ ኾነው፡ ስላላገኛቸው፡ በራሱ፡ ዐዲስ፡ የግእዝን፡ ሰዋሰው አዘጋጅቶ፡ አሳተመ(1857)። አስከትሎም፡ እስከዛሬም፡ አቻ፡ ያልተገኘለትን፡ ቃላቱን፡ የግእዝና፡ የሮማ ይስጥ፡ መዝገብ፡ ቃላቱን²⁸⁹፡ አሳተመ(1865)። ባመቱ፡ የግእዝ፡ ልዩልዩ፡ ጥራጭችን፡ የያዘውን፡ መድብል²⁹⁰፡ አሳተመ።

ግእዝ፡ በጊዜው፡ በምሥራቅ፡ አጥኝዎች፡ ዘንድ፡ እምብዛም፡ ስላልተጠና፡ እንዲሁም፡ ለጊዜው፡ የተከተሉትም፡ ስላልነበሩ፡ በዚህ፡ አድካሚና፡ ረብ፡ በሌለው ሥራ፡ በመጠመዱ፡ ለመተው፡ የዳዳው፡ ጊዜም፡ እንደነበር፡ የተናገረበት፡ ኹኔታም፡ አለ። ነገር፡ ግን፡ ድካሙ፡ ጥቂት፡ ጊዜ፡ ቆይቶ፡ ዋጋ፡ አግኝቷል።

ኹሉቱ፡ *Ethiopic Grammar* ና *Lexicon Linguae Aethiopica cum Indice Latino* ለጀርመን፡ የሳይንስ፡ አካዳሚ፡ አባልነት፡ ያስመረጡት፡ ታላላቅ፡ ሥራዎች፡ ነበሩ።

ባ1878፡ በበርሊንን፡ ንጉሣዊ፡ ቤተመጻሕፍት፡ ያሉትን የኢትዮጵያ፡ ጽሑፎች፡ ዝርዝር፡ አሳትሟል።

ዲልማን፡ ከኒህ፡ የግእዝ፡ የቋንቋና፡ መጻሕፍት፡ ውጪም፡ የኢትዮጵያን፡ ታሪክ፡ እንዲሁም፡ ሌሎች፡ አንቱ፡ የሚያስኙት፡ የሥነ-መለኮት፡ ሥራዎች፡ ሠርቷል።

አውግስጦስ፡ ዲልማን፡ የግእዝ፡ ሊቅ፡ ብቻ፡ አልነበረም - የተፈጠመ፡ የዕብራይስጥ፡ ቋንቋም፡ ጭምር፡ እንጂ።

ከኒህ፡ ውጪም፡ ለየዐውደ፡ ጥበባቱ/Encyclopaedia፡ የተለያዩ፡ ብዙ፡ ጽሑፎችን፡ አበርክቷል።

ይህ፡ ደከመኝን-ታከተኝን፡ ያላወቀ፡ ሰው፡ ላሥራአን ድ፡ ቀናት፡ ከታመመ፡ በኋላ፡ እንደተኛ፡ አንቀላፍቶ፡ ሳይነሣ፡ ቀረ። ኹሉት፡ ወንዶችና፡ ሦስት፡ ሴቶች፡ ልጆች፡ ነበሩት።

ለዚህ፡ ታላቅ፡ ሰው፡ ሥራዎች፡ አክብሮት፡ የምንሰጠው፡ ለሚከተሉት፡ ምክንያቶች፡ ነው፡-

- ✓ በፓሪስ፡ በኦክስፎርድ፡ በሎንዶን፡ በበርሊን ቤተመጻሕፍት፡ ያሉትን፡ የኢትዮጵያን፡ መጽሐፍት፡ በሥርዐት፡ መርምሮ፡ ባዘጋጀው፡ ስም፡ ዝርዝር፡ በነኢዮብ፡ ሉዶልፍና፡ አባ፡ ጎርጎርዮስ፡ የተገመረውን፡ የኢትዮጵያ፡ ጥናት፡ ባጀጃቸው፡ ክፍለዘመን፡ ባውሮጳ፡ ዳግመኛ፡ እንዲያብብ፡ በማድረጉ፤
- ✓ ወደኢትዮጵያ፡ ብቅ፡ ሳይል፡ ወዳውሮጳም፡ የተሻገረ፡ ኢትዮጵያዊ፡ ሳይገናኝ፡ በራሱ፡ የግእዝን፡ ቋንቋ፡ አጥንቶ፤

አ. *Ethiopic Grammar* (1857) ን'ና *Lexicon linguae aethiopicae* (1865)፡ የሚያክሉ፡ ሐውልቶች ለግእዝ፡ ቋንቋ፡ በማቆሙ።

በተለይም *Lexicon linguae aethiopicae*ን፡ እስካኹንም፡ እሱን፡ የሚያስንቅ፡ ሥራ፡ አልቀረበም። 1522፡ ዐምዶች፡ ሲኖሩት፡ እያንዳንዱ፡ ቃል፡ ከሌሎች፡ ሴማዊ፡ ቋንቋዎች፡ እየተነጻጸረ፡ በግእዝ፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ የተደገፈ፡ ነው። ከኋላውም፡ ከውጭ፡ ቋንቋ፡ ወደግእዝ፡ የታከሉን፡ ቃላት፡ የተጸውዎ፡ ስሞች፡ መዘገጥና፡ እንጦንዮስ፡ ወልዳብዲ፡ የሰበሰቧቸው፡ የትግረ፡ ቋንቋ፡ ቃላት፡ ታክለውታል።

በ. እንደገናም፡ በውጭው፡ ዓለም፡ ጠፍተውና፡ ተረስተው፡ የነበሩቱን፡ መጽሐፍት፡ እነ፡ መጣፈ፡ ሄኖክን፡ ኩፋሌን፡ ዕርገተ፡ ኢሳይያስን፡ ሌሎችንም፡ ዳግም፡ ልደት፡ ስለሰጣቸው።

ዲልማን፡ ይህን፡ መ. ቃላት፡ ባዘጋጀና፡ መምህር፡ ክፍለጊዮርጊስ፡ እጅ፡ ባይገባ፡ ኖሮ፡ ምናልባትም፡ ዲ

²⁸⁹ *Lexicon Linguae Aethiopicae*
²⁹⁰ *Chrestomathy Aethiopica*

ልማን፡ በአበገደ፡ ቅደም፡ ተከተል፡ ጽፎት፡ ቢኾን፡ ኖሮ፡ ኹለቱን፡ በጃቸን፡ ላይ፡ ያሉ፡ መዛግብተ፡ ቃላት - መጽሐፈ፡ ሰዋሰው፡ ወግስ፡ ወመዝገበ፡ ቃላት፡ ሐዲስንና፡ ፀዲስ፡ ያማርኛ፡ መዝገበ፡ ቃላት - ዛሬ፡ አናገኛቸውም፡ ነበር። ምስጋናና፡ ክብር፡ ለዲልማን!!!

ኪዳነወልድም፡ እንደመምህራቸው፡ ይህን፡ የዲልማንን፡ ሥራ፡ ዐይተው፡ በመደነቅ፡-

ወንሐነኒ፡ ዓዲ፡ ኢሰማዕን፡ ወኢርኢነ፡ ግጦ-ፊ፡ ወኢነገረነ፡ አበዊነ፡ በቃክ፡ ነከራ፡ ከወ፡ በ፡ በዕድ፡ እምጸዓድው፡ ማእመገ፡ ግእዝ፡ ከማሁ፡ ኢእምቅድሜሁ፡ ወኢእምድጋሌሁ፡ ዲጌማንኬ፡ ድክፍ፡ ብፅዓን፡ ወቡራኬ፡ ምስክ፡ አበዊነ፡ በውሳኤ እስመ፡ ኮቱ፡ መጽሐፍ፡ ዘከመ፡ ዝከኔ፡ ኅጽዋ፡ ወመጋቢሃ፡ ከክሳነ፡ ግእዝ፡ ህንደኬ፡ ንግሥተ፡ ሰባ፡ ወኖባ፡ ወኢተዮጵያ፡ ወግብሩሃ፡ ከሁት፡ ግብረ፡ ሐዋርያ፡ ዘያሜንን፡ ግብጽ፡ ወእስክንድርያ፡

ተርጓሚ፡ -

እኛ፡ ፈጽሞ፡ አይተንም፡ ሰምተንም፡ አናውቅ፤ አባቶቻችንም፡ በአድናቆት፡ ቃል፡ አልነገሩንም፤ ከነጮች፡ ወገን፡ እንደእሱ፡ ግእዝ፡ የሚያውቅ፡ መኖሩን፡ ከእርሱ፡ በፊትም፡ ቢኾን፡ ከእርሱም፡ በኋላ፡ ቢኾን፤ እነሆ፡ ዲልማን፡ የተለየና፡ የተደነቀ፡ መባል፡ ይገባዋል፤ ከሊቃውንቶቻችንም፡ እንደአንዱ፡ ይቆጠራል፤ ይህን፡ የመሰለ፡ መጽሐፍ፡ አዘጋጅቷል። የሰባ፡ የኖባና፡ የኢትዮጵያ፡ ንግሥት፡ ለኾነች፡ የግእዝ፡ ቋንቋ፡ ህንደኬ፡ ሹምና፡ ጃንደረባ፡ ነው። ሥራውም፡ እንደሐዋርያ፡ ግልጽ፡ ነው፤ የግብጽና፡ የእስክንድርያን፡ ሊቃውንት፡ ሥራ፡ ያስንቃል።²⁹¹

ይኼ፡ ቃላት፡ ሰው፡ ይህ፡ ቅኔ፡ አይገባውም፡ ትላላት ሁ?

²⁹¹የግእዝ፡ ቅኔው፡ በመጽሐፈ፡ ሰዋሰው፡ ወግስ፡ ወመዝገበ፡ ቃላት ሐዲስ፡ ማመልከቻና፡ ማስታወቂያ፡ እሚለው፡ ምዕራፍ፡ ገጽ፡ ፩፡ ላይ፡ ይገኛል። ትርጉሙ፡ የፍቅር፡ ድንግል፡ በየነ፡ ነው። ዜና ልሳን፡ ቅጽ፡ ፪፡ ቁጥር፡ ፩፡ ገጽ፡ ፲፫-፲፮፡ ፲፱፻፸፪ ዓ.ም.

፩. ዎልፍ ሌስሎው

ዎልፍ ሌስሎው (1906-2006)

አንድ፡ ምእት፡ ካራት፡ ቀናት፡ ፍሬያማ፡ ሒወት፡ የኖረ፡ ቃላት፡ ሰው!!!

ዎልፍ ሌስሎው፡ የተወለደው፡ ኅዳር፡ 14፡ 1906፡ በፖላንድ፡ ነበር።

1926፡ ሴማዊ፡ ቋንቋን ለማጥናት፡ ወደ፡ ቪየና፡ ኼደ። የወደፊቱ፡ ባለቤቱ፡ የኾነችውን፡ ሻርሎቴ፡ ሃልር፡ ፐርንን፡ እዚያው፡ ተዋወቀ። 1931፡ የኢትዮጵያን፡ ቋንቋዎች፡ ከማርሴል፡ ኮኼን፡ ለማጥናት፡ ወደ፡ ፓሪስ፡ ሶርቦርን፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ገባ።

የመገገመሪያውን፡ መጽሐፉን፡ ከማሳተሙ፡ በፊት፡ 1933፡ ወደ፡ ፀሥራክንድ፡ የሚጠጉ፡ ሳይንሳዊ፡ ጥሑፎች፡ አሳትሟል።

ኹለተኛው፡ ዓለም፡ ጦርነት፡ ቢጀምርም፡ ጥናቱን፡ ቢያቋርጠውም፡ መጣፉን፡ አላቋረጠውም። 1939፡ ሦስት፡ ጽሑፎችና፡ 1941፡ በትግርኛ፡ ላይ፡ ያሉትን፡ ጥሑፎች፡ አሳተመ። 1942፡ ከናዚ፡ ጀርመን፡ አምልጠው፡ ከባለቤቱና፡ የመገገመሪያዋ፡ ሴት፡ ልጁ፡ ጋር፡ ኒው፡ ዮርክ፡ ገቡ። ከዚያም በAsia Institute and the New School for Social Research ማስተማር ገገመረ።

ጦርነቱ፡ ካበቃም፡ በኋላ፡ ወደ፡ ፓሪስ፡ ተመልሶ፡ ከሶርቦን፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ኹለቱን፡ መጻሕፍቱን፡ አቅርቦ፡ Doctorat és Lettres አግኝቷል።

1946፡ የጉንጎይምን፡ ሽልማት፡ ስላገኘ፡ የመገገመሪያውን፡ የኢትዮጵያ፡ የመስክ፡ ጉዞ፡ አደረገ። በዚያን፡ ጊዜ፡ የሰበሰበውን፡ መረጃ፡ እስከ፡ ቅርብ፡ ጊዜ፡ መዞ፡ አልጨረሰውም። በዚያው፡ ጉዞው፡ የመጨረሻ

ዎቹን፡ የጋፋት፡ ቋንቋ፡ ተናጋሪዎች፡ አግኝቶ፡ ስለቋንቋው፡ የሚፈልገውን፡ መረጃ፡ ኹሉ፡ ስብስቦ፡ ነበር። የዛ፡ ድካሙም፡ ውጤት፡ Gafat Documents: Records of a South Ethiopic Language በሚል፡ ታትሟል።

ባ1951፡ ወደ፡ ብራንዲስ፡ ተዛወረ። ባ1955፡ በካሊፎርኒያ፡ የኒቨርስቲ፡ የሥራ፡ ቦታ፡ ስላገኘ፡ ወደዚያው፡ አመራ። እዚያው፡ ቀድሞ፡ ያልነበረውን፡ ዐዲስ፡ የትምህርት፡ ክፍል፡ Department of Near Eastern and African Languages (አኹን፡ Near Eastern Languages and Cultures) ከፈተ። የዛኔ፡ ነው፡ የመዝናኛውን፡ የኢትዮጵያ፡ የሥነ-ቋንቋ፡ ምሁራን፡ እነአብርሃም፡ ደመወዝን፡ ጎይሉ፡ ፋላስን፡ ሀብተማርያም፡ ማርቆስን፡ ያስተማረው።

ባ1960ዎቹ፡ ካሊፎርኒያ፡ የኒቨርስቲ፡ ለአሜሪካን፡ የሰላም፡ ጓድ፡ የሚሠጠውን፡ ፕሮግራም፡ ያዘጋጀውና፡ ያደራጀው፡ እሱ፡ ነበር። Amharic Text፡ (675ገጾች፡ 1965) እና፡ Concise-Amharic Dictionary (535ገጾች፡ 1976)፡ የተዘጋጁት፡ ለዚሁ፡ ጉዳይ፡ በዚሁ፡ ጊዜ፡ ነበር።

ባጭር፡ ቃል፡ ሴማዊ፡ ኾኖ፡ እሱ፡ ያላጠናው፡ የኢትዮጵያ፡ ቋንቋ፡ አንድም፡ የለም። ካ1946-1976፡ ድረስ ወደ፡ ኢትዮጵያ፡ በመመላለስ፡ የመስክ፡ ጉብኝት፡ በማድረግ፡ ጭምር፡ ቋንቋውን፡ በመመዝገብ፡ በጽሑፍ፡ በቴፕ፡ ቀርጾ፡ ወደትላልቅ፡ መ. ቃላት፡ ቀይሯቸዋል። ከኢትዮጵያ፡ ቋንቋዎች፡ መዝናኛውን፡ ያሳተመው፡ የትግርኛ፡ ሰዋሰው፡ ከምንባብ፡ ጋር (1941)፡ ነው። ይኸውም፡ ከጥቂት፡ ዓመታት፡ በኋላ፡ ተስፋፍቶና፡ ተሻሻሎ፡ በድጋሚ፡ ታትሟል (1945)።

ያሳተማቸው፡ መጽሐፍት፡ ቁጥር፡ እጅግ፡ ብዙ፡ ናቸው። ዋና፡ ዋና የምንላቸውን፡ ጥራዞች፡ ብቻ፡ እንጠቅሳለን፡-

- ✓ English-Amharic Context Dictionary (1503ገጾች፡ 1973)
- ✓ Etymological Dictionary of Gurage/Ethiopic (ሦስት፡ ቅጾች፡ 2950ገጾች፡ 1979)፤
- ✓ Comparative Dictionary Ge'ez /Classical Ethiopic (813ገጾች፡ 1987)
- ✓ Reference Grammar of Amharic (1044ገጾች፡ 1995)

በ80፡ ዓመቱ፡ በማኪንቶሽ፡ ኮምፒዩተር፡ መጠቀምን ጠንቅቆ፡ ስለቻለ፡ የኢትዮጵያና፡ ሌሎች፡ ሴማዊ፡ ቋንቋዎችን፡ አነባበብ፡ ራሱ፡ እንዲጽፍ፡ አስችሎታል።

ከቋንቋ፡ ውጭ፡ ተራቶችን፡ ሙዚቃዎችን፡ እንዲሁም ከሥነ-ሰብእ፡ ጥናት፡ ጋር፡ የተያያዙ፡ መጣጥፎችን፡ አቅርቧል።

የሚገርመው፡ ነገር፡ ጡረታም፡ ከወጣ፡ በኋላ፡ ቢኾን እንኳ፡ እስኪሞት፡ ድረስ፡ የኒቨርስቲው፡ የሥራ፡ ባልደረባ፡ ነበር።

አኹን፡ በስተመጨረሻ፡ እንኳን፡ ከቶማስ፡ ኬን፡ ጋር፡ Amharic Cultural Reader (2001፡ 319ገጾች)፡ አሳትሟል The Verb in Mäsqaṅ as Compared with other Gurage Dialects (2004) አውጥቷል። ዕድሜው፡ ፺፰፡ ነበር!

ከመሞቱም፡ ከጥቂት፡ ወራት፡ በፊት፡ ድረስ፡ ጎጎት በሚባለው፡ የጉራጌ፡ ዝርያ፡ የኾነ፡ ቋንቋ፡ ላይ፡ እየሠራ፡ ነበር።

ከኹለተኛው፡ ያለም፡ ጦርነት፡ በኋላ፡ ከተነሱት፡ የሴማዊ፡ ቋንቋዎች ሊቆች፡ ኹሉ፡ ታላቁ፡ ሰው፡ እሱ፡ ነበር። ሐወቱን፡ ሙሉ፡ ያልታከተውና፡ ያልደከመ፡ ሰው።

በሐወት፡ እያለ፡ ሦስት፡ ጊዜ፡ ልደቱ፡ ተዘክሮለታል። ፎጅኛው፡ ጭጅኛውና፡ ፺ኛው ዓመቱ። ጭጅኛው ልደቱ፡ ሲከበር፡ የተዘረዘሩት፡ የታተሙ፡ ሥራዎቹ፡ ብዛት፡ ፫፻፡ ናቸው።

የJournal of Aethiopia²⁹² ዋና፡ አርታኢ፡ Siegbert Uhlig ለእሱ፡ መዘከርያ፡ በተዘጋጀው፡ እትም፡ ላይ፡ እንዲሁ ብሏል፡-

“The grand maitre of our field. By his lifework Wolf Leslau has set milestones for the Ethiopian studies in general, and Ethio-Semitic linguistics in particular. No scholar or student today can work in these fields without his dictionaries, grammar books and text editions, Leslau has served the academic world for many decades, having erected a lasting monument for himself by his everlasting energy and indefatigable dedication. His kind personality, engaging manners, as well as the cooperative skills he revealed in his dealings with African colleagues have been

²⁹² Vol 9: 2006

his distinctive mark. The fundamental works his efforts have produced will stay with us for many decades to come.”

ያረፈው ኅዳር 18፥ 2006፡ በ፫ዓመቱ፡ ካራት፡ ቀናት፡ ነው።

በነአውግስጦስ፡ ዲልማን፡ በነማርሴል፡ ኮሄን፡ ፈለግ፡ የኢትዮጵያን፡ ሴማዊ፡ ቋንቋዎች፡ ከግማሽ፡ ምእት፡ በላይ፡ በሥርዐት፡ ያጠናና፡ ባሜሪካ፡ ታላላቅ፡ ዩኒቨርሲቲዎች፡ የኢትዮጵያን፡ ጥናት፡ ስለዘራና...

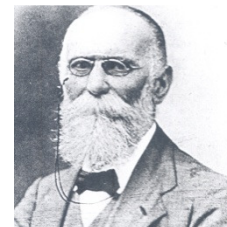
ስለኒህ ሥራዎቹ፡-

- ✓ English-Amharic Context Dictionary
- ✓ *Comparative Dictionary of Ge'ez/Classical Ethiopic* ★★
- ✓ Etymological Dictionary of Gurage/Ethiopic, 3 vols
- ✓ Reference Grammar of Amharic
- ✓ ሌሎችም፡ ሥራዎች።

ታላቅነቱን፡ እንመሰክራለን። ዛሬም፡ ወደፊትም፡ በሥራዎቹ፡ ህያው፡ ነው። ስሙ፡ ይለምልም።

በ. ቋንቋ፡ ፀማርኛ

፩. ኢግናጥዮስ ጉይዲ

ኢግናጥዮስ ጉይዲ (1844-1935)

የተወለደው፡ ሐምሌ 31፥ 1844፡ በሮም፡ ከተማ፡ ሲኾን፡ የሞተው፡ ሚያዝያ፡ 1935፡ ነበር።

ከ1876፡ እስከ፡ 1919፡ ድረስ፡ በሮሜ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የዕብራይስጥና፡ የሴማዊ፡ ቋንቋዎች፡ ሊቀማኔምራን፡ ኾኖ፡ አገልግሏል።

ከ1885፡ እስከ፡ 1919፡ ድረስ፡ በዚያው፡ ዩኒቨርሲቲ፡ 'የኢትዮጵያ፡ ታሪክና፡ ቋንቋዎች'ን፡ የትምህርት፡ ክፍል፡ ወምበር፡ ይዞ፡ አስተምሯል።

በቅርብ፡ ምሥራቅ፡ ቋንቋዎች፡ የተራቀቀ፡ በመኾኑ፡ ዕብራይስጥ፡ አራማይክ/ሱርስት፡ ቅብጢ፡ ዐረቢና፡ ግእዝ፡ ቋንቋዎች፡ በማወቁ፡ አካዳሚያዊ፡ ሒወቱ፡ አንጻባራቂ፡ ነበር። የጥናቱ፡ አድማሱም፡ እንዲሁ።

የጉይዲ፡ ሥራዎች፡ በሦስት ዋና፡ ዋና፡ ክፍሎች፡ ሊመደቡ ይችላሉ - በቋንቋ፡ ታሪክና፡ ሃይማኖት።

ቋንቋ

ሂዩብ፡ ሉዶልፍ፡ ጎርጎርዮስን፡ የመሰለ፡ ምሁር፡ እንደ ነበረው፡ ኹሉ፡ ጉይዲም፡ የተመረጡቱ፡ አራት፡ ዐይናው፡ መምህር፡ ክፍለ፡ ጊዮርጊስ፡ ከጎኑ፡ ነበሩ።

በመምህር፡ ክፍለጊዮርጊስ፡ ዕርዳታ፡ የግእዝንና፡ ያማርኛ፡ ቋንቋዎች፡ ጠንቅቆ፡ በማወቁ፡ ከእሱ፡ ቀደም፡ ከነበሩት፡ እጅግ፡ የተሻለ፡ Vocabulario Amharico-Italiano የተሰኘ፡ መ. ቃላት፡ እንዲሁም፡ ማሟያውን፡ በኋላ፡ ፍራንቼስኮ፡ ጋይናና፡ ቼሩሊ፡ ያሳተሙለት Supplemento

የላቁ፡ ሥራዎች፡ ናቸው። እንዲሁም፡ ያማርኛን፡ ሰዋ ሰው፡ በጣም፡ ቅልል፡ አድርጎ፡ ሥርዐት፡ ባለው፡ መልክ፡ ያዘጋጃት፡ የማስተዋወቂያ፡ ሰዋሰው Grammatica elementare della lingua amarina (1889) ጎላ Grammatica elementare della lingua amarica ተብላ፡ የታተመችው፡ የተደነቀች ናት።

በቋንቋችን፡ ላይ፡ የሠራቸው፡ ሥራዎች፡ እጅግ፡ ብዙዎች፡ ናቸው። አብነት፡ ያልናቸውን፡ እንጠቅሳለን፡

- *Le Canzoni ge'ez-amarina in onore de Re Abissini (1889)*
- *Proverbi, Strofe e racconti abissini (1894),*
- *Storia della letteratura etiopica (1932)*
- **ሌሎችም...**

ታሪክና፡ ህይወት፡ ነገ፡ ሥራዎች

ጉይዲ፡ የመላውን፡ የኢትዮጵያ፡ ሒወት - ሃይማኖቱን፡ ሥነ-ጽሑፉን፡ ማሳበራዊ፡ ሒወቱን - የሚዳስሱ፡ አያሌ፡ መጻሕፍት፡ አሳትሟል። በመምህር፡ ክፍለጊዮርጊስ፡ ዕርዳታ፡ የተሠሩትን፡ ፍትሐ፡ ነገሥትና፡ ጦርሐ፡ ሰዋናት፡ ይጠቀሳሉ።

በታሪካችንም፡ ላይ፡ የጻፉቸው፡ ብዙዎች፡ ናቸው። ብዙዎቹ፡ የዜና፡ መዋዕሎቻችን፡ ትርጉሞች፡ ናቸው። ለምሳሌም፡

- *Annales regum Johannis I. Iyasu i.e. Bakaffa e Historia Gentis Galla (1902-1903)*
- *Bahrey: Historia gentis Galla...(1907)*
- *La Cronaca di Galawdewos o Claudio re di Abissina...*
- **ሌሎችም...**

የዚህ፡ የኢትዮጵያ፡ ጥናት፡ ሊቃውንት፡ ሊቀሊቃውንት፡ የኾነ፡ ሰው፡ ስሙ፡ ከፍ፡ ከፍ፡ ይበል።

፪. ቶሚስ ኬን

ይሄ፡ ሰው፡ የዎልፍ፡ ሌስላው፡ ደቀመዝሙር፡ የነበረ ነው። በኢትዮጵያ፡ ተቀምጦ፡ በተለይም፡ ዐማርኛና ትግርኛን፡ ለማጥናት፡ እጅግ፡ ደክሟል። የግእዙንም ጽሑፍ፡ በደምብ፡ መርምሯል። በዚህም፡ ላይ፡ የጣፋቸው፡ ብዙ፡ ምርምራዊ፡ መጣጥፎች፡ አሉት።

እንደዋና፡ ሥራ፡ አድርገን፡ የምንቆጥርለት፡ ቀደም፡ ከተዘጋጁት፡ ክልኤ፡ መ. ቃላት፡ ኹሉ፡ እጅግ፡ አጠቃላይና፡ በሥነ-ቃልና፡ ሥነ-ጽሑፍ፡ በኢትዮጵያ፡ ባህልና፡ ታሪክ፡ የበለጸጉት፡ ኹሉት፡ መዛግብተ፡ ቃላቱ ናቸው።

አ. Amharic-English Dictionary፡፪ቅጾች፡ 2351 ገጾች።
በ. Tigrinya-English Dictionary፡፪ቅጾች፡ 2743 ገጾች።

እጅግ፡ የደከመበት፡ የትግርኛው፡ መ. ቃላት፡ በሚታተምበት፡ ጊዜ፡ ታሞ፡ ሆስፒታል፡ ስለነበር፡ የሚያስደስተው፡ ነገር፡ ከመሞቱ፡ ከጥቂት፡ ሰዓታት፡ በፊት፡ ጎትመቱ፡ ዐልቆ፡ የተኛበት፡ ዐልጋላይ፡ እንዳለ፡ መጽሐፉ፡ መጥቶለት፡ ዐይቶ፡ መሞቱ ናው።

እኛ፡ ግን፡ ሒወቱን፡ በሚመለከት፡ መረጃ፡ ለማግኘት፡ ሞክረን፡ አልተሳካልንም። *Aethiopica* ላይ፡ የመዘከሪያ፡ ጽሑፍ፡ በፕሮፌሰር፡ ራይነር፡ ፎይግት፡ እንደወጣለት፡ ብናውቅም፡ ጽሑፉን፡ ለጊዜው፡ ልናገኘው አልተቻለንም። እናዝናለን።

መቋጠሪያ ሐሳብ

፩. አኹን፡ 'ኛ'፡ ለኹንነው፡ ኹሉ፡ ምክንያት፡ ለኹኑት ስፍራ፡ አስተዋጽኦ፡ ላይረጉት፡ ቀድሞ፡ አባቶቻችንና፡ ከእነሱና፡ ከሥራቸው፡ ዠርባ፡ ለቆሙት፡ ኹሉ፡ የሚገባቸውን፡ አክብሮትና፡ ምስጋና፡ ባጋጣሟው፡ እንገልጻለን።

፪. እንዳያችሁት፡ ይህ፡ ዝርዝር፡ በምንም፡ ዐይነት፡ ምሉእ፡ አይደለም። የተገጠረጠረ፡ ጥንፍፍ፡ ያለና፡ ያለቀለት፡ አካዳሚያዊ፡ ዝርዝር፡ መስጠት፡ ለጊዜው ዓላማችንም፡ አይደለ። አዘራዘራችንና፡ አመዳደባችን እንዲያመቸን፡ እንጂ፡ በጥበባቱ፡ መሐል፡ የተሰመረ ድንበር፡ የለም። ያማርኛን፡ ሥነ-ጽሑፍም፡ ለመቃኘት፡ አልተነሣንም። ዐቢይ፡ ጉዳያችን፡ ዋጋ፡ ያላቸው ሰዎቻችንን፡ ስምና፡ ሥራ፡ ሕዝባዊ፡ ማድረግ፡ ብቻ፡ ነው። ግን፡ ዐውቀንም፡ ኹን፡ ላናውቅ፡ ከኛ፡ ቅኝት፡ ያመለጠ፡ አያሌዎች፡ አሉ። በሦስት፡ ምክንያት፡ ሊኹን፡ ይችላል። አንድ፡ ላናገኛቸው፡ በመቅረት፤ ሌላ፡ አንብበናቸው፡ ካንገባት፡ ጠብ፡ የሚል፡ ነገር፡ ስላጣንባቸው፡ ሦስት፡ ምስጢራቸው፡ ረቆ፡ የምንይዝ፡ የምንጨብጠውን፡ ያጣንባቸውን። በተረፈ፡ ደግሞ፡ ለስሟ፡ መጠሪያ ቁና፡ ለመስፋት፡ የሞከረችውን፡ ፍጥረት፡ ኹላ፡ እንዲሁም፡ በስም፡ የከበሩት፡ በሥራ፡ የረከሱት፡ ግብዝ፡ ሥራዎች፡ ለማካተት፡ አልሞከርንም።

፫. በዚች ሀገር፡ በፍቅር፡ ተገምረው፡ ተጠናቀው፡ ያለቁ፡ ሥራዎች፡ ምንም፡ ያክል፡ ናቸው። በየትኛውም፡ ዘርፍ፡ ምንም፡ አልተሠራም። የሚገርመው፡ ባ፻፱፡ ዓ.ም፡ ጎሩይ፡ ወልደሥላሴ፡ ከሞከሩት፡ ወዲህ፡ አጠቃላይ፡ ባ'ማርኛ፡ የታተሙትን፡ መጻሕፍት፡ ስም፡ ዝርዝር፡ እንኳ፡ ለማሳየት፡ በወጉ፡ የሞከረ፡ ደፋር፡ አላየንም። ኡኒቨርሲቲው፡ በStephen Wright ጎሳም፡ በነመርጊያ፡ ዲሮ፡ ከሞከረው፡ ውጭ። ያም፡ ቢኹን፡ በብዙ፡ መልኩ፡ ጎደሎ፡ ነበር። በዚህም፡ በኩል፡ ባቅምም፡ በጊዜም፡ በቦታም፡ የተቻለው፡ ይሠራው፡ ዘንድ፡ ከ'ንቅልፍ፡ ለመቀስቀስና፡ መነሻ፡ ወይ፡ ማኮብኪያ፡ ይኹንው፡ ዘንድ፡ ያለንን፡ ለመሰንዘር፡ ነው።

፬. በሌላው፡ ሀገር፡ ነባር፡ ጸሐፍት፡ እጅግ፡ የተከበሩ ናቸው። በስማቸው፡ መዘዴም፡ ቤተመጻሕፍት፡ መንገድ፡ አዳራሽ፡ ጎዳና፡ ይሰየማል። ሐውልት፡ ይቆማል። ሌላው፡ ቀርቶ፡ በሥራዎቻቸው፡ እንዲያውም፡ በ

ሒውት፡ ባልነበሩት፡ ኖረውም፡ በማያውቁት፡ ገጸ-ባሕርያት፡ ስንኳ፡ የተሰየሙ፡ አያሌ፡ ነገሮች፡ አሉ። እኛ፡ ሀገር፡ ለዚህ፡ የበቃ፡ አንድም፡ የለም። እንዳይማል፡ አንዲት፡ የማንበቢያ፡ ክፍል፡ በጎሩይ፡ ወልደሥላሴ፡ ስም፡ የተሰየመች፡ በብሔራዊ፡ ቤተመጻሕፍትና፡ ወመዘክር፡ አለች። ከዛ፡ ውጭ፡ ምንም፡ የለም። ለምሳሌ፡ ባዲስ፡ አበባ፡ ላገራችንና፡ ለሕዝቧ፡ ምንም፡ ባይደሉ፡ ሰዎች፡ የተሰየሙ፡ ብዙ፡ ጎዳናዎችና፡ አደባባዮች፡ አሉ። እንደገናም፡ የአያሌ፡ ትምህርት፡ ቤቶች፡ የግል፡ ኮሌጆች፡ ድርጅቶች፡ ስያሜ፡ ሲታይ፡ ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ያላችሁ፡ አይመስላችሁም፤ ፈጽሞ፡ አካቶ፡ ኢትዮጵያዊ፡ አይደለም። ከማላዘን፡ ዐልፎ፡ ያስቃል፤ ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ቁጭ፡ ብሎ፡ ኢትዮጵያዊ፡ የኹንን፡ ነገር፡ መጸየፍ፡ የሚቻል፡ ከኹን፡ ደግ፡ ነው። አለማወቅ፡ ነው፡ ወይስ፡ ምርጫ፡ ኹኖ፡ ነው??? እሱ ይወቅ! ይህም፡ ነገር፡ ያላሰበውና፡ ያስጨነቀው፡ ለዚህም፡ የተጋ፡ አላየንም። መቼም፡ ምንም፡ ያማረብን፡ ነገር፡ የለምና፡ የሚቻላቸውና፡ የሚቆረቆራቱ፡ ብዙ፡ አማራጮች፡ እንዳሉን፡ ቢያውቁ። ሥልጣኔም፡ ወይ፡ ፈረንጅነትም፡ ከኹንና፡ ከተባለ፡ የራስን፡ ንቆ፡ አውልቆ፡ ጥሎ፡ የሌላን፡ አከባብሮ፡ ማንጠልጠል፡ አይመስለንም። 'ያገሩን፡ ሰርዶ፡ ባገሩ በሬ!' እኒህ፡ እዚህ የደረደርናቸው፡ ትሁት፡ ኢትዮጵያዊያን፡ ምንም፡ ነገር፡ ሲያንላቸው፡ ነው።

፭. የኢትዮጵያ፡ አፍአዊና፡ ጽሑፋዊው፡ የሥነ-ጽሑፍ ሀብታችን - ከኢትዮጵያ መላ፡ ሕዝብ፡ የሒውት፡ ፍልስፍና፡ ታሪክ፡ ቁዋንቁዋ፡ (ሴማዊ፡ ኩሻዊ፡ አሞአዊ፡ እና አባይ ሰሐራዊ)፡ ባሕር፡ የሚቀዳ ነው። ይኹን፡ እንጂ፡ ከኢትዮጵያ፡ ቁዋንቁዎች - ለፊደል ዘር፡ ታድለው፡ በብራና፡ ይኹን፡ በኪታብ፡ ጎሳም፡ በወረቀት፡ ለጎትመት፡ ጥበብ፡ ከበቁቱ - ከትግረ፡ ከትግርኛ፡ ከአሮሚ፡ ከሐረሪ፡ ከጉራጊኛ፡ ...ቁዋንቁዎች፡ ሥነ-ጽሑፍቻችን - በታሪክ፡ አጋጣሚ፡ በዐይነትም፡ ኹን፡ በብዛት፡ ለብርዕ፡ አዝመራና፡ ለእትመት ዕድል-ፈንታ፡ የደረላቸው፡ ግእዝና፡ ዐማርኛ፡ መኾናቸው፡ ይታወቃል። በሌሎች፡ የኢትዮጵያ፡ ቁዋንቁዎች፡ የተዘከሩትን፡ ኪታቦችና፡ መጣሕፍት፡ ለማንበብ፡ ባለመታደላችን፡ እያዘንን - በዐማርኛና፡ በልሳነ፡ ግእዝ፡ (እጅግ፡ የቅምሻ፡ ታክል፡ ካለችን፡ የተመጠነ የቁዋንቁዋው፡ ዕውቀታችን)፡ ቋንቋዎች የተቀረሱትን ያቅማችንን - የቃኘናቸውን፡ የጥሑፍ፡ ቅርሶች፡ ለ

ማስታወስና፡ ለመዘከር ብቻ፡ በቀና፡ መንፈስ፡ አነሳስ ቶን፡ መጣራችን፡ በአጽንኦት፡ ልብ፡ ቢባልልን።

፮. የኢትዮጵያ፡ ታሪክ፡ በውስጡ፡ ብዙ፡ ነገር፡ የያዘ ያልተጣሰ፡ ደን፡ ማለት፡ ነው። ደራሲው፡ ጸሐፊ-ተውኔቱ፡ ሠዓሊው፡ ፊልም፡ ሠሪው... ሊቀዱት፡ የሚችሉት - የሥልጣን፡ ትግል፡ ትንቅንቄ፡ ሃይማኖቱ፡ ፍቅሩ፡ ግድያው፡ ሸፍጡ፡ ክህደቱ፡ ከውጭ፡ ወራሪ፡ ጋር፡ ፍጥጫው... አርበኝነቱ... ምኑ፡ ቅጡ - አያሌ ነገር፡ ስላለው፡ ባዲስ፡ መልክ፡ ሊዳስሱት፡ ይገባል።

የደቅርታ ጥያቄ

የሰዎችን፡ ማዕረግ፡ ለማካተት፡ ጥድፊያው፡ አላስቻለንም። እባካችሁ፡ ደቅር፡ በሉን።

ምንጭ

ለዘመናት የተጠራቀሙ፡ የግል ማስታወሻዎች።

አድማሱ ጀምበሬ፤ መጽሐፈ ቅኔ፡ ዝክረ ሊቃውንት፡ ክፍል ፩፡ ፳፻፹፫ገጾች፡ ትንሣኤ፡ ዘገባኤ፡ ማ. ቤት፡ ፲፱፻፷፫ ዓ.ም.

አድማሱ ጀምበሬ፤ መጽሐፈ ቅኔ፡ ዝክረ ሊቃውንት፡ ክፍል ፪፡ ፳፻፸፫ ገጾች፡ ብ.ሰ.ማ. ድርጅት፡ ፲፱፻፺፩ ዓ.ም.

አክሊለ ብርሃን ወልደቂርቆስ፤ መርሐ ልቡና፡ ፲፮ገጾች፡ መርሐ፡ ጥበብ፡ ማተሚያ፡ ቤት፡ ፲፱፻፵፭ ዓ.ም.

አክሊሉ ሥዩም፡ ስለታላቁ ሊቅ አለቃ ኪዳነወልድ ማስታወሻ።

በዐሉ ግርማ፤ ከሠላሳ፡ ዓመት ድካም በኋላ፡ የአለቃ ደስታ ተክለወልድ ታሪክ። መነን፡ ገጽ ፲፮-፲፱፡ መስከረም ፳፭ ቀን፡ ፲፱፻፷፪ ዓ.ም.

ደስታ ተክለወልድ፤ ዐዲስ ያማርኛ መዝገበ ቃላት፡ ፲፪፻፹፬ገጾች፡ አርቲስቲክ ማ. ቤት፡ ፲፱፻፷፪ ዓ.ም.

ሀብተማርያም ወርቅነህ፤ ጥንታዊ የኢትዮጵያ ትምህርት፡ ፫፻፳፬ገጾች፡ ብ.ሰ.ቀ.ኃ.ሥ. ማ. ቤት፡ ፲፱፻፷፫ ዓ.ም.

ጌታቸው ኅይሌ፤ ባሕረ ሐሳብ፡ የዘመን ቆጠራ ቅርጻችን፡ ከታሪክ፡ ማስታወሻ፡ ጋራ። ፫፻፬ ገጾች፡ ኮሌጅ-ቪል (ሚኒሶታ)፡ ፲፱፻፺፫ ዓ.ም.

ክፍለጊዮርጊስና ኪዳነወልድ ክፍሌ፤ መጽሐፈ ሰዋስው ወግስ ወመዝገበ ቃላት ሐዲስ፡ ፱፻፳ገጾች፡ አርቲስቲክ ማ. ቤት፡ ፲፱፻፵፰ዓ.ም.

ማኅተመሥላሴ ወልደመስቀል፤ ዝክረ ነገር፡ ፱፻፫ ገጾች ብ.ሰ.ቀ.ኃ.ሥ. ማ. ቤት፡ ፲፱፻፳፮ ዓ.ም.

ሥርግው ሐብሰ ሥላሴ፤ ዳግማዊ ምኒልክ፡ የዐዲሱ፡ ሥልጣኔ፡ መሥራቾ፡ ፱፻፸፱ገጾች፡ ሙኒክ፡ ፲፱፻፳፮ ዓ.ም.

ተክለጻድቅ መኰርያ፤ የግራኝ አሕመድ ወረራ፡ ፳፻፵ ገጾች፡ ብ.ሰ.ቀ.ኅ.ሥ. ማ. ቤት፡ ፲፱፻፳፮ ዓ.ም.

ተክለጻድቅ መኰርያ፤ የኢትዮጵያ ታሪክ፣ ክፍል፣ ይኩኖ፣ አምላክ፣ እስከፊት፣ ልብነድንግል፣ ፪ኛ መጽሐፍ፣ ፫፻፲፫ ገጽ ፣ ተሰፋ ማ. ቤት፣ ፲፱፻፶፩ ዓ.ም.

ተክለጻድቅ መኰርያ፤ የኢትዮጵያ ታሪክ፣ ክፍል፣ ልብነድንግል፣ እስከፊት ቴዎድሮስ ፫ኛ መጽሐፍ፣ ዐምስተኛ እትም ፫፻፹፫ ገጽ ፣ በ.ሰ.ቀ.ኃ.ሥ. ማ. ቤት፣ ፲፱፻፷፮ ዓ.ም.

Cowley, R. A Geez Prologue Concerning the Work of Māmḥər Kəflä Giorgis on the Text and Interpretation of the Book of Ezekiel, 99-114; In: *Ethiopic Studies* Dedicated to Wolf Leslau on the occasion of his seventy-fifth birthday, November 14, 1981. Edited by Stanislav Segert and Andras Bodrogligeti, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1983

Robinson, L. G. August Dillmann (Obituary), *The Biblical World* 4 (4): 244-258, 1894

http://members.aol.com/Mezeker/derasiDestaTekleWeld_2.html

ብርሃነ መስቀል ደጃኔ
'ኛ
ጌታሁን ሸብሩ።